

vterq; peccat masculus dum coit & femina
 dū parit. **E**x vipera sunt pastili qui troisci
 tyriaci nominantur ex quibus fit tyriaca id est
 remediū contra venenū. **D**e viperis dicit pli-
 li^o. viij. ca. xl. vipera sola inter serpentes in
 terre caueris se abscondit & alij omnes ca-
 uernis saxorum aut arborū se occultant. fame
 sustinet diutissime. in forti hieme intra terre
 viscera se recolligit et prius euomit veneno
 vsq; ad veris tempora dormit. **C**um autem
 calore solis pori terre aperiantur. vipera ex-
 pergefata egreditur de caueris. & quia visus
 eius ex longa mora contrahit in tenebris
 caliginē femiali radicem vel herbam querit
 & eius succo oculos limet hebetatos. & sic herbe
 gustu oculos acuit vt visum recuperet quem
 amisit. **E**st autē tirus species vipere maris
 me venenositatis. de quo dicit arif. li. viij.
 tirus est hiat et tenethea id est cocodrillus
 latet in hyeme sed post exspoliatur corium qd
 est inter oculos suos ita qd ille qui non cog-
 noscit h' accidens qd putat ille cecus sit. dein
 auferat coriū capitis totaliter vno die. & sua
 exspoliatio est hiat exitis embriomus. et sic
 renouat quando deponit senectutē. **I**tem in
 eodem inuenitur in fine tirus quidem que
 serpentes magni fugiunt quibus sit parius.
 et sunt pili supra totū corpus suū. et quando
 mordet aliquid putrescunt omnia que sunt
 in circuitu morsus statim. **E**t inuenit vnus
 parius tirus in india & morsus eius est ita
 fortis qd non inuenit contra ipsum medicā.
De vipera dicit ambrosius in exameron.
 omnium serpentū nequissimū est genus vipe-
 que cū cupiditate assūperit coeundi murene
 requirit copulam pgerdiaturq; ad litus aque
 vbi credit murenulā latitare. siculo autem
 euocat vipera murenulā & prouocat ad am-
 plexum que vocata statim adest. vipera autē
 videns eam ad copulā preparatam totum
 venenū suum euomit et ad amplexum mu-
 renule tunc accedit. completo vero coeubi-
 tu vipera venenū quod euomuerit haurit iterū
 et resumit. & sic cū veneno resumpto reuertit
 ad cauernā. **V**ipera insuper vt dicit pli^o. li.
 xxij. ca. primo. lapidē quendā glutit quod
 precipientes scilicet vipera caute aperit & lapidē
 exsumunt & eo vniū contra venenū. **I**te ibidē
 que draco vel aspis vulnēat & caput vipe ap-
 positū vulnēri sanat & conuerso. que vipa
 pungit caro aspidis attrahendo venenū
 vipere sanare consuevit.

ExPLICIT LIBER DE CIMUSOCTAUIS. **I**ncipit
 de cimulionus de coloribus odoribus & saporibus

Descriptis proprietatibus re-
 spiritualium & corporalium tam
 simplicium qd compositarū prout
 ad manus nostras peruenire
 potuerunt. **N**unc postremo
 de quibusdā accidentibus
 corporalium rerū substantias concomitantibus
 et cooperante diuina gracia ē hic attendendū
Primo de colore. secundo de odore. tercio de
 sapore. vltimo de liquore. **C**olor est dicitur
 vt dicit phid. li. x. viij. eo qd colore ignis vel
 claritate solis est perfectus. **V**el color a colēdo
 est dicitur eo qd colantur colores ad h' vt sime
 subtilitatis sunt & intime puritatis. **C**olores
 autē nascuntur aut fiunt. de hijs quere infra
 in fine de coloribus. **E**st autē color scdm arif.
 in li. methoz. extremas perspicui in corpe
 determinato rei em̄ corporalis visibilis su-
 perficies & terminus colorū differentias quas
 recipit ex natura mixtionis elementorum et
 dominio in corpore cōposito dicit quia mixto
 perspicuo & diaphano per actualē ymionem
 lucis radiantis super ipsum terminabilem
 & perspicui corporis superficiē visui representat
 et ppter hoc dicit arif. in scdo de anima. qd
 color est motiuus visus scdm actum lucidi
 nam lux est actus & perfectio lucidi seu per-
 spicui. **N**aturam em̄ coloris in corpore mixto
 ex aliuus elementū dominio essentialiter
 existētis producit lux ad actū immutacōis
 visus. **Q**uāuis em̄ color naturaliter & essenci-
 aliter sit in mixto non tamē habet potēciā
 manifestandi se nisi per lucem super ipsius
 superficiē actualiter radiantē. **V**n color ad sui
 manifestacionē semper indiget luce sed non
 eouersō. qd lux ad sui manifestacionē non
 indiget colore sic color indiget luce actualit
 existēte vt luce mediante coloris qualitas
 visus cogano imprimat. **E**t ideo posuerunt
 aliqui qd actio visibilis radicalit & formalit
 est in luce. qd ipsa sublata rei colorate qua-
 litas visui non apparet. **H**abet autem color
 actualē essēciā in tenebris vt dicit omēta-
 tor in scdo de anima. de immutacione visus
 et coloris. **N**on em̄ creat lux colorē cū in sua
 actualitate ex dominio elemētū sit in mixto
 sed lux extrinseca diffusa super colorē et sup
 mediū disponit ipsū mediū dādo ei formā
 per quā possit recipere speciē coloris. & ideo p
 lucē sit dispositiue vt in medio p qd differ-
 coloris dēta ad coganū visus vbi sit iudiciū
 de colore & iō i tenebris remanēt colorē i sue
 essēcie actualitate sicut expse dicit omēta-
 tor sup id pspēctiue li. i. c. vli. qd lux nō expigit
 ad visionē colorū nisi in altera duarū causarū

Lib 19

aut qz sine luce nō extendunt formē color
 in aere. aut qz si tūc extendunt nō opant
 in visu nisi p lucē. vñ ad existētiā coloris
 lux nō erigit sed tū ad eius manifestacōez
 et qzuis nō manifestatur in tenebris color
 ppter hoc nō erit supflus vel ociosus cum
 semp pfiat suā naturā et substantiā. et qd
 nō videt in tenebris nō est ex defectu colo
 ris sed pot' ex defectu apre recipientis eo
 qd nō habeat disposiciōne quā oportet ipsū
 habere. Si ergo alicubi dicitur autōes colo
 rem nō esse in actu sine luce intelligendum
 est de actu manifestandi quo ad visu nō de
 actu existēdi. Veniat itaqz lux extrinseca co
 lores et decōat. et ipsos pri' existētes in esse
 specifico visu manifestat. nō tū pmit' eos
 causat. et h' intelligo de luce infusa extrinseca
 sup res. Nā vñus lucis celestis ad interiora
 rerū inuisibiliter penetrās copātibz qtuoz
 elementorū qlitatibz colores pcreat atqz
 causat et sic generatos et existētes in esse
 specifico supueniens lux visibilis clarificat
 nobilitat et oculis manifestat.

De materia coloris
Est at pspiciū bñ terminatū ma
 teria coloris. et hoc ē solū vel maxie
 humidū qmā sicū et terrū in qtu
 humilimodi nō ē pspiciū. sicū vero igneū
 nō descendit de spera sua neqz hec infertus
 inuenit quomā sola forma ignis generatur
 de potētia alicui' elemētū ex q' debet mixtū
 ostitui vt; ex libro de gñacōne. Illud ergo
 pspiciū h; tres differēcias materiales. qā
 aut est materia subtilis aut est grossa aut
 mediocris. Si mediocris tūc ē humidū n
 aq' multū habundans sup sicūm terrū et
 sup humidū aereū deficiēs ab humiditate
 aereā vel erit aereū multū alteratū p sicūm
 terrū ita tū q' excedat grossiciē. si autē
 est subtile sic ē humidū alteratū ad naturā
 aeris siue humidū alteratū aereū. si autē est
 grossum tūc ē alteratū ad grossiciē et sicci
 tatē terrē ita q' excedit mediocritatē

De materia coloris nigri
Materia ergo coloris pspiciū at erit
 sicca p domiū l' humida p domiū l'
 mediocriter sicca et hūida. si vero domies
 siccitas in materia. tūc si ē actio calidi p do
 minū gñabit albedo. qā calidū rarefacit et
 disgregat ptes materie et subtiliat ac gñat
 claritatē et pspiciū. et fm hoc dicit aris. li. de
 aialibz. p' q' gñat albedo ex paucitate hu
 motis i materia sicca p domiū calidi agē
 tis et subtilitatis sic p; in calce et ossibz obus
 stis et alijs ohimilibz. si vō agat in materia

dominas frigiditas tūc gñat nigredo qmā
 constringit ptes materie sicce et congregat
 ac opilat substantiam et et condensat ac ob
 scurat. Obscuritas at ē puacio nō solū lucis
 vñ etiam coloris qz admodū claritas est
 differētia coloris sicut lucis qmā ē cō
 dicio visibil' simpliciter et tūc magis ter
 minat sicūm qd erigebatur ab gñacōne
 albedis et sic inducit color niger. Si ergo
 sit humida materia tūc a calido dominante
 generat nigredo. qā calidum abducit ptes
 humiditas et osūmit humidum q' exalat in
 fumū nigrum vt patet in lignis viridibz et
 hūidibz de qtu extremis erit humore niger
 quādo erunt. vnde dicit aris. li. meth. vñ
 vstibilia sunt que habent in poris humore
 debilem qui nō potest resistere calori ignis
 nec tamē statim suffocantur. sed potius alit
 ignem. Vnde patet q' humidum causa est
 nigredinis p caloris actionē q' caloz agēs
 exalare facit subtile et humidum aquosū et
 euaporare acceū et remanet q' ē terrū atqz
 grossū ppter q' oportet necessario vt nigredo
 generet. dicit em aris. li. meth. vñ. qd na
 tura terrestris subtilis et claritas aque et na
 tura aeris faciunt albedinē in argento viuo
 et ideo opposita istoz tū inducunt nigredinē
 infuso delecto ex actiōne calidi in hūido
 et sic dicit aris. li. p' q' nigredo generatur
 in oculo ppter multitudinē humidū. nā calce
 naturalis agens in humidū terminando et
 digerendo et exsiccando in fine nigredinem
 declinat.

De gñacōne coloris albi
Sicū vero sit in materia humida et in
 illud vincat dominans frigiditas
 tūc albedo gñat vt apparet in niue
 pruina et in canide et in humeribz fleuma
 ticis. Quāuis em frigus aggreget humidū
 non tamen sit sicū humidū cum tamen sic
 pspiciū magis ē aptum natū ad nobile
 esse coloris. Pterea humidū opressū pat
 ab sparsione et pium sepacionē. Sic autē
 non deficit ppter q' magis patet q'uis p
 cōpressionem ad receptionem claritatis et
 apercionē q' sit sicūm. et ideo potest meli'
 frigidū generare albū in humido q' in sicco
 et sic intelligens est q' dicit aris. li. p' qd
 albedo gñat ex aere vaporoso et declinante
 ad humiditatem aqueā et hoc ppter frigidū
 actionē. q' vero dicit omē. q' albedo gñatur
 ex igne claro admixto cum elemēto valde
 dyaphano intelligendū est de claritate q' p
 trāsupcionē albedo sepius ab az. nū apat
 secundū q' albedo dicit gñerari in nubibz
 exrefulgencia radiorū in eis si tēnes fuerit

et sic eadē flāma aliqñ apparet alba quādo
ma teria a eris ē subtilis in aq̄ radiat vapor
ignis talis albedo nō ē appria h̄ p̄ci⁹ trāsup
tūa. Possem⁹ tamē extēdere p̄bū cōmūto
ris q̄ dicit hoc de igne mōne p̄spici qd̄ ē
materia appria albedinis nō mōne sue acti
onis. Unde hoc qd̄ dicit debz intelligi de ig
ne qui debet esse materia coloris et non de
effidēte e⁹. et fm̄ hoc intelligit materialit
nō effectiue neq; formaliter.

De gradibus inter albedinē et nigredinē.

¶ Vnt autē inter albedinē et nigredinē
multi gradus intermedij fm̄ inter
hōne dominij tā q̄li tātū actiuaq; q̄
passiuaq; fm̄ esse debilius et forcius mul
tipliciter et fm̄ multos grad⁹. qm̄ q̄to plus
dominat h̄ccitas tāto tā maior difficultate
subtiliatur et ratiōat et lucidat. et sic diffi
lius fit p̄spiciū et p̄sequens albedo eo qd̄
ficcū est dēū ac solidū m̄p̄ū huiusmodi et
obscurū. q̄to vero dominū h̄ccū fuit min⁹
et alidi maius fuerit dominū tāto melius
et cūdus poterit albedo inde ḡrari. similiter
qñ h̄ccitas fuerit maior et frigiditas i⁹ h̄ccū
tāto magis ḡrabit nigredo ex p̄ciū opacti
one et extēdē obscuritatis et p̄uacōe clarita
tis et sup̄lūitate t̄minatōis p̄spiciū. h̄cciter
est de humido q̄to em̄ maius fuerit domi
niū hūidi p̄p̄ccōnal obustioni dūmodo sic
dominiū calidi tāto maior est fum⁹ et caligo
et demigraō. q̄to vero dominū hūidi sit
maius dūmō sit dominū frigidū p̄p̄ccōna
biliter crescēs erit similiter intēsi⁹ albedis.
Si v̄o fuit domiū hūidi magnū et par de
dūo calidi et m̄tē n̄grēdo. **S**ilicet si sit
dūmō hūidi mag⁹ et dūmō calidi pūū et frigidū
di pūū ē m̄tē albedo. si v̄o fuit dūmō hūidi
alip̄tūū dūmō v̄o calidi mai⁹ nigredo mag
na poterit ḡrari. qñz tā calidū ḡrat albedinē
in hūido vtz in albedie ouī cocti. qñz aq̄es
i lignis v̄idibz et hūidis ēl n̄q̄t cūctis albos
post finē t̄minatōis sue actiōis. h̄c nō ē v̄m
illa albedo. qm̄ semp̄ apparet in eo v̄st̄ ḡū
p̄spiciū male t̄minatū ad modū sup̄h̄dei cūcti
talli clari. Et hoc apparet si seimdat licz nō
p̄tendat. h̄cc p̄spicitas p̄ mediū corp̄is
pūctat simpliciter actuali ē opleta. Vā p̄z
q̄ nō ē vera albedo. Vñ illa albedo delectat
ibi p̄p̄ccōnal debilitatē caloris agentis ita qd̄
v̄m̄at frigiditas intrinseca et innata. Est
autē albumen cōctum album. quā nō tan⁹
gitur ab igne p̄p̄ccōnal testam quod si imme
diatē tangeret p̄t̄z in ipso nigredinem
generaret. Agens insup̄ cal̄ in hūidum
p̄mo generat nigredinem et fumū et v̄ctō

humiditas ibuat siccitatem in materia in qua
agit. et sic in illa inducit a siccitate facit no
uam trāsmutacionē et generat nouū colōrē
insubtiliacione siccū et licet alidū aggreget
homogēnia p̄p̄ccōnal qd̄ dēnsat et obscurat tā
ficcū habet aliq̄t sibi annexū de hūido mōne
cuius potest disgregare. et licet m̄p̄ncipio
agregat racione dominij tamē post agregā
cionem ipsū agregatū subtiliat. quia eius
opactio spiritualis est subtiliatur materiam in
q̄ agat dūmodo sit siccū qd̄ dico p̄p̄ccōnal h̄
q̄ aliqñ agit in hūidū et ex lat illud frī
gidū vero nō ordinat ad m̄tē faciendū. S; z
stat in ipso actu cōdēnsandi tamē in actu
p̄ncipali qd̄ aggregat tā homogēnia q̄ et h̄ccō
genia.

De actione calidi et frigidū

Si vero sit actio calidi et frigidū me
diocriter autens in materia siccā
tūc ḡrabit colōrē mediū necessario
q̄ calidū subtiliabit in ḡracionē albedinis
frigidū vero cōtario aggregabit tā in ge
neracionē nigredinis. Cum ergo in quolibz
pūcto simul agant eq̄litate oportet qd̄ se du
cant in q̄libet pūcto simul albedinē et nigre
dinē. quā oportet qd̄ fiat colōrē cōpositus ex
eis. Et iste plus debet habere de nigredie q̄
ficcū minus se habet ad albū q̄ ad m̄grum.
p̄p̄ccōnal p̄uacionē p̄spiciū et obscuritatis in na
tam et plus se habet ad agregācionē et m̄
nate agregācionis obseruacionē q̄ ad subti
lilacionē et ratiōacionē. Si vero cōtūat
mediocriter in materia hūida p̄ dominū
de albo q̄ de nigro. qm̄ hūidū p̄ dominū
sup̄t ḡrabit colōrē mediū q̄ habebit plus
tāto p̄p̄ccōnal puri magis se h̄z ad albū q̄
ad m̄grū et respectu agentis frigidū facit
se h̄z q̄ respectu calidi. qm̄ alidū agit in
hūidū ex alando et cōsumēdo frigidū vero
solūmodo obseruando illud in sui natura p̄
v̄iā cōsolidacionis et opactiōis. si vero sit ma
teria mediocriter tūc erit semp̄ colōrē mediū.
Si vero sit in tali materia actio calidi p̄ do
mū tūc q̄ p̄t facit hūidū trāsmutari in nigre
dinē q̄ ficcū in albedinē ḡrabit colōrē p̄ h̄ccū
de nigredie sic p̄z qñ hūidū et ficcū dūidū
ad iuūcē acti⁹ ḡrat colōrē colōrē nigz i hūidis
et in v̄idibz lignis q̄ in lapidibz obustis i
q̄bz calz ḡrat et cōsumilia. Si vero fiat actio
frigidū p̄ domiū in materia mediocri oportz
colōrē esse mediū op̄tū magis albedie. qm̄
hūidū se mag⁹ h̄z ad albedinē q̄ ficcū ad ni
gredinē. siue aliq; colōrē eo qd̄ i hūido ē ma
teria p̄spiciū q̄ ē p̄a materia coloris. In sicco
āt nō i q̄tū hūidi respectu vero agentis saltē
v̄no mō ē hūidū obediētiā sibi q̄ possibile ē

Lib. 19

app̄t priuacōez soliditatis et duricie cuiusdā naturalis que est in fisco licet em̄ fisco de se sit natū agregari nō tñ ita bene agregabile sicut humidum vt patet in lapide qui licet substantia sit opacta non tamē facile ēcipit maiore opressionē a causa agente videmus ei in mltis q̄ frigidū defacili pducit albedinē vt i niue q̄ nō tñ exēplari qñ agit i materia sicca. Si vero duriat mediocrit̄ in materia mediocri fiet mediū necessario qui erit eque distans ab extremis Si em̄ qñ est dominū solū ex parte agētis alterius vel solū a parte materie accidit color oposit̄ ex altero magis tunc qñ equant̄ tā agēcia q̄ paciēcia erit color se habens equalit̄ vt patet ex predictis et ita erūt due extremitates et quinq; medij nec videt̄ q̄ pluribus modis poterūt medij esse distincti scdm̄ specie sicut declarātū est per istā diffiniciōez diuisā p̄ opposita mēbra nec superflua nec diminuta. Aris. etiā testat̄ q̄ tñ sunt quinq; medij colores q̄ numer⁹ et sufficiēcia potest accipi predicto modo Et etiā ex combinacōe albi et nigri ad eoz gñacōez eo q̄ nigri et albi concurreant equaliter ad op̄tionē coloris medij. tūc erit color eque distans inter extremos vt rubedo Inter albu vero et rubū non possunt esse nisi duo vnus magis appropinquabit albo et alius minus rubo Item rubū vero et nigri erunt similit̄ duo vnus magis ueniens ad rubo et ali⁹ magis ad nigro ita plures non possunt esse inter medij q̄ inter albu et rubū non pōt esse aliq̄s eque distans simplicit̄ q̄ eque distācia simpliciter habet respectū ad extremos sed talis si ponere haberet tres quartas albedis et vnā nigredinis qm̄ medietas rubedis ex vna est q̄ta albedis et vna quarta nigredis Eodē modo non erit eque distans simplicit̄ inter nigri et rubū quare oportet q̄ h; tres quartas nigredinis et vnā albedis et sic est tantū eque distācia s̄m q̄d et s̄m apparenā et non simpliciter scdm̄ veritatem.

De speciebus colorū quot sunt.
His autē colores quinq; intermedios nominat aris. primū vocans glaucū scdm̄ puniceū. citrinū. terciū rubū quartū purpureū. quintū viridē Ita q̄ inter albu et rubū est glaucus a parte albi. punice⁹ a parte rubi. inter nigri autē et rubū purpure⁹ a parte rubi. et viridis a parte nigri. Nec nomina alio mō vocant̄ in greco vt kyanos purpureus. kampos. glaucus. sed de noibus grecis non ē vis s̄ noia latinoz attendunt et ratio dictoz patē pōt qm̄ glaucus magis habet de albedine q̄ de nigredine et rubedine

et talis color ponit̄ in folijs cadētibus in hyeme vel autumno. Puniceus vero et purpureus circūdant rubedine quia vterq; habet plus de rubedine q̄ de albedine. s̄ punice⁹ ē magis remotus a nigredine q̄ purpureus. vt vult aris. in sebo de sompno et vigilia vbi loquit̄ de corrupcōe istoz in nigredinē vbi puniceū ponit per purpureū modū declinat̄ in nigredinem. et ideo oportet vt purpureū sit inter rubedine et nigredinē. et punice⁹ inter albedinē et nigredinē. ex quibus omnibus sequit̄ q̄ idem debet poni ad nigredinē. ex quo p̄ ratio combinacōis ipsoz quinq; colorū intermedioz scdm̄ aristotile.

De opinione eoz qui ponunt lucem esse de substantia coloris.

Sunt autē qui ponunt lucē esse de substantia coloris. et illi dicunt q̄ color est lux incorpata perspicuo. h; autē perspicuū differēcias istas. aut em̄ perspicuū est pur separātū a terrestriate. aut impurū ad terrestriatatis admixtione. lux autē consideratur quadrifarie q̄ aut est lux clara aut obscura vel est pauca vel multa. nec dico lucē magnā per subiectū in agnū diffusam. s̄ sicut de luce virtuali dicit̄ q̄ in puncto tollit̄ lux multa vt qñ opponit̄ speculū ad caui soli et lux cadēs super totā speculi superficiē in centrum spere speculi reflectit̄. cuius lucis collecti o speculū inflāmat et citissime combustibile generat. vñ ad fung⁹ vel aliud inflāmabile opponit̄ subito accendit et ignit̄. Si igit̄ fuerit lux clara et multa in puro perspicuo albedo generat. nā albedo est color ex luce multa et clara in puro glaucus vt dicit ar. Si vero fuerit lux pauca et obscura in perspicuo obscurē nigredo necari o generat. Et iste sermo explanat sermonem aris. et aurois. q̄ ponūt nigredinē priuacōez claritatis et albedinē habitū siue formā. Et scdm̄ hunc sermonē p̄ q̄ sunt septē colores ab albedine vsus in nigredinē paulatī accedētēs similiter septem erunt proximi nigredini a nigredine versus albedinē pcedentes donec fiat occursus aliauis septē colorū quib; ab albedine ad nigredinē descendit. et hoc patet. Cū ei albedis essenciā tria ostendunt sc̄; lucis claritas. et ei⁹ multitudo. ac perspicui puritas duob; mouētibus potest esse remissio erit igit̄ p̄ hunc modū triū colorū generacio vel q̄libet triū solo remanētē duoz reliq̄z erit remissio et sic ab albedine erūt septē colorū imediate pductiōes vel pgressiōes. sicut a nigredine versus albedinē septē sunt colores et erūt s̄m istā consideracōez. et vi. colores. duo principales sc̄; albedo et nigredo. et. iiii. collaterales septē

hinc per extensionē albi ad nigrū ascendentes
et septē illic a nigredine per remissionē ad
albedinē accedentes in medio in idē dixerunt
In quolibet autē mediō colorū sunt gradus
quasi infiniti scdm intensionē et remissionē
maiorē vel minorē put extrema se p̄tendūt
recollige igit̄ breuiter ex predictis q̄ color eī
p̄tetas huc qualitas de relictā in superficie
corpi p̄spiciū ex natura mixtionis elementariū
qualitatū dixerunt in mixto . que mediāte
luce visui actualiter p̄sentat̄ . nā sine luce
media color organum visus actualiter non
immutat Color tñ per se est visibilis vt dic̄
aris . sed de anima . nō est aut̄ ex defectu sui
sed potius defectu q̄ potentia organū q̄ color
sine actuali lucis p̄sencia non videt̄ Et ideo
pythagorici voluerūt colorem epiphaniā scz
supra apparitōē . eo q̄ sit extremitas corpi
p̄spiciū terminatū vel in eius extremitate q̄
ibi magis p̄prie ē . Eadē tñ natura coloris ē
intus et extra vt patet in albugine oui et in
fracturis intercolorati vt dic̄ in li . de sen .
et sensato . ca . viij . Sunt multa tñ que sunt
vnius coloris in extremo extrinseco et iniali
termino . q̄ alterius intrinsecus in mediū illio
vt p̄ in pipere nigro et in pomigiano . multa
em̄ colorant rei superficie que non penetrant
ad interiora vt patet in picturis . panis etiā
rubeūtingit aque extremitatē q̄n ei supponit̄
vnde patet q̄ color p̄spiciū extremitas est
vt dic̄ in li . de sen . et sensato . viij . Item sicut
in corpe p̄spiciū non terminato vt aerem
p̄sencia lucis facit actū lucidū et absentia
vero tenebrosū . sic in corpe terminato p̄sencia
lucis facit coloratū scz albū et eius absentia
nigrū et tenebrosū ita tñ q̄ nō omnino ab̄it
lumen vt dic̄ in li . de sensu et sensato . viij
verus color ē in corpe terminato non p̄spiciū
In corpe vero non terminato non est verus
color sed quasi color vt dic̄ in eodē li . Item
fit generatio colorū mediōrum scdm suas diffe-
rentias scdm diuersitatē p̄porcionū . etiā si
fuerit in se vel scdm alteras . Si autē scdm
p̄porcionē et scdm inherenciam et diaphanū
fit iterū p̄porcionalis vel assumunt vt patet
in consonantijs vt ibidem . ca . viij . Item fit
generatio scdm p̄porcionē colorū consonantijs
quādo sunt delectabiles . et q̄to erunt magis
p̄porcionabiles tanto sūt delectabiliores vt
dic̄ ibidem . Item sciendū aliorū opinionē
generatio colorū mediōrum fit per suppositionē
colorū extremōrum inuicē vt manifestioris sup-
minus manifestū vt p̄ in picturis . sicut sol
videt̄ per se albo p̄ interpositōē nubis videt̄
esse aliterius coloris . Item ap̄porciones colorū

non sunt per disarmonias radiōrum ab oculo
sed potius sunt per continuā multiplicatiōē
coloris in medio vt subitam eius dilatiōē
ad oculū consensu fiat p̄tractū vt ibi dic̄
Item colores eque distantes positi a longe
distantibus apparere possunt medijs coloribus
cū non sint . quia nulla pars rei sub extremo
coloris videt̄ potest vt patet in panis diuisi
coloris vt ibidem dicitur . ca . viij . Item medijs
coloribus generant scdm similitudinē glaciōis
mixtorū cum mixtibilibus quasi mixtionem
mixtibilium per transmutatiōē in formā per
mixtū sequit̄ mixtio colorū vt sicut in extre-
mis corpi generat mediū . sic ex extremis
coloribus mediū color generat vt ibidem
dic̄ . ca . viij . Item omnis color generat per
albedinē et nigredinē que videt̄ potius p̄uatio
esse albi q̄ color vt obscuritas est p̄uatio
lucis vt dic̄ li . p̄ . methaphisice . ca . iij . Item
vniuersitas coloris in spē non oportet q̄ sequat̄
vniuersitas nature vt dic̄ albu . in differentia .
Item effectus coloris est imutare visū scdm
actum lucidū . nam per lucidū color educit̄ de
potentia ad actū vt actualit̄ imutat organū
visus vt apprehendat spē coloratū et iudicat
de re visa . Item color mediū bene p̄porciō
natus delectat visū et confortat . Extremus
vero color debilitat visū et trahit vt dic̄
aris . nam intensa albedo disgregat spiritum
visibile et dissoluit oculū et oculū lacrimare
facit . Sed nigredo nimis intensa aggregat
spiritū et densando visū repartit et obtudit
vt patet in diu inclusis in locis tenebrosis
quī subito educi ad lucem parū aut nichil
vident . Item color rei colorate natura et cō-
plexiōne inducit . nam albedo et colores albi
in corpi congelatis non sūt nisi in substantia
frigida et nigri eō contrario . q̄ frigus albisicat
substantiā humidam et demigrat sicā . Calor
vero demigrat humidā et albisicat siccam vt
dic̄ aris . et auē . et ideo albedo que filia est
frigiditatis indicat dominium fleumatis et
frigidi et humidi humoris . Nigredo signū
est melancolicę dispositionis in sicā humoris
in corpe dominantis . q̄siq̄ tamen est signū
adustionis nimie adurentis humores et in
melancolicā innaturalē omūtatis sicut p̄ dice
Item verū intrinsecas q̄litates colorū extrinsecas
manifestat . Nā vt dic̄ auē . color ē q̄litas
que p̄ficiat̄ a luce . Est em̄ color lux existens
in potentia in corpe tenebroso migras in actū
per lucidū superueniens ab exteriori . et hoc
patet sic . Quodlibet em̄ corpus commixtum
habet aliq̄d de igne in potentia et per ignē
h̄ de lucido cū ipse ignis sit lucidus a natura

Lib 19

Sed illud lucidū vel a p tibo tenebrofis
 Dñ solū ē in potētia sic caliditas sulphuris
 vel piperis. vñ sicut eorū caliditas poten-
 tialis nō migrat in actū nisi p o similitē qli-
 tate actualē ex tēseus interiōi oparata. sic
 lux potencialis in p mīto de tenebroso non
 migrat in actū nisi p abutū luminis exte-
 rioris. Calor itaq; apparēs ex tēseus intē-
 sione vel remissione declarat ignis latitatis
 potētia in p mīto. et fm hoc de ei' actione
 et v tute iudicat. Item coloris appoecio nalis
 valetas intuetis aspectū ad sui admītoez
 et intūū naturaliter excitat vt dicit pli. li.
 viij. et auicē. vñ dicit qd qñ bet bestia qñtū;
 seu a varietate coloris et pulcritudine admi-
 rat in panthera. Item aiūlib; hominis
 faciē color maxime pulcritudiat vel deformat
 Nam color ordinatus et suavis opletio est
 pulcritudis qñ mēbroū disposiōm de bite
 correspond; vt dicit auicē. Unde dicit aug.
 Pulcritudo ē elegans corporis habitudo cū
 coloris suauitate et cōtario. Color oñsus et
 in dōpōitus euīdēs ē in corpore turpitudō. Itē
 color passionēs et accidētia anime pōmsat
 subitū em palloz et discolorācio inde ē ti-
 moris. nā reuocato calore ad interiōia cor-
 poris supēcies depauperat a sanguine. et sic
 p osequēs discolorat. Sic subitū rubor in
 facie signū ē vāidie siue ināidie et furo-
 ris. et hoc accidit ppter caloz p tēte ex-
 teriōia et autz supēcie rubificatē et defendē
 ab illata ināidie l' inūria cupiētem. Item
 color materiā suā seu substāciam terminat
 pñat et informat. qā si calor in subiecto nō
 est qñs foret rei substācia visui nō appa-
 rēret. Item color materie supēcie ornat et ei'
 deformitatem palliat et occultat. vñ color
 opositus inter extremes medi' in supēcie
 corporis ordināone supōitus iformitatis
 accidētaliter vel naturaliter in materia dere-
 licte est opalū vt dicit auicē. Itē color luci
 se oformat et velut filia matri se eius actū
 ofigurat. vñ cū in tēsa luce color acūe et inā
 biē et cū remissa remittit et ebetat.

De coloris mutacōne.
 It ē in colorib; colorū mutacō mlti-
 plici de causa vt p; in fructib; et
 gminib; et in alijs nascētib; Nam pmo
 nascunt fruct' virides vt; in viuis et i mois
 deinde rubescunt tādē pallefcūt l' nigrescūt
 et illi' coloris accidit varietas ex vaictate
 caloris naturalis vel solaris vario mō sub-
 stanciā fruct' decoquētis et digēctis. pmo
 enim caloris actio est oibilis et lenta insuffi-
 ciēs dissoluere et mīscere partes tēstas

et ideo in eaz supēcie apparet color viridis
 et in digestus sc; ac terrestris. S; paulatī
 vigoat calor naturalis et p ad minūm
 calor solaris et ideo fortius digerit et apt
 eius intensiōnem colorem rubrū in fructus
 supēcie derelinquit et tādē cōpleto fructu
 et maturo et humore pōtico ac terrestrī p
 fecte digesto ex aduisione color niger in
 supēcie generat. nam pdominans sup ter-
 reitricatē ipsa dissoluūt et decoqt et digerit
 et quantū necesse est in substāciam fruct'
 accipit et conuertit. qd vero reliquum est vel
 osumit vel a se repellens ad extremas ptes
 bucit et transmitit et talis reicta sio fitas
 cum sit terrestris supēcie inficit et nigredis
 vel glaucitatis restigū in fructus generat
 supēcie et relinquit sicut dicit sup li. v. voge-
 tabiliū in omento. nam tales colores ex se
 actionem et naturam frigiditatis pcedētes
 sepius eiam in rebus calidissimis gūatur
 ex eadem causa sc; ex calore interi' dñante
 fumo sitas terrestris vel aqas ad extrin-
 seca repellente vt dicit alphredus super li.
 arif. de vegetabilib; et plātis. in rebo eiam
 sensibili bo fit coloris mutacio. sic in cute sic
 in oculis. nūc in pilis. nunc in vngue. nam
 calor cutis fit duob; mōis vt dī in iohan.
 Aut fit ab interiōib; aut ab exteriōrib;
 Ab interiōib; aliqñ fit ab hūorib; aliqñ
 ab anime passionib;. Ab interiōib; itaq;
 mutat color in cute. aliqñ p humores cali-
 dos. aliqñ p frigidum. nā cōuenit humores
 calidos tam opositos qd simplices frigeret
 et eiam frigidus vel mfrigidatos calefieri
 et secundū hoc solet in cute color variari. nā
 qñdo frigidū humores calefiunt albo color
 mutat in citrimtatem vel in ruborem. qñdo
 vero calidus frigeret color rubens mutatur
 in albedinem vel pallorem et sic de alijs in-
 telligendum est. Itē ab interiōib; anime
 passionib; mutat color. nam rubicūdus fit
 pallid' ex angustia vel timore. qz in timore
 cor stringitur et calor ab exteriōrib; ab in-
 teriōia reuocat. et ideo exteriōia pallefcūt
 ita. Similiter pallidus fit rubens ex ira. qz
 in ira cor dilatat et extēditur ad vindictē
 appetitū. Vnde et calor subito in p tūose ab
 interiōib; ab exteriōia commouet. Unde et
 calefit sanguis intercutane' et ex inde rubor
 subito generat ab interiōib; et eia fit color
 niger in mautis et albid' in alamāis. nā
 mautitaneā que est regio in ethiopia cali-
 dissimā in q ppter caloz cōtinuū sanguis
 aburif. erucitane' et demigrat sic aduist'
 a cuius demigrati sanguine diffusionē intm

autē & carnē omnia in eā gñaliter denigra-
tur. Unde p̄mus ethiopiā inhabitās deni-
gratus sic est. h̄ postea coopāte calore solis
o tinuitate p̄imi illius habitatoris viciū in
posteriori p̄agauit q̄ ex nigro patre & o fili
matris nigri fetus gñaliter nascētur. h̄ hoc
solū h̄ locū vbi solis adustio o tinue efficit
gñantes. et ideo in regionibz tēpatis & ad
frigiditate declinantibz ethiops gñant in
colore filios tēpatis vt dicit mac. & etiā
aris. raiūc. Cōtrario vero scoti et alemāni
frigidas inhabitāt regiones. et ideo frigiditate
poros exteri o stringēt calor ad in-
teriora ruocat. et ideo exteriōris p̄tis cor-
porū superficies dealbat. **Hec oia narat oim-
sup ioh.** Ide etiā narat aris. Item mutat
colore cutis & maxime hominis. multis alijs
de causis q̄nq̄ p̄pter o p̄leionis malignitatem
vt; in melācolias p̄pter nimia & super-
cedentē caliditate vt ē videt̄ i colicis q̄ a-
trini sunt coloris p̄pter solis calorem & aeris
fictitate vt; in itinētantibz & nautis p̄pter
humorū corruptorū in t̄taneorū eppan-
sibilitate vt o cigit in moe p̄hea & in lep̄ p̄t
opilationē epatis & fellis distemperatā q̄ li-
tate vt accidit in ictericia q̄ ē caloris natu-
ralis in sordidū & uicōsū colore t̄tā mutatio
vt dicit o s̄tā. p̄pter solucōis cutis o tinuitate
vt; post variolas et cicatrices variās
vel vsturas. Considerat etiā colore in pilis et
in capillis. nā fm q̄litate humorū a corpore
solutoy variat colore capillorū. Nā ex fleg-
mate sunt albi ex sanguine rufi. ex naturali
melācolia glauci ex colem adusta nigri. ex
defectu etiā caloris naturalis sunt cani vt;
in senibz. Et quando canus color incipit in
radicibz capilloy accidit ex flegmate habū-
dante. q̄n̄ vero ab extēmis incipit signū
ē q̄ accidit ex defectu caloris naturalis. q̄o
sup in tractatu de capillis

De colore in oculis.

O tendit postea colore in oculis. Nā
vt dicit iohannicus Colores oculi
lorum sunt quatuor scilicet niger
subalbidus varius et glaucus. Diuersitas
autem colorum istorum accidit ex spiritibus
visibilis claritate vel obscuritate. vel ex cris-
tallini humoris paucitate vel profunditate
vel ex albuginei humoris superfluitate. vel
turbacione. vel ex vices tunice humoris in-
digencia vel superfluitate. Nam si humor
cristallinus fuerit paucus in quantitate vel
lateat intrinsecus. et albugineus humor
deficiat vel perturbetur. Vel si habundet
humor niger aynice vices. Istis omnibus

conditentiis vel aliquibus ipsorum niger
color in oculo generatur. Subalbidus vero
ex causis sit ovarijs. glaucus vero & varius
accidit ex mixtione vtrū q̄ facit albedinem
& nigredinē & in glaucitate aliq̄tūlū nigredo
in varietate albedo aliq̄tūlū plus habūdat
sed de hijs q̄e sup in tractatu oculo. Color
etiā in vnguibus denotat. nā eorū color debz
esse sub albidus specularis et perspicuus.
q̄nq̄ autē mutat iste color in liuiditate vel
emulum colorem et tunc diuersas preten-
dit passionēs vt patet supra in tractatu de
vnguibus

De coloribus in p̄ticulari

Nunc de coloribus in p̄ticulari dicendū
est. et p̄mo de albedine q̄ videt̄ in
diorū colorū esse p̄cipuū fūdamētū
est autē albedo color ex luce clam & multa in
puro & p̄p̄iato gñat. vt dicit algazel. Nā
q̄to in materia p̄p̄ia est purior & luy. clarior
tāto albedo erit int̄rior et nigro imp̄mixtior
est ergo causa materialis albedinis p̄p̄ia
purū in omni terrestri facultate in p̄mixtū.
nūc fierū nūc hūidū. causa vero effectiua ē
vel calidū vel frigidū. nam materia si fuerit
ficca p̄ dominū et calor agēs in ipsa fuit p̄
dominū gñabit tūc albedo p̄pter rarefactionē
& subtilitacionē p̄ciū materis ac clarificacionē
vi caloris vt p̄ in obusto osse & in calce. Si
vero fuerit materia subtilit̄ hūida & in
illa dñans frigiditas gñat̄ erit album vt
patet in niue et p̄tima. gñat̄ autē albedo ex
aere vaporoso declinatē ad hūiditatem aqueā
vt dicit aris. li. p̄. de albedo & hoc p̄ frigi-
di accionē. nam frigus albificat hūidā ma-
terā & denigrat ficā. Calor vero hūidā de-
nigrat et ficā dealbat. Itē albedo gñat̄ ex
rarefactione aeris vt p̄ in spuma et ideo aq̄
calide generant pilos albos. quare albedo nō
ē nisi ex aere vaporabili t̄tento in membris
et ideo q̄ albedo ex aere calido & vaporabili
ideo animalia sunt alba sub ventē vt dicit
aris. li. animalium. p̄. diffusiuam autē h̄z
virtutem respectu visus et spiritus sensibilis
discretiuam & ideo si fuerit nimis int̄sa
corripit visum & facit oculos lacrimati oim-
dolorum in cōmentum. in illo enim melius
fundant̄ colores medij q̄ in albo. et quāto
album est int̄sius q̄ subternitur tanto
adheret fortius calor qui super inducitur &
limē siue rubedo fūctū nigredo ad albedinē
vero pertinent. candor. albor. pallor. liuor.
siue. Flauor. Flauum enim et liuidum idem
secundū vnam significacionē vt dicit aris.
in c. de sapore. et dicit q̄ liuidū est flauum

Lib 79

qua flauū sequi^r materiā albi. multas alias
spēs assignat medici circa albū vt est color
aquis. lacteus. kamos. i. albidus vel sub
pallidus. Et variantur fm diuersas materias
tenues vel grossas in q̄b tabiant in li. ysa.
theophili. ostā. egi diij de vrimis. Candor est
albedo intēsa multū hīs in se lucis in forma
vt pure perspicuitatis in materia. nā fulgor
lucidi puri perspicui superficiē informans et
perficiens. et intuetis aspectū hī cogam lesiōe
imūtas. et cū quādā suauitate ad sui intuitū
excitans oculū et allicies candor nuncupatur
Illud em̄ candor dicitur qd̄ primo ponit sine
corruptōe sensus ab albedine per actū lucidi
ab oculo apprehendi. nam albedo que consistit
in extremis a sensu non videtur subterfugit
em̄ sensus iudiciū. q̄ nulla res sub extremo
colore videti potest. Sunt et colores exte mi
inuisibiles scdm se ppter sui paruitatem vt
dicit in li. de sen. et sen. ca. viij. Quod ergo
primo subiacet sensui de albedine post eius
extremo candor dicitur.

De colore glauco et flauo.

Color flauus qui et glaucus dicitur
generat ex albedine minus intensa
accedente aliquotū ad rubedinē. et
generat scdm auic. in materia temperata non
simpliciter sed respectu viridis coloris. Nā
vt dicit idem viridis color in plātis mutat
in glaucū in autumpno. qm̄ em̄ in folijs est
materia glauci et grossa paulatī p accessiōe
osumē nec tū omnino destruit vel destituit
a calore elouate materiā licet frigus domine
frigus vero dominans in materia mediocri
geniat mediū colorē necessario. et q̄a potest
melius transmutare humiditātē q̄ siccitātē
ideo generat colorē mediū habens de albo
magis cuiusmodi est glaucus vt dicit amētator
supra li. arif. de plantis in fine. Ideo inquit
quedā arbores virides in estate pallebant
in hyeme vt burus. habet em̄ bupis visco sū
humore. in radice autē multā habet liquidā
humiditātē. et id nō cadūt folia s̄ adueniēte
calore puocat humores ab exteriora q̄a tact
caliditate fit viridis. sed veniēte frigiditate
repreantū humores et habundat siccitas et fit
color glaucus. vnde respectu coloris viridis
in quo est plus de materia dicit glaucam
habere materiā temperatam.

De pallido colore.

Color pallidus ex eisde causis gnat
frigiditas tū minus est intēsa et pl
accedit albedo ad nigredinē i materia
grossiori. Est igitur pallor color mediū ab
albedine incipiens et degenerans in nigredinē

generatur etiam accidentaliter vt ex timore
solicitudine nimia et labore et ex causis alijs
quibus calor ad interiora reuocat et corporis
superficiē ppter sanguis depauperat. pallefcit
et de colore vt ē vidē in nimis dormiētibus et
sompnialosis et in hominibus amorosis qui
pre amoris magnitudine estuantes bilatati
corbis spūs euapōtāt ppter q̄z nutrimentū
et restauratiōe natura calorem ab exterioribus
ad interiora reuocat et sic superficiē cutis et
per subtractiōe calidi sanguinis discolorat
vixta illud. Palleat omnis amans hic est
color appetamati. Et eadē de causa macerati
fame vel immoderato exercicio et labore. et ppter
osumpciōe calidi sanguinis expallefcunt.

De rubro colore.

Rubus color est color mediū ab extremis
nigredinis et albedinis eque distans
qui in superficie corporis perspicui re
sultat per incorpationē clari luminis ignei
atq; puri. ad cuius generatiōe carerunt
materie perspicuitates ignei luminis claritas
et albedinis atq; nigredinis coloris mediocritas
tū ppter ignea luce partes mixti perspicuas
dilatantē et rectificantē ac subtiliantē maiore
habet in trāslucencia osormitātē tam cū albo
q̄ cum nigro. et ideo intense rubū ad modū
lucidi disgregat visū nec aggregat sic nigz
ppter qd̄ pannoz venditores panos rubros
suspendunt aī lucē vt vidētes alios panos
coloratos ppter rubedinē spiriū visibilem
disgregantē minus valeant colorē discernē
veritate. preterit autem generaliter rubedo
dominiū calidi in permixto. quīs aliquādo
inueniat superficialiter in naturaliter frigidō
vt ē vidē in rosa q̄ naturalit sū substācialit
frigida est et sicca. sed quia subtilissime est
substantie immatus color quē h̄z ex opōsiōe
fugiens dominiū frigiditatis p̄tūt exteriora que
inueniēs subtilia et humida ad immutandū
transmutat ea superficialiter in colorē rubū
quā actioni ignis potissime similitur.

De croceo colore.

Color croceus puniceus et citrinus
differunt parū nisi scdm remissionē
albedinis et nigredinis intensiōis
aliquotū aut admixtiōe. et scdm aliquotū
intensiōe caloris et frigiditatis remissionē
scdm autē q̄ color talis in materia subtiliori
ac magis perspicua radica magis rutilat et
apparet. fm vō q̄ materia magis est terrestis
ac grossa minus claret. talis autē calor intē
siōne significat caloris temperati et non est
excedentis q̄tum est de significatiōe coloris
scdm varias tamē substantie dispositiones

varias pretendit sanitatis vel morbi significationes diuersas corporis habitudines et complexiones vt patet in li. ysa. de urinis. **N**ā citrinus color adiunctus cū substācia tenui in urina iuuenis colice complexionis p̄cedit ipsū sanū. In fleumatico ac melancholico significare potest varias infirmitates vt dicit egidius versus finē in tractatu de urinis. cap. xij. vbi dicit. Est multus tenuis citrina res fere figuris. **F**leumaticū iuuenē vel quem inger afficit humor. **C**ondempna tricham duplici q̄. **U**nde vnus q̄ idem color diuersa et aduersa figt scdm diuersi tate substancie cui copulat.

De colore croceo.
Color croceus plus tingit liquores et humores q̄ citrinus. et significat coloris intentionē et distemperanciā sanguinis in epate per coloris admixtionē vt patet in ictericis. quoz urina est crocea in spuma. et oculi sunt crocei et cutis feda et citrina. **A**ues autē calidissime complexionis et colice vt aues prede extrema habent crocea vt pedes atq; rostra. q̄ accidit ex sup̄abundancia colerici humi et calidi quem reicit natura ad extremā. p̄pter q̄ colorantur. de hoc q̄e supra in li. de morbis. ca. de ictericia.

De colore nino.
Color nino idem ē q̄ coccinus ac vermicalus rubedini propinquus et affinis. rutilans et resplendens q̄si ignis. multū em̄ habet in se ignee luciditatis et etiā ex parte materie perspicuitatis. p̄pter q̄ color est viridis relucens multū et acutus. **M**ateria em̄ nini est terra que discerpitur in litore mals rubri. que tante est infectiois et ruboris q̄ ex eius diluione totum mare tingitur et in colore nini omuat. vnde ab illa infectione mare superioris egypti rubū appellat. et in illis terre renis rubre gemme inueniunt. hec de terra p̄mo optie depurat deficitat. tandem inter lapides subtilissime omoliet et cum clavo ouī distemperat. **E**t hic color pictoribus scriptoribus lucy non modicū admittat. nā inde libros ornant. capitales et vesuū distinguunt nino atq; signant. acutur q̄nq; succo herbe cuiusdā que coccus appellatur. et ille color rutilat quasi ignis. et ideo ab illo succo cocci nominat. et tali colore plus vtunt tinctores vestiu q̄ scriptores. **S**olebant etiā antiq̄ acieie niniū cū sanguine cuiusdā vermī sicut acieie purpura cū sanguine ochilis. et ex tali acumine p̄mitus ab antiq̄s vermicalus nuncupat vt dicit ysa. vbi tractat de coloribus. Est autē color vhe

mentissime adhaerēcie postq̄ fuerit materie incorporatus ita q̄ inde vix poterit post deleri. **Q**uod si quis pergamento abndere intendit vel abluere misus fuerit vix tantū abluet vel abradet quin aliq̄ vestigiū post inueniet.

De puniceo colore.
Puniceus color est color circumdans colore rubū. sicut purpureus plus habens de rubedine q̄ de albedine. plus tū declinat ad albedinē q̄ ad nigredinē purpureus autē conuerso affectus est rubeo sed magis declinat ad nigredinē q̄ ad albedinē. **V**ā dicit aris. in. h. de sompno et vigilia q̄ puniciū per purpureū transit in nigru. vñ post rubedine vicinitate habet ad nigredinē. **I**nueniunt autē in mari quedā conchile ad modū parue que in exterrimitatibus precise quasdam emittunt guttas sanguineas que recollecte purpuras tingunt et colores rubeos auunt et incendunt. vnde talis sanguis in q̄ritate recolligitur. et vasis ac canalibus tinctorū officio aptis. et cum alijs coloribus componitur cum quibus tingitur serici et quo textitur pannus purpureus. vnde regis gloria ostenditur vt dicit gregorius super cap. capitulo septimo.

De colore viridi.
Color viridis generat actione calidi in materia medio cri vergente tamē ad dominū humidū vt patz in folijs fructibus et in herbis. et ideo generabitur color multū habens de nigredine. non tamē pertingens totaliter ad nigredinē. **E**x amixtione enim remissi albi vt glauci et intensi nigri et in superficie humidū viriditas generat quando calor agens in materia non potest adurere humidū nec ad plenu decoquere vt totaliter in nigru conuertat. vnde viriditas in herbis et in fructibus signū est crudi humoris et indigesti vt dicit auic. et hoc patet quia calor viridis in plantis et in fructibus mutat in glaucū in autūpno quā in folijs et in herbis ē multa materia humida et grossa que per actionē calidi paulatū consumit. nec omnino destituit a calore in materia eleuante licet frigus domine. **E**t ideo quedā arbores vireunt in vere et in estate. in hyeme vero vel autūpno palleūt q̄ adueniēte caliditate venali prouocatur humor ad exteriora qui tactus calore fit viridis. sed adueniente frigore reuertit humor et habūdat siccitas et fit color glaucus vt dicit cōmetor. sup̄. aris. de plātis in fine. Est itaq; color viridis medi⁹ inter rubū et nigru gñatus. et hoc patet p̄ gñitū. color rubre in melancoliam innatūale

Lib 19

Coleta em̄ aī sit rubea t̄ansit in mel̄coliā q̄ ē nigra mediāte coleta in naturali sc̄; erū ginosa & p̄sina q̄ viridis inuenit̄ et ideo color viridis maxime delectat visū p̄pter caruū p̄ciū ignea & terrestrū nā luciditas ignea q̄ in viridi est t̄p̄rata delectat visū obscuritas etiā terrea siue nigredo aī nō sit in extremo mediocriter spiritū visibilē aḡ gregat & ōfortat̄ et ideo nullus ē ita delectabilis visū sicut viroz vt̄ in smaragdo q̄ oculos scul̄p̄cū gēmas et metalla maxime repat & ōfortat̄ vt̄ dicit̄ p̄h̄c̄ de lapidibz p̄ciosis. Sūt at̄ viridia folia plāte & gēmia terrestrū in q̄bz radicanē tāq̄ in materia & et cerea terre nascencia ex do minio p̄cedū ex v̄ute ignea tāq̄ ex causa effectiua q̄ dil soluit̄ terrea et subtiliat̄ et m̄sacit̄ et sic attrahēdo cap̄ fumos ad extrema t̄git herbe sup̄ficiē colore nō nigro nec rubro s̄ virore nā nigredo t̄p̄erat̄ rubeōis dil̄ gregatiāz claritatē et claritas incorporata nigredini ipsam reducit̄ ad mediocritatē ex do minio et go p̄cium terrestrū & igneatū viridis color ḡnat̄ et q̄uis folia fructū & gēmia virescūt flores tamē virides raro vel nūq̄ inueniūt̄ q̄ d̄ accidit̄ p̄pter subtilitatē materie floz in q̄ h̄ p̄dominātes p̄tes fuerūt aq̄e & aeris cit color albus si v̄to aquee aī igneis p̄ualu e t̄it erit color glaucus s̄ pallid⁹ aut citrin⁹ Si at̄ p̄habūdauerūt ignee p̄tes aī aeris erit color rosus et si fuerūt p̄ualētes p̄tes aq̄e aī t̄restribz erit color blau⁹ s̄ violaci⁹ Si at̄ eq̄ p̄ualuerūt p̄tes ignee aī terre s̄ tribz poss̄ q̄dē fieri color viridis vel niger s̄ talē ōmixtionē subtilitas materie floris vel rarefactio nō admittit̄ et ideo floēs nō virescūt gen̄raliter nec nigrescūt Est ergo color viridis inter rubeōm medi⁹ & nigredinē delectat̄ visū et ad sui aspectū oculoꝝ attractiū adēt̄ vis⁹ ōfortat⁹ & repat⁹ Vñ ceruū & animalia agrestia alia loca virenci diligūt & frequētāt̄ nō t̄m̄ p̄pter pastū v̄z et p̄pter visū et ideo venatores viridibz restinētis semp̄ se induūt̄ q̄ p̄pter a p̄ctū v̄toris quē bestie naturaliter diligūt̄ min⁹ venatoꝝ insidias exp̄p̄auescunt vt̄ dicit̄ gal⁹

De colore liuido
Color liuidus ex p̄t̄ibz aq̄is & t̄restribz p̄dominātibz ḡnat̄. Nam tal color in rebo h̄n̄ t̄ibz h̄uorē grossū & frigidū ḡnat̄ vt̄ in vio l̄a plūbo plūbū t̄n̄ naturaliter ē albū q̄uis sup̄ficialiter sit liuidum. Unde ex eo sit cerula vt̄ dicit̄ ōment̄ sup̄e iij̄ metho. Unde color liuidus signum est frigiditatis dominātis quia liuidus color

in vena est signum extencionis naturalis coloris et mortificationis aialis sicut dicit egidius liuida membrorum aut membrum morietur humore mortificati signat em multas alias passioes sic sequit puus enutrithe medius morbo qz aduans a chires sinoch⁹ vne rapture catarus coste pulmonis viciu dolor articularis o sup̄tūa p̄t̄is ext̄tūa caloris sint tibi liuoris cause ic

De colore liuido
Color ergo liuidus ē malus in aia p̄tis copibz nam vel signat dominū frigidis calorem naturalē extinguit uentis et natura mortificare inchoantis vel sup̄abūdiāciā mel̄colici sanḡnis colorē oio et cutis sup̄ficiē vidantis vel cordis angustiam calorem sanguinis ad interiora reuocatis vt̄ patz̄ in mūdibz vel dolorē casus siue caussio nis sanguinem intercutaneum corū p̄ntis vt̄ patet in fustigatis in quibz humore intercutaneus p̄ maliciam corrupt⁹ cuti infert̄ corrupcionē et infectionē vt̄ dicit̄ exp̄posito sup̄ i c̄ li p̄sape ibi vulnus liuore ic̄ vel signat spiritūm & vigoris naturalis caloris defectiōem & de paup̄tationem vt̄ patet in ydropicis ethicis et osumptis vt̄ dicit̄ egidius signat etiā dolorē articulatē nā dolor arthetici⁹ p̄t̄ neruoz̄ sensibilitatē in quibz radicanē minus est dolorosus p̄t̄ q̄ cōfluunt spiritus et humores ad locum doloris p̄pter q̄ alij h̄uores remanēt̄ min⁹ calidi & p̄ osequens colorati omnes autem causas liuiditatis enarrare nō exp̄bit in p̄o senti opusculo s̄ tangere solū ad memoriā reducere exp̄bit q̄ amaioribz nostris cop̄ o h̄ssime sūt tractata raro aut̄ mem̄ liuorē signare aliquod bonum nisi prius viride vel nigrū opacione nature mutet̄ in liuidū et de liuiditate in rubeum siue citrinū nā tunc signū est q̄ natura cōtra morbum victoriā optinet̄ & t̄ūphum. Unde egidius prius si post rubeus videat̄ consurgit cerebri natura vigor repat̄

De colore indico
Color indicis siue venetus est color blavius liuiditate excedens in pulcritudine et virore pl⁹ habens aq̄itatis et aereitatis ad mixtū cum partibus terrestribus et vniū q̄ qui liuidus et talis color ē celestis p̄pter dominū aereitatis in sup̄ficiē p̄siciū materie sc̄; pure et t̄āsp̄arente vt̄ patet̄ in saphiris orientabilibus et accinctis talis etiam color repit̄ in lazurio Sed de hoc quere sup̄ in tractatu de gēmis et de lapide lazuri

De nigredine

Nigredo est puacio albi in yspacio sic
nam est puacio dulcedinis in hu-
mido Unde videtur quod albedo est prima
origo colorum sicut dulcedo est principium sapientie
ut dicit aristoteles in libro de sensu et sensato 38
dicit aristoteles in 1o libro 2o capitulo Colores niger non est nisi puacio
claritatis Generatur autem nigredo ex luce
pauca et obscura in yspacio et obscuro et in pu-
ro in corpore pura Et ideo nigredo est spiritus vi-
sibilis aggregata et eiusdem epassiva propter
quod lebit visum et eborat quoniam nimis est interita ut
in diu in carceribus qui exierunt de carcere
pauca et videtur fundat autem nigredo quoniam in spha-
rum humida et calida quia caliditas dominans de-
nigrat substantiam humidam ut est videtur in
lignis humidis et epustis quoniam in substantia
seca et frigida quia frigiditas dominans sub-
stantiam denigrat sicca et humidam facit albam
ut dicit aristoteles. Unde nigredo quoniam causatur a frigi-
ditate et est signum mortificationis quoniam a cali-
ditate et sic est signum adustionis et ideo nig-
ritudo diuersa potest signare et adusa sicut
dicit egiptus quoniam enim signat solutionem quare
et sic prendit laetitiam aliquam signat adusti-
onem et mortem ut in acuta febre Unde egiptus dicit
Nigritudo urine facies incommoda febris que
tunc soluit mortem prendit et vitat in febre
fert mortem nigra fetida pauca pigra et
Sunt autem quedam colores picturum opibus et
enim quoniam quidam in vasis terre nascuntur ut
sinopis rubrica melius auripigmentum et huius
Quidam arte apponunt

De sinopi.
Sinopis est color ruber in parte primitiua
admixtus iuxta sinopi cum tunc a qua
nomen sic accepit ut dicit ysaiah 1o libro 2o capitulo
Species tres sunt prima rubra et minima rubra et media
has media ut dicit idem Rubrica que dicitur ru-
bra prima color sanguinis ut dicit idem 3o libro 1o capitulo
in pluribus locis si optima est in parte Unde et pos-
sunt appellari

De sicco.
Siccum pigmentum est vni sit color pheniceus
quod librorum capita scribuntur et colligitur
in litore rubri maris in pheniceo et
inter ficticios huius color epurat et eo quod sit aliquam
ex sinopi et sandice simul mixtis ut dicit ysaiah

De minio.
Minium est color ruber cuius materia grecis
apud ephesum primo inuenitur In
hispania huius pigmentum propter res resibus
plus habundat ut dicit ysaiah

Emobrii.
Emobrii quod grecis cinabasi dicitur a
dracone et a barro elephante est vni
dicitur esse sagine dum spliat
elephantis tunc belus et dracones obruunt

quorum siliis cruore terra insicit fitque pigmentum
quod quidam solam tinrentur est autem pulvis coloris
rubri ut dicit ysaiah

De prassino.
Prassinum creta est viridis Unde sit co-
lor viridis sicut portum excelsit autem
optima in libia cyrenensi ut dicit
ysaiah Crisocana est vena prassini coloris sic
dicitur quod cum ea autem sic dicit inueniri hec
in armenia crescit Sed probabilior est que
crescit in macedonia fodit in metallis cris-
cuius in vicio argentum et indiat prodit nam
vne eius cum hijs habent nature societate ut
dicit ysaiah

De sandaacha.
Sandaacha nascitur in topazion in
sula maris rubri et est coloris sino-
breij huius odoris sulphurei inuenitur autem
in metallis aureis et argenteis et est tanto
melior quanto ruffior et quanto plus sulphure
olet quous et cerula si in fornace torreat in
sandaacham ouertat cuius color est flam-
meus si torreat est huius autem rubrica et omnia
sandicem reddunt ut dicit ysaiah

De arsenico.
Arsenicum auripigmentum dicitur ob
colorem auri colligitur in ponto ex au-
rata materia quod in auream colorem
transit purius est et quod graciles habet venas
pallidius est prius iudicatur de hoc querere super
in tractatu de vasis terre de auripigmento

De occa.
Occa nascitur in topazion insula unde
et sandaacha sit tamen quoniam ex occa
adusta rubrica mollis nouis luto
circumstantis que quanto magis in camino ar-
serit melior sit ut dicit ysaiah

De indaco.
Indicum in canis indicie limo in
spis inuenitur spuma adheret limo
est autem coloris pulchri et aceti mixturam
purpure et cerulei mirabile reddens est ali-
terum genus in purpurarijs officijs spuma
in natans quod osectorum detrahunt et desiccant
ut dicit ysaiah

De atramento.
Atramentum dicitur est eo quod sit actu
autem species necessaria est cotidiana
plurimum picture et inter ficticios compu-
tat sit enim ex fuligine multis modis super
ardentes redas huius picture cum aqua mis-
cent glutin ut illustratus resplendet quod
enim carbonem samentorum veterum tritos cum
glutino addunt alij fecerunt vni nigra epurat
multis etiam sit alijs modis ut dicit ysaiah
cum atramento autem temperat in gustum et
acuitur huius autem mltas picture ut patet in
placone quous supra de vasis terre li. 1o

Lib 19

Elinus color e' in dibus an' materia inuenit in melos insula est vna de cicladibus . q' ideo melinus e' dictus vt dicit ysid' . ppter nimia autē pinguedinē pictores eo non vtiunt vt dicit ysid' .

De stibio .

Stibiū est color ficticius vel factus ex cerula q' quibusdā alijs mixtis cum q' multas facies suas sopsificat q' colorat .

De cerula .

Cerula ex vapōe fortis acetī tabulas plūteas super sarmēta alba locatas perfundentis generat . quere supra de plūbo Eodē mō fit es viride siue calantū qd' plūs viride graū vocat scz ex vapōe fortis acetī eneas laminas perfundentis . nam ex aceto corūpit eris supficies q' auertit in ecuginē et inde color viridis pcreat . valet ad carnē mortuā corrodendā .

De purpurea .

Purpurea a puritate lucis est dicta quia in hjs regionibus gigni' eius materia quas solis aures illuminat ppius q' illustrat . hic color lacūs sanguineis effluentib' a quibusdā cocleis ferro diuisis acuit q' meliorat vt dicit ysid' . li . xij . m . ca . de tincturis .

Sunt et alij colores multi tā simplices q' ppositi quibus vtiunt pictores et tinctores . sed iā dicti sūt nobilioes et ideo nunc de eis sufficiat . De hjs oibus tractat pli' . li . xx . v . ca . xiiij . vsq' ad . xxxij . q' ysid' . li . xvij . q' . xij . Diamē autē tinctores pānoꝝ q' lanaz ob nitoris graiā coloratores vt dicit ysid' . li . xij . Dicitores vō sūt ymaginū et rerum q' similitudinū picture artificio ex pssiores . est autē pictura dicta quasi fictura est aut ymago ficta non veritas hec q' figura dicit a quodā colore ficto ē limita nichil hñs fidei q' veritatis Unde q' sunt quedā picture q' corpa vestimentis studio coloris excedunt q' si dē dū augē tendūt ad mendacia puehūt sicut qui chimeā tricapitē pingūt . Picturā autē egipciū primitiūs adinuenerunt ymbra hominis lineis circūdata . deinde simplicib' coloribus q' post diuersis sic q' paulatī aez ipsa se distingit . q' inueit lumē q' differēcias colorū ac ymbra . q' nūc pictores prius q' dā lineas q' ymbra suture ymagis dicit . de iñ coloribus aplēt muēte artis ordinē adhuc sequētes vt dicit ysid' . li . xvij . m . c . de picturis

De odore .

Ost colores de odorib' ē dicendū Odor itaq' est fumosus vapor a substācia rei resolutus q' mediāte aere cerebri attractus ē sensus olfact' inuē

ratu' . nā odor inuēat olfactū quēadmodū color visū vel sonus audiū . vel quēadmodū sapor gustū . Propriū em̄ est sensuū a suis sensatis q' obiectis ppijs inuari et delectari in eis ac perici si fuerint medijs . tristari vō et destrui si extremi vt dicit in li . de sensu q' sen . Est itaq' odor rei ppietas sensu fumo medio pceptibil' . ad hoc autē q' odor pfiat' q' informe' in organo sensus q' tūor ad min' requiruntur scz caliditas resoluens materie subtilitas actioni caloris resoluētis obediēs aerea puritas de ferens nerui vel cerebri ofoꝝ mītas v apōe resolutū nature sensu ppiēdo admittēs vel abhorrens Calor igiē resoluēs fumos vapotabiles causa odoris est efficiēs vapor resolutus ē materia obediēs Qualitas vero fumi resoluti aeri deferenti se incorporat et in suā similitudinē ipsū alterat q' informat Informatus vero aer qualitate fumi neruo odorabili subito se applicat q' sibi incorporati fumosi vapōis similitudinē representat . cui' pplexioni si similis fuerit miro modo cerebz recreat q' delectat . Si vero econtario inficit et tristat q' ideo aromatica que pporcionē pplexionalē hñt q' aromatica cū natura ipaz reparant atq' iuuant . fetida vero ex causa otaria aggrauant q' molestant Calor itaq' resoluens odorem efficit q' econtario frigus ostingens odore impedit q' prescindit quia mouēdo ad centz subtiles substācie vapōis per aera se diffundere non permitūt . ppter qd' nec sterquilimia fetent in tpe hyemali h' potius estiuati Similit' substācie varietas seu subtilitas obediēs caloi resoluētis odore causat Eōtra vero grossiciēs materie odore diffusioni obuiat q' repugnat vt pz i lapide cuius naturalis opactio q' frigiditas sunt in causa qz neq' redolet neq' feret vt dicit auic' tercio acis ostācia ofert sensibiliit ad odore nā si rarus fuerit et subtilis de facili siquidē odoris materia scz fumū vapotabile recipit sed ppter eius euanacionē et infactibilitatē pmanere in se eius redolenciā longo tēpe non pmittit Econtario vero si densus fuerit aer q' opssus vapor siquidē q' bonos q' malos tardius recipit . h' post eoz impressionē ipōs euaporare ita de facili non permitūt vt dicit idē . Quarto organi qualitas seu dispositio ad odoris iudiciū potissime opetatur . si vero fuerit neruus sensibilis in q' percipi' olfact' vel male pplexionatus vel lesus casu aliquo seu corruptis humorib' opilatus vel omnino pruertitur vel subtrahitur . iudiciū odoris primum patet in melancolicis et alijs male pplexionatis . q' loca fetida diligūt odorifica

vero et aromatica fugiunt. Scdm autē patet
in mutilatis qui nervos sensibiles et odora-
biles habent lesos. et ideo odores nō sentiunt
Terciu autē manifestū ē in pilosis et leprosis
qui naribus et viciosis humoribus opilatis
inter odoriferos et fetidū vix discernunt. **F**um⁹
igitur a rei substantia resolutus materia est
odoris. vñ fm varietate sumi odorū differētia
variat. **D**istinguit autē ysa. in dietis tres
species sumi. est em fumus quietus et quasi
nullius motus in aere vt fumus a lapide re-
solutus q̄ eius depletionē nō declarat positie
sed per priuationē odoris et absentiā ipsum
habē substantiā grossā et frigidā manifestat
Est et alius fumus habens velocē motum in
aere et hoc accidit ex calore resolventis s̄bam
que si fuerit valde pura et defecata. erit odor
valde aromaticus et suavis vt pz in musto
et musto et in amba. **S**i vō fuerit substantia
impura multis fetibus intermixta erit odor
malus et nature horribilis. **E**t hic odor diui-
dit dupliciter in graue scz in fetente. grauis
odor ex calore adhuc naturaliter se habente
in aliquo et iam corrumpti incipiente vt patet
in pisabo diu reseruatū sine sale. **E**st tercio
fum⁹ mediocritatis a calore mediocritatis resolut⁹
et ille vel est a pura s̄ba vel impura. si ex pura
erit mediocritatis aromaticus vt pz in pomis viol
et rosas. si autē fuerit ex substantia impura prim
erit fetid⁹ vt pz in aloē et absinthio et sulfure
q̄. **C**ausat itaq; aromaticus a calore ptes sub-
tiliores et puriores resoluente aere ipsaz fumos
ad cerebz defereat sicut fetor vel grauitas ex
eodē ptes grossiores et corruptiores a rei s̄ba
dissoluentis effectiue generat. vñ de pro isto
effectu ex actiōe caloris consequēte oē aromaticū
calidum ab auctoreibus solet dici. multa em
sūt substantia lit frigida vt ē videre in aceto
camphora et rosa q̄ tñ sentiunt aromatica et
hoc fit ppt substantiē eoz puritatē. cui⁹ ptes
subtiliores resoluunt et diffundunt in aere p
calore. **S**unt autem due odorū extremitates
aromaticus scz et fetidus inter q̄s et si inueniat
odor recte medius et eque distans ab eēmis
scdm racionē vel scdm intellectū nequa q̄ tñ
actualiter p̄cipit scdm sensū. vñ dicit ysaac
in diet. odorat⁹ non p̄cipit mediocritatis odores
sicut nē pisces p̄cipiūt medios colores. **C**ant
em pisces palpebris p̄ter qd spūs visibilis
continue dispergit. vñ de nō sufficit ad medij
coloris p̄ceptōes. **D**e odoratu q; eadē ē ratio
vt dicit idē. nares em patule sunt et continue
dispergit spūs odombil. ppt qd debilioz efficiē
odoratus et iō medios odores min⁹ capit nec
ē quīs odor recte medij int aromaticū et fetente

q; quīs sub fetido continet et non differt ab
eo nisi q; magis remissus ē et fetidus ap̄lius
est et intēsus. sub eadē igit sp̄e continet sicut
albedo intēsa et remissa. et ideo si duo odores
ex tremis scz fetid⁹ et aromaticus in eqli p̄p̄tōe
p̄ter miscant non fiet vn⁹ medius odor et
eque distans in mixto scdm sensū. vñ aromaticū
p̄mo p̄cipit sensus olfactus q̄ fetidus q; in
aromatico delectat et fetidū refugit et abhorret.
Ex quo pz q; non effici⁹ vnus odor medij de
extremis p̄ceptibilis scdm sensū vt dicit ysa.
q; autē bonus odor cicius penetret ad spiritū
aiaū q̄ malus. pz q; s̄ba boni odoris virtutē
naturalis coloris in se continet q̄ grossiciē ei⁹
indificat et subtiliat vt leuitate sui dissoluta
flatu aeris valeat cicius ad cerebz p̄tē hie.
malus vō odor nō sic q; in ei⁹ subiecto actiō
nature iā deficit. vñ supfluitas ei⁹ grossa in
eo remanet coagulata. et iō difficil⁹ p̄tē cū sūo
dissolui. nec ita cito penetret ad sp̄m cōdē.
bile qui in p̄fundo cerebz ventriculo latitat
vbi spūalis et substantia lit fum⁹ cicius p̄fomat
q̄ gross⁹ et terrestris. **D**e effectu odorū
Opera effectū odorū diuise fuerit positio
nes dicebat em antiq; rerū naturas
et s̄bas ita cognosci odore simplicit
quē ad modū et sapore. **D**ixerit ei res acetosās
odore p̄p̄hedi. similit et acutas. h̄ fallebāt
iō em odoratū attribuebāt qd erat tactus
nullus em ē sensus cui tactus nō fit annex⁹
Et ideo mosuitas et puncturas non p̄cipit
odoratus sed potius tactus qd odoratū organo
est admixtus. sicut ocul⁹ clausus sentit mor-
sum collirij non visu sed tactu. **A**lij vō asserē
bant nullā rerū noticiā posse haberi p̄ odores
videntes em quas dā res frigidās esse odorū
tiferas vt rosas. quas dā vero calidās nulli⁹
esse odoris vt pip. putauēnt res non posse di-
uosci aliquālit per odores sed h̄j fallebant.
Bonus itaq; odor fit simplicit vel ex calore
totali vel p̄ciali. nā res alie sūt simplicit s̄be
alie p̄p̄tē. **S**i res ē simplicit s̄be et odorifer
fem odor ille fit ex odore totali. quia tota rei
substantia ē calida vt pz in musto. **S**i vero cō-
p̄sita ē substantia et odorifera odor ille fit ex
calore p̄ciali id est ex calore quā rōndā p̄cium
nā quēdā sūt ibi partes calide scz ignee que
diffuse per superficiē tuborē induant et odorē
vñ de si rōse ponantur in aqua calida ignee
ptes resoluunt et rubeus color patet cū odore
Sed alij sunt quozū sententia approbatur
qui dicunt rerū substantias cognosci per
odores minus tamen q̄ per sapores. **N**am
ad linguam diriguntur vi lacertā quibus
multum transfunditur de spiritu animali.

quo perfecte res gustata potest apprehendi. sed ad instrumentum odoratum non venit nisi unus laetatus tamen per quem patitur de spiritu descendit qui non ita perfecte naturam potest apprehendere. **P**roterea a re odorata non est solvitur nisi quodam subtilis fumositatis que admixta aeri cum ipsa ad organum odoratum attrahitur vnde et spiritus per fumositatem illam verum naturas non discernit ita habet sed ad instrumentum gustus tota res gustanda intus et extra gustui substantialiter applicatur et ideo de re verum iudicatur per saporem quem per odorem. **S**ic colligitur itaque ex predictis quod odor est rei proprietatis siue qualitates perceptibilis odoratum ut dicit ysa. nam a re odorabili solvitur quodam fumo per calorem que tamen quodam spiritus habitas admixtus aeri ipsum inficit et immutat et spiritus animalis ibi existens inter naves in quibusdam animalibus ad modum mammillarum ibi de pedibus ab eodem fumo immutat que immutatatur revertit ad cerebrum et representat tale anime immutationem. **E**st itaque odor sui obiecti manifestatum spiritus animalis immutatatur sui ipsius per aera diffusum ad interiora cerebri per latera aeris per attractum penetratum suo calore humoris assuptum et fluxum notium reserctum sua puritate spiritum re paratum virtute debilitatis cordis asfortatum aera in sua similitudine ducitur fetoris expulsum et putredinis palliatum delectationis in sensu animalium sicut et hominum causatum. nam pisces diligunt aromatica et fugiunt fetida similiter et apes ut dicit aris. sic et formice sulphuris odore effugant sola venenosa aromatica detestantur. **V**nde spiritus odore tunc abhorret lotiace vinee florantis redolentiam non sustinent. **D** fetore

Fetor est ex re corrupta vapor telosus latus aere inficit et tristat spiritum animale et coram patitur. Nam sic odor aromaticus odoratum inficit et delectat sic fetidus spiritum odorabile inficit et tristat. **N**am ut dicit ysa. fumus a re male opletiois est latus animato spiritui est inconveniens. **N**am in subiecto fetidi odoris multi sunt humores corrupti eo quod naturales epierit qualitates et ideo opletiois humani corporis est perquam. **V**nde odoris horribilitas preedit siue substantie corrupte que cogit aut propter naturale calorem aut propter corruptam humiditatem. nam quoniam calor immatural humorum facit ebullitionem causa est putredinis et fetoris. **H**orum nutrimenta corrupta et pessima putredine in stomacho generantur ex qua est solvitur pessima fumositatis que caput gravat quoniam sola corruptio humiditatis est in causa tunc odor non fetens sed gravis generatur et omnia

calida propter odoris gravitatem mali sunt nutrimenti minoris tamen sunt noamenti que que fetidi sunt putredinis ut dicit gal. et hoc est videre in piscibus recentibus qui dum retinent naturalem calorem odore gravis habent. ablato autem naturali calore efficiunt iam fetentes. quando vero pisces decoquunt in supflue assuptione et corrupte humiditatis per calorem gravis odoris tollit et sic eorum substantia per decoctionem non solum in odore meliore efficiatur. verum etiam in sapore. fetor ergo est corruptionis nature prestatum de fetis caloris naturalis ostensivus aeris in fetivus animalis spiritus corruptum vnde et nausae provocatum doloris capitis gravatum totius opletiois distempatum horrores et tristitiae sensibus animalium inductum et ideo fugiunt pisces spoutulas fetidas et antiquas recentis vero subintant atque novas ut dicit aris. Similiter apes abhorrent esse fetidum ut dicit idem. ideo vulpas cuius fumus est valde fetidus foueam rapit subintant et eam defodans proferre de fouea rapum fugat ut dicit plinius sic ipsum superat per fetorem quem vincte non poterat per virtutem. Est etiam fetor spirituum et neruorum infectivus et naturali assuptione in immaturali alterativus nam patitur in leprosis quorum anhelitus fetidus sanos inficit et corrumpit. Est etiam fetor fetus animalium in utero extinctivus. vnde dicit aris quod equa si sentit fetorem andele extincte facit abhorrentivum potest etiam fetor sic intendi quod erit mortis subite causativus nam quodam est species serpentis cuius fetor subito interfectum rem odorantem sicut basiliscus visu interfectum se videntem ut dicit autem accidit taliter aliquando autem fetor iuvat nam quodam sunt fetida medicamina ut alca aballium et sulphur et asa fetida et huiusmodi que in multis causis conveniunt medicane nam odoris sui gravitate humores putridos siue putredini et fetori dispositos ratione similitudinis attrahunt et extractos expellunt nam natura abhorrens fetorem per medicane fetide presentiam irritat contra ipsam et ideo recolligit se totam ut contra suam dimicet inimicam. Fetor itaque fetida medicina occasio naturaliter est expulsio fetidorum et dum vnum fetidum assumitur aliud fetidum propter cum ipso remouetur. Similiter fetor lane vite vel filtri obusti seu cornu caprini expusti naribus salubritate opponitur ut sopor litargie expicit ut dicit aristoteles nam spiritus abhorrentes fetorem fugiunt ad interiora cerebri ubi est causa morbi ex spiritu corrupto iuvat naturam contra morbum et ideo facilius digerit et dissolvit

materiā apostematis q̄ causa fuit false sōp
nolēte et saporis vt dicit idē. Eodē modo in
causa matricis qm̄ nimis eleuat cōp̄mendo
spiritualia. et fetida naribz et aroātia p̄ti
bz ifericeibz vtiliter adhibent. Nam natu
ra fugiēs fetore reuertit ad matricē et sentiē
endo odorē mferi. illac tendit. et sic matricē
ad locū debiti seā ducit. q̄ uis eciā in
odor odorū nō otariet. aliq̄s tamē fetor ali
cui fetori otariet. et i deo fetor sterq̄lij ex
fetore alij effugant. vbi eciā oēs fetēt vni
fetor minime sentiē q̄e vni ab alio abso
betur. De rebo autē odoriferis q̄e supra in
tractat. v. p. viij. de herbis et sp̄bz et plātis

Sapor autē est sensatū gustū. Sicut
em̄ color est obiectū visus sic sapor
est rei p̄prietas iudicō anime se of
ferens p̄ uia gustū. Sapor itaq; ē rei p̄prietas
solo gustū p̄ceptibilis. hoc autē dico in p̄
cipio q̄ alio modo iudicat de saporibz et sa
porū p̄ncipijs p̄hi et alio modo medici. s̄ de
illa m̄m̄m̄cōne q̄stionū nichil ad p̄p̄tū
tū. q̄ illas solas saporū differēcias et opac
on es et causas hic m̄q̄rim. p̄t facē sc̄ip̄
ture oueniūt ad eliciendū ex saporū p̄prietatibz
aliq̄s m̄sticos intellectū. Vnde ad p̄sens de
alijs nō auamus.

Est ergo sapor p̄p̄m obiectū gustū
de cuius p̄sencia sensus in orga
no gustabili dlectat. vel t̄st̄at. et
fm̄ p̄sa. in diet. Sapor. viij. differēcie sc̄z
dulcis vni tuosus saluus amar. acutus ace
tosus p̄ticius et stipticus. addit eciā in h̄ijs
insipidus. sic sūt. i. s̄ abusiue dicit sapor
q̄ saporē acēt. Dertinet autē q̄nq; ad cali
ditatē et calidā oplexionē sc̄z dulcis vni tu
osus saluus amarus acutus. relique frigidē
sūt oplexionis sc̄z p̄ticius stipticus aceto
et insipidus. Duo autē q̄ faciūt saporē sc̄z
oplexio et s̄ba. et s̄ba ē triplex sc̄z grossa s̄ba
et mediocris. Coplexio ita. calida et hūida i
ij. ḡdu cū grossa s̄ba facit saporē dulcē. ali
da v̄o et hūida in fine s̄i ḡbus cū s̄bali s̄ba
facit vni tuosū. et dicit vni tuosū s̄bale q̄m
ad t̄st̄atū q̄ de facili t̄st̄at in sumū. h̄z autē
actualē grossiciē mōde cui? ē opilatū. s̄ p̄
ticiā ē h̄z subtilitatē in s̄ba mōde cui? ē velo
cit et āh̄m. Coplexio at calid. et sic i fine s̄i
ḡbus cū mediocri s̄ba facit saluū. Calid et h̄cū
i. ij. ḡdu facit amar. s̄ oplexio calida et h̄cū
in q̄ro ḡdu cū s̄bali s̄ba facit acutū. et ita sup
caliditatē s̄bdatur. v. saporēs. Frigida autē
et h̄cū oplexio in. ij. ḡdu cū grossa substā
cia facit p̄ticiū. q̄lis ē in fructibz imaturis
frigida q̄z et h̄cū in. ij. ḡdu cū mediocri

substācia facit saporē stipticum qualis est i
rosis et moctams maturis. Frigida autē et
h̄cū in. ij. ḡdu cū substācia subtili facit sapo
rem aceto s̄i. Frigida v̄ro oplexio et hūida
in. ij. ḡdu cū mediocri substācia facit saporē
insipidū qualis ē in albumie ouī. paz et go
q̄ tres saporēs sūt testimonia substāci substā
cie sc̄z acutus. vni tuosus et acetosus et sūt
ij. testimonia grosse substācie sc̄z p̄ticius
amarus et dulcis. Similit sūt. ij. saporēs
testimonia substācie mediocris. stipticus
saluus et insipidus

De pura dulcedine eius effectu

Dulcis itaq; sapor ḡnat ex t̄p̄ata cū
libiditate et grossa substācia. Vn̄ dul
cedo lingue appoita moderate apit
moderate calefacit. moderate hūctat. Vnde
grossicia. s̄ s̄be moderate subint̄is poros ap
tos diu ibi manz et ideo aīa in tali t̄p̄ancia
gaudz. Vn̄ plus delectat natura in dulcedie
q̄ in alijs saporibz p̄trea nulla res ē ita t̄
pata et affinis hūane oplexioi eqli sic dul
cedo. et ideo hūana oplexio q̄ ē v̄ia t̄p̄an
cie et quali in dulcedine sibi simili delectatur.

De sapore dulci

Ad dulcē aut saporē faciendū. iij. oue
niūt elem̄ta nō t̄n eqli. p̄p̄cōne. ig
nis em̄ et aer sup habūdāt. Vn̄ ex
igne calz et ex aere hūctat. q̄ duo sc̄z
calz et hūctat necessaria ad aīa libz ḡnacōm.
calz aut t̄pat agēs in hūctatē ipsū calefacit
dissoluit et depurat ab hūctatē t̄st̄at et s̄ba
mollificat. Vn̄ p̄tes ignee et aere augm̄tāt
et hūctat i sp̄ssum et sic grossa s̄ba i q̄ fun
dat dulcis sapor ḡnat. Vn̄ dulcis sapor q̄n
carēt oi macula acūs oibz saporibz suauit̄
erit vt dicit p̄sa. q̄ ei? natum sangm̄ ē v̄icia
et iō letificat et m̄dificat nō am̄tū gustū hu
inetat t̄p̄ate s̄i labore nature. ē aut bulcedo
alū pura. iij. q̄litatū mediocrit̄ oēt̄tia vt
p̄z i iucam. aliq̄n ē viscofitati et grossiciē ā
mixta vt p̄z i dactil. aliq̄n aamū oūcta vt
i melle. p̄a dulcedo marie ouciens ē nature.
s̄ aliq̄n accēlit noc; natūē q̄n sc̄z natūa p̄
recipit q̄ digerere possit et tūc solz esse causa
aliq̄n opilacōis q̄z dulciū supfluitas i poris
venaz m̄uiscat dulcia ita; mollificat mēbra
lauat colat et m̄dificat. paz naturalit̄ nutū
accēlit at m̄tū. mollificat q̄dē q̄z hūctat
materā mollē reddit. caliditas t̄p̄ate dil
soluit. Vn̄ materā q̄ p̄t̄erat sp̄ssa mō mol
lificata dissoluta abstrahit et m̄dificat. Qu
erūt at paz naturalit̄. q̄z dulcia grossa sūt
i s̄ba et sua grossicie poros penetrare n̄ possūt
et oza venaz opilant et cito faciant accēlitē

Lib. 19

tamen multū nutriunt quia dulcia humane nature siue oplesioni sunt familia et amica. et iō in magna q̄tate assumunt et q̄a grossa sunt in substācia calor agens in ea multum sanguinē generat et ille sāguis multū nutrit. **D**ulcedo vero que viscositati est admixta multū quidē nutrit sed multa tñ nocimēta generat accidentalit̄ et inducit vt dicit ysa. q̄ talis dulcedo opilatoez gl̄at et putredini de facili appropinquat. inflacionē et rugitū gl̄at feb̄e interpolatā facile omouet et suscit̄at et colet̄ inflacionē dicit vel augmētat. **E**st igitur dulcedo pura et per alicuius rei admixtionē nō infecta iter saporū differēcia sensus maxime delectatiua nature amica et ei potissime assimilatiua. de p̄ditōz in corpe facilius reparatiua virtutū et spiritūū debiliū maxie confortatiua. omnū mēbroz precipue nutritiua. **D**icit em̄ ysaac p̄tius nutritiū saporū dulcedo est si sua substācia aliquam habuerit viscositatē stabiliis ei ē in mēbris vnde non de facili est in mēbris di. solucōis receptiua. nec nutriunt aliq̄ que dulcedini non sūt mixta. **V**ā et saporēs dulcedini otarij p̄pter contrarietate quā habent ad humanā complexiōne parū aut nullius sunt penitus nutritiua. **E**x omixtiōne tñ saporū inter se otariōz vnus bonus sapor medius genetat in quo latitat dulcedo rācie cuius ille sapor medius nature oueniens ē corpi nutritiū vt patet in sallamētis et eciā in pigmentis in quibus otaria recipiunt. vnde patet q̄ dulcedo omnū saporū delectabiliū est origo si aut albedo omnū colorū ē principū vt dicit in li. de sen. et sen. vbi dicit. nigredo ē puacio albi in perspicuo sicut amaritudo est puacio dulcedinis in humido. dulcedo adhuc est spiritualiū mēbroz amica q̄a ipsoz est lemitiua et omnis asperitatis mitigatiua clarificatiua vocis et arteriaz ab oī superfluo purgatiua tanaliū pulmois et meatūū pectoris apitiua et oīm imūdiū mule et gutturis absterfuiua catarr̄i et humoris superflui circa spiritalia dissolutiua. et omnū organoz vitalis spūs ad debitā consistēciā reiectiua. oīs tumoris squinantici repressiua. et suffocantis humidit̄ eciā in mēbris spiritalibus d̄suptiua. **S**ūt aut̄ quedā dulcia que occasionalit̄ mēbroz maloz sūt corpi illatiua sūt ei vinctuositas et inflacionis generatiua. **N**on em̄ maior ē ex calore dulcis resolutio q̄ sit hūidi resoluti incorporatio vel saltē d̄sumptio necesse est ibi fieri multū vaporis fumosi generatio et sic loci ex vapore defensio et per d̄sequens inflacio dolor et quegulatio. **I**ū ex eadē causa dulcia

sunt appetitus debilitatiua quia substācie sue grossicie cito sunt vacuū itōchi repletiva et meatūū opilatiua. **I**tem colere rubre augmentatiua. nā cū sint calida calidi humoris sūt excitatiua et ideo obsūt illis quī ex causa calida et mēta paciant. **I**tem putredinis et corrupcionis sunt inductiua. q̄a em̄ sup̄ha bundās calor superhabundantē humiditātē dissoluit et d̄sumē totū vel digerē nō sufficit corruptā natura derelinq̄t. **I**tem splenis venū et epatis sunt opilatiua. et hoc accidit quia sua grossicie substāciali subtiles poros illaz regionū obturat vel quia partes ille racione dulcis plus desiderant q̄ digerāt vel d̄sumāt et ideo ex superfluo humore attracto et non digesto nec alias euacuato ille pres merito opilat. **I**tem dulcia racione p̄dicta sunt calculi generatiua tam in renibz q̄ in vesica. nam quādo ille partes racione dulcedis sibi attrahunt humores d̄similes que subtiliora sunt vel cū vrina educant vel vi caloris d̄sumunt. vnde quādo plus attrahit q̄ nature sufficiat vel vi nature q̄d ē superflūū expellit vel quod grossius est ibi ēmaneat eliquato humore calore desiccante indurat et p̄cedēte tpe paulatim purificat et in duriciē lapidis d̄mutat vt expresse dicit ysa. **I**tem eciā de causis matricis occurrat. **E**x p̄dictis patet q̄ dulcia natura sunt vtilia. aliqua vero sūt et vident̄ ēē dulcia et tñ sūt mortifera et nociua.

De sapore vinctuoso. **S**apor vinctuosus genetat ex calido et humido in subtili substācia. et ideo vinctuositas apposita lingue magis apit et dissoluit et subtilis substācia magis subintrat. et q̄ caliditas ei parū remouet a tyamēto aīa ipsi dulcedinē p̄t accipē et in ea maxie d̄gaudeat. **A**d vinctuosū aut̄ saporē perficiendū plus de igne q̄ de alijs elemētis conuenit. et post de aere. maior igit̄ accessio caloris in humidū agens magis dissoluit et depurat. vñ aq̄le pres et terrestres minorant et ignee cū aereis augmentant et inde sapor gignit̄ vinctuosus. **S**ūt aut̄ vinctuosa cibalia appetitus debilitatiua et fastidij inductiua et q̄ accepta in itōcho resoluunt in humositate cum aere sint substācie que p̄t̄t superiōra replendo os stomachi et inducūt fastidiū et diminiūt appetitū. **I**tem vinctuosa sunt sup̄ena cācia leuitate em̄ sua eleuant ad sup̄iora cū valde sint fumosa. **I**tem digestiōis sunt impeditiua. q̄a vinctuositate sua villos itōchi replent et leniunt. vnde cū assumpti cū non possint decoquā crudi et indigesti emittunt vinctuositate ei sua inuiscat cibus et lubricat.

et ideo emittunt anteq̄ digerant. Itē parti
sūt nutritiua q̄ oza v̄. az cito replet et par
de eis assumit. et q̄ assumit p̄pter sue sub
tilitātē cito osumit. Itē caloris sūt inflamācia
ignis em̄ non nutrit nisi aere mediāte. vnc
tuosa vero cito in aerea substantiā trāseunt
vnde illa vinctuosa que h̄nt maiore aq̄hētātē
minus p̄tinēt ad naturā aeris et etiā minus
bene nutrit ignē vt p̄ in anpungia porcina
que minus nutrit ignē q̄ ouina. q̄a minus
habet acceitatis in sua opōsiōe et plus aquo
sitatis q̄ ouina. Item febrilis caloris sunt
nutritiua et ideo carnes prohibent in febre
acuta quia time vinctositas inrecepta qua
calor febrilis irritat. Item splenis et epatis
sunt opilitiua p̄pter sui gressicē actualem
nam p̄pter suā dulcedinē cito attrahunt et
sua gressicē pori de facili opilat. Itē dolores
capitis sunt excitatiua. nam ex fumoꝝ mul
titudine replet caput et miringi cerebri dis
tendunt. Item mēbroꝝ spiritaliū sūt leni
tiua vt patet in butiro. Tamen quod am
vinctuosa nocent p̄terea p̄pter annexam
siccitātē vt oleū nūcū. quia talia non habent
pūfā vinctuosam. Itē doloz exteriorz sūt mi
tigatiua. et duciōi remollitiua. apostematū
maturatiua. et saniei generatiua. humiditate
em̄ sua saniei generat qui p̄ ea plus dissolu
t q̄ osumat. Ex calore ei debili et humiditate
multa fit sanies et corruptio.

De sapore salso.

Salius sapor fit ex caliditate et siccitate
in substantiā mediocri. vñ caliditas
cū siccitate cū sint remota a t̄pācia
multos apit poros quia siccitas iūta caloz
magis laxat. Jungit vero frigiditati magis
constringit et ideo substantiā multū subintrat
poros. et quia magna fit disgregatio p̄tū et
multa s̄be subintratio aia in iph̄ p̄sencia
non gaudet p̄mo pocius sp̄m̄ horret. Ad salū
autē sapoz q̄tuoz ueniūt elemēta quadā t̄n
p̄p̄oē non equali d̄nānt em̄ ignis et terra
mediocrit̄ t̄n ex modo d̄ato igne fit moderat̄
caloz. et ex moderata t̄na fit moderata siccitas.
Ex moderato autē caloze moderata fit ebulli
tio et excoctio humiditatis. vñ aq̄se et aeree
p̄tes dissolunt in igneas mediocrit̄. et ex
moderata siccitate moderate s̄ba deficcāt. et
ita remanet s̄ba mediocrit̄. Vñ salius sapor
h̄ fieri ex moderato d̄nō caliditatis et siccita
tis in s̄ba mediocri. Sūt autē salia mūdifica
tiua q̄ supra inrecepto caloze suo et siccitate hu
miditātē dissoluit. salsedie autē et vitro sitate
sua stochū et intestia mūdificāt et sic m̄ordi
fiata moēnt vt dissoluta hūiditas emuat

et sic fit mūdificatio. Itē burz arenis sūt mol
lificatiua. nā sua caliditate et siccitate supflūā
humiditātē opactā resoluūt et relaxant et sic
mollificāt. Itē s̄be mollis sūt induratiua. nā
sua caliditate et siccitate supflūā humiditātē
osumūt et sic p̄tes aereas plus opingūt. Itē
s̄be vñ sūt depuratiua et per oīs obseruatiua. nā
salsa in q̄tū hūidōi dissoluit tantū osumunt
et ideo putredo aliq̄ casu ḡnata caloze et siccita
tate salsedie osumit et annihilat. h̄ insup
salsedo multū terrestritatis vt dicit in diet
tacione cuius aeres indurat et minus reddit
aptas corrupciōi vt dicit ibidē. Itē scabici et
exulcoris supfluitatis cutis et corpis sūt ab
latiua et hoc osumēdo hūores supfluos tam
supficiales q̄ intercutaneos et cutē a supfluis
abstergēdo. Itē tumois ydropici sūt rep̄sua
et hoc ex t̄oē sup̄dicta q̄ deficcāt et osumūt
oia in talibz locis aḡgata. Itē m̄osus talis
tabidi et alioꝝ venenosoꝝ sūt curatiua et t̄oē
venenositatis extinetia. vñ p̄dest cito lauā
talia vulnera in aq̄ salia q̄ maliciā extahit
et venenū vt dicit idē. Itē caro multū salia ad
t̄pamentū optimū tenuat si in aqua salia
ponat nec salsedo a talibz melius extahet
q̄ q̄ eaz massa prius aliq̄ t̄pe in salia aqua
t̄pēt. et hoc p̄tuo accideat. t̄oē similitudis
qua aqua salia que t̄oē caloris accidētalis et
natural in ipsa d̄nantis attrahit sibi simile
q̄ inuenit in substantiā carnis salie. Itē sal
in igne indurat. in aqua vero dissoluit et an
nichilat nec mirū q̄ si agelacio et induracio
facta ē per siccitātē et vt salis dissolucio fiat
per humiditātē sicut p̄ in sepo in quo fit in
duracio et agelacio per frigiditātē mirū non
est si fiat resolutio p̄ caliditātē. De h̄ijs q̄a
sup̄ in li. p̄. de rems terre in ca. de sale.

De sapore amaro.

Sapor amarus fit ex caliditate in t̄oē
ḡdu. et siccitate in s̄do ḡdu in grossa
substantiā. vnde caliditas cū siccitate multū
disiungit. vñ instrumentū ledit et fit sapor
amarus abhominabilis gustū et t̄tati ad
cuius op̄sionē q̄tuoz elemēta ueniūt p̄p̄oē
t̄oē quadā h̄ magis ibi ignis et terra d̄nānt
h̄ plus ē ibi de igne q̄ de terra. Vñ de maiori
dominio caloris magna fit ebullitio. vñ aq̄e
et aeree p̄tes magis dissolunt in igneas et
terrestres cōdensant. sed quia mediocrit̄ est
dominiū siccitatis non attenuat et ita sub
stantiā remanet grossa in qua ex actione ca
loris et siccitatis funda amariq̄do. Omnia
autē amara t̄tātāt gustū magis q̄ aliqua
alia que habent simplicē sapoz quia mari
me faciunt d̄tinuitatis solucionē in lingua

licet at amara habeat in noce caliditate q̄
 actura maiore tñ faciūt solucōne cōtinuitas
 tis app̄t̄ sue substācie grossicie q̄ se inter
 ponit et cōprimendo maiore efficit l̄sione Itē
 amara sūt coles purgacia vel q̄ colē sunt
 similia in cōplexione vel q̄ colē cū sit po
 rosa p̄mittit amara suos poros subintrat
 et diuidēdo pres a p̄tibz eam faciūt fluxi
 bilē et colē l̄q̄ factā sic educūt Itē amara
 sūt appetitus excitatā q̄ colē educūt que
 tāq̄ res lenis solet colligi circa cōficiū sto
 machi et appetitū debilitat Ad hoc etiam
 facit amaro tū grossū q̄ cōp̄mit abaria
 in fundū stomachi sic sup̄iora manita abū
 p̄dit Itē amara spleis et epatis sūt exopio
 latia nā calōē suo poros ap̄tūt et hu
 mors dissoluit et grossicie sua cōprimendo
 humores r̄solutos educūt Item amara sunt
 et iacta v̄m̄b̄ et lūbricorū interfectiua nec
 mirū quia v̄mes illi de flegmate corrupto
 accēdūt de flegmate v̄ v̄iuit et ideo colē
 r̄ica et amara eis adūsanē q̄ colē flegm
 et r̄icaf Itē spiritualibz mēbris sūt nociua
 et tā p̄ aspectatē substācie q̄ p̄r mēsa
 ficcitātē eorū dē sūt exasperatā Itē amara
 in exterioribz cōseruatūa si em̄ distemp̄tē
 cū aliq̄ liq̄do habent illa tria q̄ sūt neces
 saria ad cōseruatōne r̄icū em̄ cōsumūt q̄ cū dissol
 uunt et subintrat in p̄fundū acūmie et
 calōē suo grossaz etiā habēt substācia ex q̄
 em̄ videat et faciūt eā min⁹ passibilē Item
 frigide arterice et palis sūt amara dissol
 uendo materiā et cōsumēdo Item frigide sca
 biei sūt deficcacia Item meatū renū et ves
 sicę sunt ap̄tūtūa et caluli dissolutiua ma
 tricis cōfortatā et mēstrualis sup̄fluitatis
 puocatiua et eductiua et ad multa alia sūt
 magis necessaria q̄ dulcia q̄uis guttū sūt
 nociua

De sapore acuto

Sapor acutus fit ex caliditate et sicci
 tate existente in q̄to gradu cū iōa
 subtili v̄n̄ sit poroz minima ap̄tūt
 cio et p̄tū segregacio et q̄ substācia eius
 est subtilis m̄dū penetrat et subintrat v̄n̄
 organū gustū suo acūmine m̄cēdit ad cui⁹
 p̄fectionē q̄tūoz elemēta oueniūt h̄ nō eq̄l̄it
 q̄ plus cōtinet de igne et de tra q̄ de alijs
 et ideo ap̄t̄ dominū ignis acuta sūt et v̄alde
 calida et a terra valde sicca Et maxima at
 dominio calōis maxima fit ebullitō et resol
 utio acuarū p̄cū et aq̄arū in igneas v̄nde
 et ignee pres acūntur et nimia ficcitate
 substācia deficcatur atrenuatur et subtrā
 hatur et ita fit acutus sapor ex magno do
 minio calidi et sicci in substācia tenui et subtili

Sunt autē acuta corrosiua quia valde sūt
 calida et sicca et dissolutio magna et sub
 stancia subtilis et acuta subintrans pres a
 p̄ribz disgregat et ita fit corrosio Item
 acuta incisua et dissolutiua quia et q̄litate
 et substancia dissolunt et sepant partem
 a p̄te et p̄funde intrant et ideo dissoluit et
 m̄cēdit Itē virtutis ap̄tūtē sūt cōfortatā
 q̄a mēbro et cōsumūt sup̄fluitatē v̄n̄ potis
 in amittis fit m̄cōne vacui ap̄tūtē m̄cōdāt
 etiam neruos sensibiles et pungūt acūmie
 suo et sic pungendo excitant ap̄tūtē Item
 parū sūt nutritiua quia ex nimia caliditate
 et ficcitate potius fit adustio q̄ digestio et
 ideo dant modicū nutrimentū p̄tēa subtili
 substācie et ideo de facili cōsumūt et amēbris
 cito dilabunt Insup̄ nature sūt cōtraria ex
 sua cōplexione et ideo q̄ ab hominibz sūt
 non ap̄tūt ea natura sed potius abhorret et
 repellit

De sapore acetoso

Sapor acetosus fit ex frigiditate et
 ficcitate existente in gradu .ij. cum
 substancia subtili v̄nde acetosum
 lingue app̄tūtū q̄litate cōtigit substācia
 penetrat et ita ex duobz contrarijs actionibz
 fit sapor acetosus ad cuius cōplexione .iij.
 elementa oueniūt quādā p̄p̄tione sed nō
 equali est autem ibi dominū aque et terre
 mediocres et ex mediocri dominio aque est
 ibi frigiditas mediocris et ex mediocri do
 minio terre mediocris ficcitas generat ex
 frigiditate autē r̄p̄m̄it caloz qui expressus
 modicā facit ebullitiōne v̄nde igneas pres
 et aereas resoluūt de facili et cōsumūt tam q̄
 subtiliores terrestres autē et aq̄sas dissol
 uūt Sed p̄r sui puritate eas cōsumere non
 potest v̄nde pres ille subtilianē sed nō cō
 sumūt et ita frigiditas et ficcitas domianē
 cum subtili substācia et sapor gingiue ace
 tosus acetosa puocant ap̄tūtū quia ex
 frigiditate et ficcitate motū habent ad cō
 v̄nde cōp̄munt cibaria ad fundū et sic os
 stomachi euacuat q̄ sciētes suā manicōne
 cibum ap̄tūt Nam desiderium cōposita est
 op̄tūt ex ap̄tūtūa virtute naturali et aiali
 sensibili Item solunt v̄ntem plenum et
 cōstipant manitū nam subtilitas substācie
 acetose inueniens m̄ltam hūiditātē in sto
 macho m̄cēdit eam et subtiliat et sic cum
 abilit facit ad fluxū et euacuatōne v̄nde q̄
 stomachus et vacuus puam inueniūt hūi
 ditatem quam acetosa deficcant ficcitate et
 constingunt frigiditate Itē opilaciones
 splenis et epatis ap̄tūt q̄ nō qualitas
 Sed substācie subtilitate hūores in potis

aperiunt incidunt et dissolunt Item aceto
sa spiritalibus oblit frigiditate coarctante
et siccitate exasperate Itē posita in exteriori
bus calidos humores repaciunt Unde et tibi
inflate exerceōne mstruoy vel emoroiday
in calido aceto lote de facili de tumescunt De
hijis que sup in tractatu de aceto li. vii. ybi
tractat de vitibus et de vino 22

De sapore potico

Ponticus sapor fit ex frigiditate et
siccitate existente in tercio gradu cum
grossa substantia Unde et potici ap-
positi lingue stringit et substantia intrans
poros partes desat et ita occurrat sapor qui
ponticus appellat Ad potici saporis phiciēdū
quod elementa ueniunt cum maiori tamen ineq-
litate quod dominant aq et terra ignis et aer
substant. Et forti autē dominio aq fortis
fit frigiditas et ex terra multa siccitas ideo
nō potest ibi fieri perfecta transmutatio cum ibi
fit defectus caloris et humoris Unde cum fri-
giditas et siccitas ibi habeant dominium ne-
cesse est ut substantia remaneat grossa ex
dominio frigiditatis et siccitatis Dabet autē
ponticus sapor hoc propriū ut dicit phisica quia
poticitas diuicta cum sapore delectante magis
delectat et cum tristante magis tristat cuius
ratio hec est quod poticitas adiuncta vel dulci et
vinctuose si ingrediat poros facit illā dul-
cedinem ibi diuicta omnia ut ita firmus im-
primē tūc delectatio diu duat simile est de
humore tristante Vnde est quod caro que offi-
bus est vidua iocundi ore habet saporē. Vnde
eius sūt melancolica scilicet frigida et sicca Caro
vero in sui natura dulcis est et sanguinea et
ita est ibi poticitatis et dulcedinis mixtio
propter quod et maior delectatio Ideo et cū caro
ceruina est iocunda similiter bouina quia
diungit poticitas ex complexione melancolica
animalis et dulcedo ex parte carnis et conuerso
est de absinthio et fumocetera quia cum eis as-
sodiat amaritudo magis tristat gustum
ut aloē vel aliud simile Itē potica appetitū
excitat et post prandium lapat cuius ratio est quod
cibatio ad inferiora ad instar torulais an
prandium vero ostipat quod stringit riuos et opi-
lant meatus ex parte grossicie et frigiditatis
et siccitatis quilitate Vnde et supra abasia et in-
tur et epire nō permittunt Item grossicie sua
epar et splenem opilant calidum generat
colericam et pliacā passionē excitat obscu-
rando sua grossicie intestina humum ac flu-
mum epire nō permittunt spiritalia etiam
membra ledūt et grauāt quia ea exasperat et
desiccāt reperiunt aut apposita vniuersa sedāt

lebant tumores calidos expmūt sanguinis
flupū interceptū atq; hīstūt paucū detes
exacerbant

De sapore stiptico

Sapor stipticus ex frigiditate et sic-
citate in mediocti substantia generatur
ad cuius perfectionē. uii. ueniunt ele-
menta quodammodo in equali. nā aq et terra
ibi predominant. sed nō quātū in pontico. ex aq
autem accidit frigiditas et ex terra siccitas
generat. ex frigiditate de primis calor qui repulsi-
ua facit ebullitionē. Vnde et substantia parū
resoluitur hō solum. Sed ex siccitate ali-
quodammodo densat. et quod siccitas nō potest oīno
desiccat nec oīno coherere remanet substantia
medioctis. et ita patet quod sapor stipticus cau-
sat ex frigiditate et siccitate in substantia
mediocti. et in hoc differet a pontico qui ex
eiusdem causis quibus minus remissio in substan-
tia grossa modicā. ideo stipticus sapor sub
potico dicitur sicut phisica. vii. sapor dicit
esse diffēcia sub potico stiptici comprehendit.
Vnde sicut in ipsū poticitas est mēsa stipticitas
et stipticitas remissa poticitas. Vnde nō dif-
ferunt simpliciter sicut solum solum sicut maiorē
intentionē vel minorē et ideo utriusque uenit
cum alio in effectu sicut sicut maior et minus

De sapore insipido

Sapor non dicitur insipidus siue si-
sapor et hō potest dici dupliciter scilicet pri-
uatiue et potestatiue. priuatiue dicitur insipidus
cuius sapor sensu nō potest apprehendi ut sapor
aq qui gustu non percipit propter eius maximā
similitudinē ad organū gustus quod aqua est
simplex in respectu lingue que uii. recipit i
sua oppositione. Potestatiue dicitur sapor insipidus
quod ultra primum gradū ad aliquid interiorē saporē
nō est sensu determinatus. ut est albumē ouū
cuius substantia est medioctis et aliditas vel
frigiditas primum gradus distantia sensibiliter
nō excedit. talia insipida sūt acerbis et
trullis. melones et hūdi. quorum usus plus co-
uenit medicis quod dicitur parū esse nutritiū quia
sapor nō hnt delectabilem et substantiam
hnt fluxibilem. hūditate sua et frigiditate
sua sicut mitigat calorē et coleram extinguunt
fleuma augmentant et cotidianas febres
genant et omnes alias fleumaticas frigi-
das scilicet et hūmidas nutritiū vel propoant
passiones. Sapor itaq; insipidus causatur
ex frigiditate et hūditate in substantia me-
diocti ad cuius completionē hnt et in alijs. uii. co-
ueniunt elementa. hō equali. proportione. quod aq et aer
principaliter tū secundario prouocant apt forōre
ergo frigiditatem et medioctē siccitatem partes
ignes et aere resoluūt in aqas et in tūctes

Lib 19

sed quia consistit in dominio humiditatis non potest compingi ex siccitate terra ipsa substantia medio cras in dominio frigiditatis et humiditatis que sunt principia istius saporis qui abusive sapor insipidus nominatur. Nec igitur de saporibus simplicibus quo ad eorum differentias et naturas dicta iam sufficiant que omnia de dictis ysa. o. s. t. a. g. a. et aliorum autorum medicina breviter sunt excerpta. Sunt autem quidam compositi saporis sicut et mixti sunt colores pariter et odores. et hii saporis secundum diversas compositiones diversimode operantur. quia alio modo sapiunt in solidis. alio modo in liquidis aliter in sensibilibus. et aliter in aëris. de quibus in naturis et proprietatibus rerum et corporum aëris et in aëris in libris precedentibus est ostensum. de liquidis tamen in quibus fundati sunt saporis aliqua arbitror hic supplenda que in libris superioribus casualiter sunt omissa.

De liqueore.

Liquor est liquidus liqueo in plantis et animalium corporibus per digestionem generatus eliquatus violencia vel natura de substantia corporis mixti vel expressi. Quibus autem humor non vocatur liqueo sed solus ille qui artificialiter vel naturaliter liquatus de plantis et liquoribus aëris. ut lac et urina de animalibus. vinum et oleum de arboribus. mel de floribus. siccum de fructibus. ceruicia de gnis orizacina de pomis siluestribus et granatis. et inter hos liqueores quidam compositi et quidam simplices. nam compositi dicuntur qui efficiuntur ex diversis qui pariter commiscentur. Simples vero sunt qui ita permanent sine commixtione aliqui prout a suis subiectis primitus produantur nullus tamen liqueor est simplex absolute preter solam aquam que simplex dicitur put in elementari permanet puritate. Alii autem liqueores omnes sunt et humores ex quatuor elementis constituti simplices tamen dicuntur qui cum alijs non miscentur simplices etiam dicuntur in quibus simplices elementorum qualitates ex prima compositione desinant et que a terrestri facultate naturaliter vel accidentaliter plus colantur. Secundum autem varias commixtiones liquorum et qualitates elementorum predominantem operationem varios faciunt odores pariter et saporis. nam illi liqueores in quibus predominat calidum cum humido sunt dulciores. in quibus autem calidum cum sicco sunt acuciores. in quibus vero persistit frigidum cum sicco sunt acetosiores et stiptiores. sed in quibus frigidum cum humido sunt gustum insipidiores ut patet in pistina et humidi. Quidam autem liqueores de quibusdam arboribus incisis corticibus per attractionem caloris solis sponte

egreduntur ut balsamum et thebedina et lactia que colore prius mundantur et in melle substantia induantur. Quidam vero de fructibus arborum per expressionem colliguntur ut vinum oleum siccum et humidum. Quidam vero per eruptionem ignis liquidi. ceteros partes quorundam liquorum in extremitatibus educuntur magno artificio acquiruntur ut colophonia. pip. liquidum. oleum iuniperis et filia. Quidam autem ex herbis succis exprimuntur ut opium aloë et humidi. qui postea calore ignis vel solis desiccantur. Et quidam ex rotæ celi extremitatibus perfundentes et se circa eorum superficiem inuolucantes apud ministerio operantur ut mel et quidam ex visceribus terre hauriuntur ut aqua salmantina vitrea aluminosa. et humidum. de quibus arte vel natura fit sal. vitrum. alumine et humidum. De his omnibus liquoribus differentijs proprietatibus et causis sufficienter dictum est super in li. vij. de herbis et arboribus et earum succis et li. xv. de visceribus terre. et li. viij. de passionibus aeris ubi tangitur de natura maris et mellis que dicitur de aere generari. De melle tamen aliquid sunt hic dicenda et de lacte et ceruicia que de animalium visceribus emunguntur de quibus superius est commissum.

De liqueore in speciali primo de melle.

Mel ut dicitur ysa. li. xx. dicitur a mellisse grece id est apibus latine. Sic et greci apes vocant. nam apud solertia melle naturam artificio parant mella que primitus de rore aeris sunt creata et in arundinum folijs adiuventur. unde et virgilius. Proceris aerei mellis celestia dona. Unde et adhuc in india et in arabia inveniuntur in similitudinem salis tamis et folijs de pendentia ut dicitur de Saebum tamen amarum absint huius causa cuius copia illius regionis apibus nutritur. Dicunt autem medici qui de re tractant naturis precipue gal. quod mel pueris et iuuenibus et perfectis viris in quibus habundat calor cibus est inutilis et nocivus. semibus autem qui parua vita laborant et frigore dicitur cum vino veteri et cibis calidis auerere. huicque ysa. li. xx. ca. i. Est itaque mel liqueor dulcissimus a materia purissima arte medicinali generatus. cui tamen et ex calore apis mellis substantiam operantur. et ex admixtione aliam calidam se cum mellis substantia admiscetis acumen cum dulcedine est admiratum. Unde et mellis dulcedo ceteris est magis calida sed minus humida ut dicitur ysa. Mel igitur cum sit huius multum caloris et acritatis et minus terrestritatis et aqueitatis propter siccitatem tamen terre quod ignis. multum huius siccitatis et acumen et minus frigiditatis et humoris. et ideo iudicatur mel calidum et siccum in fine secundi gradus. tamen quia

substantia ei⁹ est vicina tyamēto ⁊ medio
 cicitati ⁊ multū est mundificatiū ⁊ lauatū
 et subtiliatū ⁊ suo calore grossorū humoꝝ
 in corpore incisiū ⁊ hūoꝝ putridorū expulsiū
 quia em̄ mel calidū acuminū est ꝑꝑinquū et
 ideo intestinoꝝ est purgatiū ⁊ ad feces ex
 pellendas oꝛmotiū. Item talis dulcedo sicut
 mellis multū habens acuminis ⁊ caloris nō
 tñ opilat meatū splenis ⁊ epatis sicut ⁊ illa
 in quibus pura dulcedo inuenit̄ vt dicit ꝑla
 ca. de q̄tuor differentijs dulcedinis ⁊ saporis
Est itaq; mel mēdi equalitatis ⁊ tyamēti
 multū nature quomēs ⁊ amū sui ad mēbra
 multum assimilatiū perditōꝝ restauratiū
 debiliū membroꝝ oꝛfortatiū ⁊ sua grossicie
 nociūoꝝ fluxū interceptiū ⁊ latitudinis
 pꝛortū restrictiū ⁊ nature bene temperatū
 custodiū ⁊ humorū paratoꝝ ad fluxum
 nimii cohibitiū ⁊ nichilominus est tñ mel
 nociūoꝝ humoꝝ laxatiū ⁊ nam oꝛarias hꝝ
 qualitates in effectu ⁊ hoc scdm̄ contrarias
 materie dispositiōes in quas agit. nā nimis
 laxat rēꝑmit ⁊ oꝛstipat. nimis duras diuidit
 et relaxat vt dicit ꝑla ac. Est aut̄ mel oꝛser
 uatiū ⁊ mundificatiū ⁊ amaritudinis tem
 peratiū ⁊ ideo ꝑꝑmitur in medicinis ad
 conseruandum et ad mundificandum ⁊ ad
 amaritudinē speciēꝝ temperandū vt dicit
 in antidoto nicholai. Tamen mel crudum
 nō multū bene despumatū valde est ventosū
 et inflatiū ⁊ rigitus in ventre generatiū
 in malos humores faciliēꝝ ouerū ⁊ splenis
 et epatis viscositate sua opilatiū ⁊ colere
 inflammatiū ⁊ febris diurne inductiū
 ꝑꝑandricorum extensiū ⁊ pliacis et colicis
 nociūoꝝ. Mel igit̄ vt dicit oꝛst. ⁊ ꝑla. in diet
 diuersas habet actiones. quia in quibusdā
 salubre ē ⁊ sanitatis custodiū ⁊ quibusdā
 vero stiptiū est ⁊ morboꝝ generatiū ⁊ est
 veneni occultatiū. qꝛ ꝑꝛto magis rufū tanto
 magis est calidū ⁊ acutum ⁊ humoꝝ magis
 incisiū ⁊ penetratiū ⁊ colatiū. qꝛ to magis
 est album minus est calidū ⁊ acutū ⁊ tanto
 meli⁹ ꝑꝛto dulcius puri⁹ ⁊ odorabili⁹ inuenit̄

De fauo ⁊

Fauus a fouendo est dictus ⁊ nā fau⁹
 dicitur mel mixtū cum cera. infra em̄
 cellulas de cera miro artificio ꝑꝑo
 fitas apes mel recolligunt ⁊ eius liquoris
 substantiā intus fouent. ⁊ sic dicitur fauus
 quasi fouus siue foueus eo qꝛ mel foueat ⁊
 atineat intra se. vel fauus a fauce est dict⁹
 nam valde fauceabilis gustū est ⁊ delecta
 bilis ad edendū. Vnde scdm̄ ꝑꝑh. li. ꝑꝑ. fau⁹
 qꝛ sagin grece dicitur quia magis comeditur

qꝛ bibitur. sagin enim grece id est comedere
 latine. Quidā tamē vocant mel fauū a cera
 eliquatū et optime despumatū in quo summa
 dulcedinē gustus expiatur. fauo mellis ꝑꝑtit
 et requirit maxime animal quod ab amore
 mellis melota dicit̄. vnde a melle melus vel
 melota est dictus vt dicit hug⁹. Similiter
 visus sup̄ omnia mel diligit ⁊ fauis extra
 hendis non sū sui discriminē in arborē altas
 scandit. aliquociēs aut̄ inter fauos vt dicit
 arif. li. viij. in profundo alueatis generant̄
 quōdā vermes parui sicut arane. ⁊ quando
 cresunt faciunt tꝑꝑtū circa fauos. ⁊ domi
 nant̄ super totū aluear et ideo putrescit mel
 qꝛ. Item ibidem bonū est mel qd̄ extrahitur
 de noua cera. nam mel qd̄ diu manet in cera
 antiqua sit rubeū ⁊ corruptio illius mellis
 est sicut corruptio vini in vitibus ⁊ ꝑꝑter
 hoc debet extrahi. ⁊ ē mel bonū qñ est simile
 auro vt dicit idem. Item dicit idem qꝛ apes
 sedent super aluearia et sugūt qd̄ ē sup̄flū
 in fauis ⁊ et dicit qꝛ si non facerent hoc cor
 rupter̄ illud qd̄ est in fauis ⁊ generaretur
 aranea et sedent super fauos ⁊ sollicitē custo
 diunt ne illa aranea inualeat. et si inuene
 rit eam sit eis abus ⁊ aliter autem omnes
 morerentur.

De mullō ⁊

Mullum est ꝑꝑcio vel ꝑꝑcū ex aqua
 vel vino et melle commixtum quod
 grece mellicratū uocant sicut ⁊ ydro
 mel quod ex melle ⁊ succo macianorum est
 commixtum sicut ⁊ rodomel dicitur. eo qꝛ succo
 rose mel miscetur.

De medone ⁊

Medo vel medus quasi melus dicitur
 et ē ꝑꝑtus confectus ex melle ⁊ aqua
 optime confectus et decoctus qui si
 crudus fuerit et mel minus despumatū in
 flacionem generat in ventre et rigitus ac
 durissimas tꝑꝑsiōes ⁊ quia de facili resoluē
 in fumos caput ꝑꝑtit ⁊ diuisas ei ingredit̄ ꝑal
 siōes. Bene vero decoctus ⁊ defecatus gustū
 delectat. uicem clarificat. arterias gutturis
 et canales pulm̄ omis mundificat. cor letifi
 cat ⁊ confortat. corpus nutrit ⁊ impinguat
 epaticis tamē ⁊ splenicis ⁊ calculosis min⁹
 competit. quia meatus stringit et opilat.
 cum enim mirto ⁊ alijs herbis aromaticis
 conditur vt sanioꝝ reddatur et odoratioꝝ et
 diuurnus custodiatur.

De clareto ⁊

Claretum ex vino ⁊ melle ⁊ speciebo
 aromaticis est confectū. Nam spēs
 aromaticæ in subtilissimū puluēꝝ oꝛtunt̄

Lib 19

et in sacco lineo vel mudo cum melle vel zucara reponunt. vino autem optimo perfundunt et reperfundunt quousmodi sit liquida et tunc diu renouat perfusio donec virtus specierum vino incorpet et optime clarificet. unde a vino contrahit fortitudinem et acumen. a speciebus autem retinet aromaticitatem et odorem. hinc a melle dulcedinem mutat et saporem.

De pigmento.

Pigmentum ut dicit hugo dicitur quasi pilis mentum quod scilicet in pila est datum nam in pila species aromaticae aguntur ex quibus arte pigmentaria quedam delicata poscuntur et electuaria efficiuntur. unde et pigmentarii dicuntur qui species vendunt. et terunt. et efficiunt et componunt.

De opimelle.

Orimella dicitur acida mel eo quod ex aceto et melle eius materia efficiat. Nam primo aceto cum herbis necessariis et in diuersis diuersis diu decoquitur colato aceto mel purum et optime defecatum addit et ad lentum ignem usque ad spissitudinem iterum decoquitur et bullit ac depurat cum albugine ouium cum aceto distemperato et in opimelle parum decocto. nam omnes immundicias mellis et herbarum ad se attrahit albumen ouium et supernatando usque ad opimellis superficiem seorsum ducit quas immundicias cum penna pigmentarii seu medicis caute remouet et deponit. sic opimella in pyride munda reponitur. Datitur autem cum aqua calida ad materiam compacte digestionem. mollificationem diuisionem. mundificationem. pororum aperitionem et opilationum dissolutionem. posset et medicata de facili inducere periculum si non prepararetur ad facilem educationem et cum opimelle non procederet digestionem similis arte et ad similes usus de aqua et zucara cum diuersis speciebus fit siropus nunc violaceus et laxatus. nunc roseus et ostipatiuus. nunc simplex. nunc compositus.

De cera.

Cera est fex mellis inter cuius substantia liquida melleus ab apibus est collectus. Corruptum autem ipsum mel ut dicitur aristoteli. quoniam nimis diu cum cere fecibus admisceatur et ideo qui vult in sua puritate reseruare debet ipsum tempore a cere substantia separare. hinc autem hoc cera proprium quod inter omnium liquorum feces supernatatur et cum calefit ad fundum non descendit sed potius querens superficiem sursum tendit. et hoc facit partes ignis et aeris que in eius substantia dominantur. Unde cera in aqua calida resoluta deorsum aquam premit et per eius superficiem se diffundit. nam multum habet aeris leuitatis ratio cuius sic ascendit. Cera autem proprio est

accendit tanto est odoratio. ductilior. purior et ad diuersas impressionum et figurarum susceptior. apertior. et tam forme suscepta quam scripturae in ea impressio est durabilior. et talis cera vnguea appellatur. Est insuper cera multis visibus necessaria atque apta. valet ei in medicinis in operationibus variis et vnguentis. nam virtute habet calefactiuam. resolutiuam. appetitiuam. maturatiuam attractiuam. euaporatiuam. et dissipatiuam. valet etiam ad luminis nutrimentum. ideo cera seruit in deorum templis et aris et in mensis dominorum. Unde a cera vel a cereis dicuntur cerimonie. quod in temporum cerimonij cerei offerre habent et adhuc offerunt ut dicit hugo. Unde qui seruiunt de candelis cereis in ecclesia dicuntur cerosferarij sicut qui seruiunt in regum et pontificum aulis primicerij nominantur ut dicitur ideo. Sigillis etiam cereis littere munitur et signantur ac secreta occultant. priuilegia confirmant. tabule cera simplici vel colorata replentur et ornantur in quibus variarum litterarum characteres stili officio vel inscribuntur vel etiam splanantur. panni quoque linei ad usus varios incitantur. libros enim inuolutos tutos reddit ne aqua vel pluuia perfundant. Nam cera quodammodo hinc vnetuositatis pro qua hinc figat. et pro panorum poros stili candelis penetrare non permittit. in calore liquefit et deficit. frigore vero indurescit. humidis et humefactis cedit. siccis vero et aspis iherefcit et ideo humectantur sigilla ne adherat cera illorum litterarum et figurarum.

De cereo.

Cereus per derivationem a cera a qua formatus est nominatus ut dicitur ysaia. li. xx. de quo quidam ait sic. Dicere nocturnos prestato cereus ignes. Subducta luce altera tibi lux erit. ut dicitur idem. nam ab hoc est usus cereorum ut ex eorum lumine ea que sunt in tenebris appareant et luceant in cereo. In cereo autem tria attenduntur scilicet materia. usus et dispositio siue forma. Materia vero triplex est. nam pro materia habet lignum siue lignum ut dicitur ysaia. ipsam ceram atque ignem. lignum quod et lignus dicitur filum est stuprum et totius cerei substantiam. cera que circumuoluit est luminis nutrimentum ignis qui superponitur siue sic accenditur utriusque est finis et complementum nam agens in lignum mediante cera ouertit utriusque in sua similitudine. unde et indispertinatum mirabile inter se habent aptissimam unionem. forma et dispositio eius pyramidalis a lato incipiens et circumferencialiter ouertitentes. usus eius est ut illuminationis gratia candelabro affigatur vel clientulorum vel cerosferariorum manibus ante dominos deferatur.

De lacte.

Lac est liquor dulcis et candidus in mamillis per actionem caloris ex sanguine generatus. Vel ut dicit arif. li. p. viij. lac est sanguis decoctus digestus non corruptus. quoniam enim fetus per magnitudinem non potest nutrir per umbilicum preparatus ei lac a natura ex sanguine menstruo repulso ad mamillas ubi digerit et decoquitur. et ex albedie glandularum mamillarum in candoris speciem transmutat ut dicit ost. in li. p. ix. Eadem est enim materia menstrui sanguinis atque lactis et ideo natura creat lac propter cibum nati quo cibatur extra non ergo debet esse lac ante tempus partus nec post multum nisi accidat contra naturam. In illo enim tempore plerumque lactis digestio in animalibus que habent tempus unicum statum ad partendum sed in mulieribus diuere latet et propter hoc debet esse bonum lac necessario post sex menses et est lac dulce quoniam est bene digestum et fuit necessarium propter cibum animalis qui est dulcis omnium animalium non est nisi dulce et valde digestum ut dicit idem ibidem li. p. viij. Item dicit arif. li. vi. animalia ouacia non habent lac neque mamillas. et in omni lacte est aqritas tenuis et pars grossa que a seorsum dicitur et lac quoniam est spissius tanto calidius et lac animalium calidius dicitur superius coagula. lac vero animalis non habentis dentes in utraque mandibula non valet eius sepere. et lac huius animalis est dulce et tenue ut lac camelis et equi et post asine. Item idem ibidem in quibusdam regionibus non expectat caprarum impregnatio sed accipit vitia et cum ea fricat mamilla et epibit primo sanguis deinde quasi sanies et post lac bonum non prius lacte impregnatum et nullum lac est in mamillis marium generaliter quous aliquando accidere videatur aliter. Quaedam autem herbe habent humorem lacteum ut tinallus et quedam arboris ut ficus cuius lacte ut dicit arif. lac animalium coagulatum est et lac canum spissius est omnium animalium preter leporem et porcum. Est autem maxime spissum in partu huius post subtilitatem ut dicit arif. li. vi. in fine. vacca ante partum non habet lac sed post bonum habet. huius autem primo coagulat fit quasi lapis et hoc accidit quoniam cum aqua amiscet ut dicit idem ibidem. Item idem li. ix. quoniam puer nutretur lacte calido dentes eius cecidissent. post partum autem et mundificationem lac mulieris multiplicat et quedam mulieres habent solum lac in cono mamillarum et quedam in alijs partibus ipsarum. et quoniam lac non bene digerit coagulat et mamille indurescunt quoniam tota mamilla est valde mollis et si superuenit aliquis pilus accidit magna infirmitas et dicitur pilosa et

non cessabit dolor quousque exeat pilus cum lacte. aut quousque putrefiat et exeat et tunc lac exire non inuenit generaliter menstruum. Quaedam vero lactantes menstruant cum fuerit eorum sanguis humidus et quoniam pueri lactantur sanguine grosso et multo accidit eis spiritus lactantis corporis fertilis et tunc nocet multitudine lactis et mulier nigra nutritibilis et melius habet lac quam alba ut dicit idem. Consimiles proprietates lactis et multas alias recitat ysa. in diet. ubi sic dicit lac inquit generaliter diuiditur tripliciter. aut enim est dulce et sic nouiter a mamillis. aut est acidum siue acce iam diu multum. aut est inter utrumque mediocre. Dulce autem est magis sapidum vicinum sanguini et amicum in ipsum de facili conuersum. et id laudabile est ipsius nutrimentum. Est autem oppositum ex tribus substantiis in virtute et actione varijs et diuisis. vna subtilitatis et mundificationis. altera vero grossa et opilativa. forcia est et mollificativa et extenuativa nam sub aquosa et serosa acuta est et subtilitativa. grossa et caseosa. frigida est et grossa et ideo opilativa butiriosa vero et vinctuosa et mollificativa. vnde lac cum sua substantia aquosa et acuta est grossorum humorum incisuum et subtilitatum viscerum et lauatium intestinum modica tunc ventris solutiuum. et fecis de facili expulsiuum. corruptorum humorum interius in corpore et exterius abstergiuum. venarum penetratiuum. opilacionum splenis et epatis aperitiuum. et maxime si fuerit ex animalibus calide compositum pleurionis ut ex camelis et tale lac est videri pro picorum inuatiuum ut dicit idem. et sequitur. Lac ista laudabile et in suis tribus substantiis temperatiuum. sua aquositate est membro mundificationis. sua butiriositate est venenis expugnatiuum. et membro humectatiuum. sua caseitate cibariorum et cessatio stomachi ad fundum depressiuum. Est et alia laus lactis. quoniam si temperate mundato prius corpore accipiat corporis est laudabiliter nutritiuum. et sue substantie sanguinem assinnulatiuum. Si autem a corpore non mundato vel tempore non congruo accipiat in malos humores quos inuenit est conuersiuum. et ipsorum augmentatiuum. in fumos calidos resoluit et sic erit doloris capitatis causatiuum. et si febris materiam inuenit erit caloris febrilis inflammatiuum. vel si calorem naturalem inuenit debilem de facili accedit et fiet in stomacho acetosum. nam quoniam minus est humor et prius calor acetositas vel putredo flumatis generat. et id lac non est frequent sumendum nisi corpore existere tepato et stomacho inamito. nam si corpore a putredine humore et coleridis fuerit vacuum et depuratum si lac bene digestum

Lib 19

fuerit multum et tenui prebebit corpori nutrimētū. laudabile gñabit sanguine. carnē augmētabit. humectabit corpus et exteri⁹ in superficie faciet tenerū atq; pulcrū vt dicit idē. Item dicit idē. Rues⁹ lac inq̄t bibentes ieiunos esse ouenit et alidū esse qñ vberibus est vicinū nec est aliq̄d comedendū quo usq; lactis substantia digerat. oportet etiā vt labor et motus min⁹ caueat quib; descendēs ad decoctiōis locū digerat. q; ex inordinato motu et calore nimio subito gñato ei⁹ vinctuositas in humū noauū ēsoluet et grol⁹ hōri pte remanēte indigesta mltiplez corruptio gñaret vt dicit idē. Electū at lac vt dicit idē debet habere quoz q̄litatez. colorē odore liquē et sapore. Colorē albilimū clarū a cōtūitate et rubore et humiditate maxie alieq; nū. odorē gñatū ab hōrore et q̄litate remōū liquē inter subtilē et grolū mediū cuius medioeritatis signū est si gutta sup vngue posita emanet continua et nō liq̄scit aut guttule forma inferi⁹ est lata et superi⁹ ē accuta sapore h; acceptabilem qñ nec amaritudīne nec faldedine nec acedine est admixtū. Int omnes at istas differēcias lactis femineū magis credit esse tēperatū. quia omne lac naturā et oplexionē animalis cuius ē naturā taliter mutatur. et i de o q̄a humana oplexio maxime est tēperata ideo et muliebre lac maxime est tēperatū ppter qd maxime ē nutritiuū humectatiuū et asperitatis āguloū oculi potissime mitigatiuū. Et q̄cquid de bonitate lactis sup dictū est totū cōcurrit in hoc lacte.

De lacte camelinio

Lac camelinū ex aīal calida oplexione ceteris est magis alidū et pi⁹ subtile et minime vinctuosū et minime nutritiuū diuertiuū et opilacōnū appetitiuū et ideo p̄d ropicoz ex opilacōne ē potissime inuatiuū. Nam camelus nature ē calidissime ppter qd calor dominās sanguinis attrahit vinctuositate. Cum igit lac nichil aliud sit q̄ hō decoct⁹ sapor. sanguis cameli salus est et acutus et ideo humōrū ē incisiu⁹ subtilizatiu⁹ et grollicie attenuatiu⁹. Quere sup de camelo in tractatu de animalib;.

De lacte vaccino

Lac vaccinū lacti camelinio ē oppositū. Nam vacca nō h; tantū caloris vt sanguis attrahat vinctuositatem et ideo eius lac sit valde vinctuosū et maxie nutritiuū. plus em nutrit lac vaccinum q̄ pecorinū cū sit magis alidū q̄ vaccinū cū nō tantū habeat caloris quātū pecorinū paria

vinctuositas sibi sufficit et tota illa remanet in lacte et exsiliat caseitate. et ideo magis nutrit q̄a substantia vinctuositatis nutritibilior est q̄ caseata. quia calidior et hūidior et calori sanguis vicinior facili⁹ in sanguis mutacionem et illa vt dicunt antiq̄ melius et citius nutriunt que citius et facili⁹ in sanguinem commutant vt dicit ibidem. lac tamē pingue meli⁹ nutrit q̄ ipsa pinguedo que calidior ē quia substantia lactis habet aquositate liquidā subtilitatem interiora corpis penetrant. Sed sola pinguedo aereitate sua supnat et ppter humiditatis sue substantialis grossiciem cito coagulat et induratur. et ideo lac vaccinum sua aq̄sitate ad interiora penetrat sua vinctuositate calorem naturalē roboret caseitatis sue paucitate naturam multum non aggrauat. Sed potius adiuvat et sustentat vt dicit idē. alio ergo modo est lacte vrendum ad nutriendū cūa tunc vix eius substantia p̄ter est vrendū. Alio modo ad mundificandū et calorem miti⁹ gandi quia tunc ferocitatis liquamen est a butirofite sequestrandū. alio modo ad alefaciendum et humectandum et tunc butiri vinctuositate ē vrendū. lactis em vsus ostendat seandū subtilitatem et grolliciam et medioeritatem vt dicit idem. subtilitas autē attendit in substantia et in actione. in substantia illud melius q̄ complexioni hūane vicinior ē vt lac femineū q̄ tāto ē vti⁹ us q̄to mamille est vicinior. efficacius est em oīa venena oīa tenuā et vesice mala contra pulmōis vulnera simul siue aerē nō tāgat et eius virtutē aeris qualitas nō immutat subtilitas vero in actione quōd est butirofitas est cum caseata separet et aquositas tūc cū acimine auget vt patet in camelinio q; minime nutrit. calore tamē suo et subtili liquore p̄d ropicis subuenit et succurrit. lac vero grollicissimū ē vaccinū et minus ceteris liquidū et aquosū min⁹ acutū et min⁹ butirofū. Unde bene nutrit stomacho cōuenit mēbra confortat alorē epatis et stomachi refrigerat corpus impinguat et augmentat vulnera in testinorū et matricū sanat. Est autem tāto melius et salubri⁹ si lapidib; fluuiialibus accensis et intus extinctis tota aquositas p̄paret maxime consumatur.

De lacte caprino

Lac caprī inter p̄dictas differēcias tenet mediū. q̄a in suis trib; substantiis post femineū esse dicit potissime tēperatū. et ideo oīa pulmōis vulnera et tenuā ac vesice vicia cōiuciam multum

ofert. Cuius serū a caseo et butiro separātū maxime est colatiuū mundificatiuū et cole-
re expressiū lac autē caprinū p se multū bi-
biū in stomacho de facti coagulā. et ideo
ne noceat cū modico mellis et salis gemine
tēpore et nunq̄ coagulabit. et si inceperit
coagulari in stomacho dissoluē. Et quia
earū lac minus ē aquosū et magis stipticū
capre pascunfificis et ramorū extremitatibz
et stomacho agruum. Nam lac ex pascuis
diuersificat. Nam q̄ pascunf teneris et re-
centibz herbis lac faciūt aq̄sum et subtile
et stomacho est nociuū. Que vero herbis
lapatiū lac faciūt mortificatiuū et neruo-
rum pūgiuū et est nociuū et lapatiuū

De lacte pecorino.

Lactis pecorini magis est calidum et
siccum q̄ vaccini min⁹ habēs buti-
rositatis et plus asceitatis. et id o-
mnin⁹ nutrit nec corpori ita ouēit vt vacca-
nū. Ostendit autē hoc ex grauitate sui odoris
Nam vt dicit gal. lac pecorinū in odore ē
grau⁹ q̄ vaccinū. et ideo magis flegm
tiū. magis autē nutrit q̄ caprinū h̄ minus
q̄ vaccinū. Vñ min⁹ est tēpētū q̄ caprū.

De lacte aluino.

Lactis aluini est tēpētū et nutritiū
relūptiū. ventris tamē resolutiū
et neruoz remolitiū et mēbrozū
siccatate et calore induratori humectatiū.
pectoris inuatiū. et tussis et anhelis
difficilis mitigatiū. vulnerū renū et vlcē
curatiū.

De lacte caballino.

Lactis caballini vicinū ē h̄z ab came-
linū in subtilitate et acumine et calore
in apostematibz matricū ē inuatiū
apitiū et mēstrualis fluxus puocatiū si
causa mēstruo rū calida sit et sicca. quā appē-
tatē h̄z illud lac ab omni lacte alio separā
vt dicit ysa.

De lacte porcin.

Lactis porcini h̄m ysa. ē subtile et aq̄sū
quia ex sua frigiditate coctū emā-
net et indig. stū. et ideo si h̄m medi-
cinā accipiat puū at nullū ofert inu. mēstrū
sed si h̄m cibum cū succo ordeī sit coctū bo-
nū gnat humidū nutritiū vt dicit idē.

De lacte animalū.

Lactis animalū partū valde vicinū ē
subtile et aquosū. quia aquei hu-
mores abundanti in animalibus
tpe ptus q̄ os matricis claudie et lac aq̄s
humoribz amisceē. et ideo eo tpe ē nociuū
vomitus et fastidij puocatiū asceitatis re-
mollitiū et villorū stomachi lubricatiū

ventris lapatiū duz ad digerendū et stipti-
cū et in stomacho coagulatiū et pessimaz
in sic. mēstrū glatiū et fumo ex ascendente
cerebri pūsiū et doloris capitis causatiū
febris denciū et anhelis in ductū. Unde
si lac succit corruptū vel pl⁹ debito asūptū
vel alio mō vel tpe q̄ expedit sit acceptum
malaz in hemitatu est glatiū maloz hu-
moz et lubricoz est nutritiū. bonoz hūoz
est corruptiū harenaz in vesica et in renibz
adiuatiū et putrefactiū caloris natural
debilitatiū et in naturalis caloris ac febril
in flāmatiū gingiuaz et denciū infectiū
pustularū pessimarū et scabiei in puulis cau-
latiū. rugius et ventositatis. excitatiū
opilationū renis et epatis effectū stomachi
gruatiū et lubricitate sua cibati. rū ante
d. gestione ex pul. mū. et sic lien terie in duc-
tiū. has et multas alias inducit lactis cor-
ruptio passiones. Sed hec de lacte bono et
malo nūc dicta sufficiant

De sero

Serum ē lactis ps aquosa a lactis
alia pte p coagulū seqrata. nam
coagulū p resbutyrosas et caseosas
sūnū iūgit. et ab eis q̄ liquū est et aq̄sū
diuidit et discernit. cuius effectus superius
recitant. h̄z em̄ vtatē putredinis lauatiū.
nā intestina lauat et pulnēra intestinū de-
lamē mūdificat. pectus purificat. h̄z sed ad
acumē colee rubre mitigat scabiem et impe-
tiginē mūdāt. plen⁹ et par. deopilat quere
sup in pmo h̄m ysa.

De butiro

Butyrum a butido. p̄sumendo ē dictū
vt dicit h̄z. sua em̄ vntuositate et hu-
miditate h̄z inbuere et p̄sūdere corpa
q̄ oīglit. nā butyrū ē flos lactis sūnū h̄z
caliditatis et hū. dicitis cū doīmo accēitatis
tacione cū? h̄z sūnū vntuositatis. est enim
butyrofa sub naturalit calid acet hūid a vil-
cosa et vntuosa hūane cō plerioi vicina vt
dicit ysa. vñ sepe omestū sto machi ē hūectaz
tiū vntis solutiū maxie si recēs succit.
et ideo atiq̄ vt dicit idē assimilauerūt butyr
oleo mixto pinguēdini dicētes. q̄ si q̄s ac-
cepit valet seruatū de p̄ctore et de pulmo-
ne maxie si ibi fuerit apostema. q̄ appie ē
matuatiū et hūoz dissolutiū et supfluo-
z pectoris mundificatiū maxie si cū melle vel
zuara comedatur. Sed tunc minus est
matuatiū et recreacionis amplius inuati-
ū vt dicit idē. subdens ibidem butyrū
depugnat venenis membra humectat aspe-
ritatem calorum eius lotura mollificat et
emundat apostema dissoluit et matuat.

Lib. 19.

Vulnere pulmonis guttura et petris mire
sanat. renū et infirmorū morbos mitigat
veruos indignatos et tractos seu spasma-
tos molliat at; laxat vt dicit idē. Dicit
at auicē. qd extra venena interi? sumpta sin-
gulae p̄sidū ē. si itopiat? butirū i lacte calido
ēsolūū bibat i magna q̄titate nā vetuo-
litare sua opilat meat? ne ad cor ascēdat
subito vis veneni. **De** vetera venositatem
totā ad se trahit et ipsam mūscat p̄ vomitū
eraciat de corpore et educit vt dicit idē fit
at sic flos lactis siue superacās pinguedo
recolligit in vase mundo et cum q̄dam lato
ligno rotūdo et p̄fornato dūctissime p̄antire
p̄ violentiā et mouet ex q̄ motu calōe natū-
ralis in substantia lactis eraciat et dōctat
totam venositatē infimū recolligit q̄ sua
leuitate superficiem petit. serosa vero aq̄ritas
cū p̄tibus caseatis inferi? descendit et butirū
substantie tāq̄ nobiliori cadēs subdū petit
et illa butirosa substantia q̄ enatat in sup̄fi-
cie recolligit et ad vsus varios et necessarios
in vase mūdissimo t̄seruat. qd q̄to recēdi?
tāto est saporosius et gustūi delectabilius
inuenit. **Est** at in p̄tā pio molle et liq̄dū h̄
paulatim calore naturali extra hūidas p̄tes
mualescēte et eas s̄sumēte mediocrit̄ indus-
releat. Vñ bene et mūde ēficiat et nūciet et pul-
menta lō osagi nimis vel olei bñ odit. **Sap-**
litur atē aliq̄tulū vt melius d̄seruet et vt
eius p̄tā alis humiditas siccitate sal̄t p̄tē
in sup̄ vt eius sal̄t x̄rositas augmentat. **Nā**
gustūū in sapore est magis gratū qm̄ medi-
ocrit̄ ē salitū. quādo nimis at̄quat eius
sapor at̄ odore diminiat et in grem̄ odore et
sapore gustūū h̄ x̄ribile t̄tūmūat et tūc nō
val; ad cibaria odienda. **Val** et tū ad varia
medicamina et vngūta. q̄a sepe accidit iā
qd nō ouenit gule cōgruit tñ nichilomin?
medicāne alian.

De caseo

Caseus vt dicit p̄sidiū. i. p̄. a. cado
est dicit? eo qd tā diu in vase p̄mie-
q̄us sero careat et a lactis aq̄la s̄ba
sepef. **Vnde** dicit? case? q̄si carēs eo qd q̄si ē
fict? humore carēs seu liq̄re vt dicit idē. **Sm**
hug? vero caseus a cado ē dicit? eo qd de
facili cadit et cōdit. cadit et labit inter dig-
gitos facieis. **Est** at case? sep̄ lactis nā vt
dicit p̄sidiū. caseata substantia lactis frigida ē
et grof̄sa et ad digēdū dura. tarde ei descē-
dit de stōcho et magis attin; s̄t̄p̄ticitati q̄
soluōi et ē gūis stōcho et epati em̄bo et spleni
maxime si illa loca fuerint opilatōibus
p̄parata et calulos in venib; generat. et ideo
p̄t̄re ista mala accidētia dicit? est. qd omnia

caseus vniuersalit̄ est malus tamen caseus
qui lacti est vicinus minus ē nocuus. **Vñ**
distinguit p̄sidiū inter recentē veterē et medio-
crem recens caseus est quia ad huc recens
non malus generat humores. quia ad hōc
retinet prem dulcedinis et aq̄ritatis ipsius
lactis. et ideo ad digēdū est facili? et ad
nutriēdū laudabili? et ventris solubilit̄
et maxime si non fuerit salit̄is. q̄a salfedo
ibi saporem aufert et dulcedinē. nam nimis
salsus nimis est deficcatus et stomacho ē
nocū? carens omni sale magis est nutritiū?
et corporis humectatiuus et magis carnis
augmentatiū? stomacho tamen est nocū?
et deficiti in humilitate resolutiuis si sto-
mach? fuerit calid?. **Si** vero fuerit frigid?
in acrofitate ē t̄ de facili oueruius. medi-
ocriter ergo salsus melius digerit̄ et min?
stomacho est nocuus. sine sale em̄ de facili
est acetosus. minus vero salsus stomachi
fit morosus et sanguinis incensiuus

De veteri caseo

Cetus autē caseus ē acutus et valde
siccus ad nutriēdū grossus et ad
p̄p̄rūdū de stomacho nimis dur?
quia si lactis aquositas ē a iura. acutē tñ
et siccitas coaguli ei dominat. **Vnde** et sub-
tilitate erit et ideo sup̄fluitas corporis nō
ita inde subtiliat̄ sicut alijs subtiliantib;.
Vnde duob; modis nocet corpori. quia ei?
corruptō et grossities nutritiēti sup̄fluitatē
ingrossat et corrumpit. stomacho nocet qd
p̄ acumen coaguli repugnat omnib; alijs de
uiuātib; et in nutrimentū p̄t̄ ipsa iuuācia
transduantur. **Vnde** si in corpore inueniret
grossos hūores in venib; et in vicia lapides
parit. grossos em̄ hūores calidos et inf̄s
coaduat et cōpingit. est ergo vitandus iā
vetus. nullū em̄ cōfert iuuamē neq; nutri-
mētū nec obedit digestiōi nec bonū ḡnat
sanguinē nec ventrem humectat nec urinā
puocat. **Sed** in ventem humiditate cōt̄t̄
git et deficcatur. om̄is itaq; caseus vetus dur?
siccus et sponziosus p̄siccitate et porosus
ad rum̄pēdū facilis nichil habens vinctu-
ositatis et humiditatis corpori est nociuus
minus autē ē malus vinct? caseus vel assus
q̄ oculatus et porosus. nam cōt̄ctio sub-
stancie est signū humoris et vinctuositatis
quī autē porosus est minus ē malus quādo
ē recens q̄ nimis ē vetus. q̄a vt dicit opas.
caseus recens humectat ventē. vet? strigit
maxime elixat? vel si ab aq̄ abstract? assēf
et maxime si añ p̄sidiū assumat. meatū em̄
ei stomachi sua grossities obuat et abum

descendit ad intestina nō p̄mittit post p̄n
 diū autē sūptus cibaria op̄mit vt torcular q̄
 ad locū crētus descendere op̄ellit. Case⁹ int̄
 veterē q̄ nouū mediū multū ē nutriti⁹ p̄t
 eius saprofitatē q̄ grossiciē. et q̄ calōē na
 turali velōiter induat. q̄to autē calōē na
 turalis ei dominat magis tāto plus q̄ forā
 inducit q̄ magis mēbris ih̄orescit. Duc
 uñ p̄sa in diet. Secūdo autē dia. q̄ aril. li.
 iij. q̄n erit in lacte multū casei plus est abi
 Est autē case⁹ fm dia. veneno otari⁹. Nā
 grossicie sua q̄ butiro sitate opilat meat⁹ ve
 natū et nō p̄mittit ad cor ascendere vim ve
 neni. Case⁹ em̄ rētes appositus calidus ex
 trahit venenū amoc̄sib⁹ venenatis q̄ huius
 signū est. q̄ appositus sup̄ morsus rabidi ca
 nis aut h̄p̄tis totus candor casei ouertit in
 liuorē. Val. etiā p̄tra antacē q̄ alia ap̄ste
 ma ta venenosa vel ex suppositus vel omest⁹
 In multis etiā alijs ouenit medicane vt
 dicit idem. r.

De coagulo
Coagulū ē lac in q̄ tū dī aialū stō
 machis inspissatum cuius v̄tute lac
 alioz aialū coagulat in q̄ p̄t buti
 rosa cū caseata agregata ps serola q̄ aquea
 a p̄tō alijs seq̄ itat vt dicit aril. li. iij.
 Quāto inquit lac ē sp̄ssus tāto caseadus
 q̄ coagulac⁹. h̄ lac aialis cūctis dētib⁹ in su
 periori mādbula coagulat. hic vero aial
 h̄tis in vt aq; nō sic nec q̄ sepū. Itē idē
 dicit lac coagulat ex coagulo q̄ lacte ficutū
 q̄ lac ficutū aggregat in lana deide abluic
 illa cū modico lacte q̄ cici⁹ illud lac i ē h̄duo
 et sic totū coagulat. Itē ibidē coagulū non
 inuenit nisi in ventre suzēu ad huc ruminā
 cū in illis q̄ nō habēt dētē in v̄tra q̄ mā
 dibula nisi in lepore. q̄toz aut p̄l⁹ v̄tute
 tāt erit meli⁹. et v̄z otia fluxū v̄tēris max
 ime leprois p̄u q̄ cerui vt dicit idē aril. Itē
 libro v̄ij. dicit accidit lacti q̄ coagulat p̄
 coagulū q̄n coagulū ē in lacte in q̄ est coloe
 spiritu al. et idē adiuuat q̄ sustētat lac sic
 maris sperna sustētat mētrualē saquinē
 femine in matrice q̄n natura lactis q̄ san
 uis mēstrui eadē lūt vt dicit idē ibidē. De
 coagulacōne dicit p̄sa. scz de caseo Coagulū
 inquit coagulat v̄tute sui cacumis q̄ calorē
 at; siccitatis libi domianis quib⁹ sua h̄u
 dicas simē. et q̄uis coagulū sit in omni cas
 seo minus sentit in recentē p̄pter multū
 dūmē sue humiditatis. Coagulū itaq; in sto
 macho lactantis animalis et ruminantis
 inuenitur cum quo sa admiscetur. et sic su
 per ignem in fumo de siccatur et indumitur

aius in odia p̄tiala cū in p̄auco lacte te
 p̄ido resoluta et cum residuo lacte admirata
 totū coagulabit q̄ est coagulabile q̄ dēlat
 Unde patet q̄ ōsimilis v̄tus latet in sub
 stancia coaguli qualis inest substācie seis
 masculi vt dicit aril. auic. p̄sa. q̄ alijs q̄ hec
 dicta de liquorib⁹ nunc sufficiant

De diuersis humorib⁹
Sunt autē q̄dam v̄tutes tā h̄uorib⁹
 q̄ liquorib⁹ q̄ reb⁹ alijs in h̄erēs
 de quib⁹ hic breuit alijs inferemus
 nam fm diuersas cōplexiones et v̄tutes
 diuis rebus dīantes diuisim de repūntur
 opacōnes vt est virtus ap̄tūa. matūmā
 mūdificā rē. ap̄tūa itaq; v̄tus opat p̄t
 calidū et siccū cū subtili substācia vt patet
 in cepis vel succo porri et in aluē q̄ hūidi ex
 q̄ p̄sione ap̄tūe ora v̄na q̄ emoroides
 puocant vt dicit ōst. m̄sfectiua v̄tus opa
 bit p̄ calorē q̄ humorē. nā calor rei substācia
 p̄netrat et dissoluēdo h̄uiditātē sibi obedi
 entem ap̄t et dilatat vt patet in malua q̄
 sambuci meano cortice et hūidi q̄ bulia in
 oleo autē m̄sfectiua q̄ extēdit vt dicit idē
 Opilatūa v̄tus opat p̄ frigiditātē q̄ hūidi
 tātē cū obtusa sba vt p̄z in draganto albūis
 ouī q̄ pallio. nā hec viscositate q̄ obtusitate
 substācie poros replēt et frigiditātē ōstrin
 gūt. In sp̄l fatiua v̄tus opat p̄ frigiditātē
 et hūiditātē vt p̄z in mādragō. que impo
 sita sup̄ autem ipsam inspissat vt dicit idē q̄
 nā frigiditātē ōstrigit p̄tes hūiditatis liq
 dioces. Unde hūiditas p̄tens centz reddit
 substāciam cōpactiōē p̄ cōsequēs sp̄ssiorē.
 aliq̄n autē opat p̄ calorē q̄ hūiditātē. nam
 calor ōsumit p̄tes liq̄diores quib⁹ cōsūptis
 p̄tes t̄restres reddunt sp̄ssiores. Indu
 ratūa virtus opat p̄ frigiditātē q̄ siccitātē
 quia v̄tra q̄ q̄litas mouendo ad centz totā
 opat p̄ caliditātē q̄ siccitātē cū grossa
 substācia reddit duriorē. q̄n q̄ autē opat
 p̄ frigiditātē q̄ hūiditātē frigiditate partes
 liquidas ōstringente vt patet in gelu q̄ in
 glacie. q̄nq; est p̄ calidas et siccitas partes
 t̄restres cōp̄ngendi q̄ p̄t ōsequēs inducōdo
 vt patet in latere q̄ in luto. Asperitūa v̄tē
 substācia calōē q̄ ē subtilius eleuat et mo
 uet ad arūfēctāam et illud acut in comun
 q̄ vero grossius et siccus tendit ad cētū
 et sic sit tota substācia mequalis que in
 eq̄litas ē causa asperitatis p̄pter hoc opat
 asperitātē in humido frigiditas coartando
 et ōstringendo p̄tes rei arūfēctāales ad
 medium vt p̄mittendo p̄tes liquidi oēs se
 p̄ssūdes ad extēmū. p̄t q̄ p̄tes superiores

L. 19

in q̄bo dñat frigiditas adit̄e et asp̄e exteri⁹
 sensui ostendunt q̄ sm̄ diuersitate matele
 imp̄sione a calido et frigido recipietis vale
 sūt et diuise r̄u obidione et appetate et rez
 om̄p̄tiones naturaliter p̄ accidentali d̄ere
 licite vt; et vt dicit auicē et ostā et ē ex p̄sū
 sup̄ in tractatu de q̄litate elem̄entariū p̄pe
 tati. Vt v̄tus ē mollificatiua q̄ op̄atur p̄e
 calidū et humidū et hoc vel p̄ calce humi
 das p̄tes dilatantē et m̄facientē et p̄tes a
 p̄tib; disgregatē vt facit dialcea q̄ humi
 da est et partū calida mediocriter tū calore
 sui appetit et ex sup̄ habūdācia humiditatis
 sue humores fluxibiles ēddit et sic p̄ oser
 quēs mollicat et remollit. vel hoc fit eo q̄
 calore dominatē sup̄ p̄tes aq̄as et t̄stres
 et eas solouēt in p̄tes aeris et celestes vt
 pat; in vaporib; terrestrib; et aq̄is attra
 ctuis et ad it̄erficia aeris solouēt in mol
 lissimas pluuias et guttulas nūc vois nūc
 gndimis siue miuis vt dicit om̄tator sup̄ li
 iij. meth. Deniq; etiā ē manifestū vi alo
 ris dura emollescere et sup̄uenēte actione
 calidi p̄tes p̄tib; inuicē vt herere vt pat;
 in cera et in alijs liq̄factibilib; sup̄ q̄ p̄tes
 aq̄as i aeris v̄tus ignea dominat vt dicit
 oita. V̄tus at̄ matuatiua sic et digestiua p̄
 calidā v̄tus et humidā op̄at sic et cōctiua
 p̄ frigidā et sicā et expulsiua p̄ frigidā et hu
 midā et appetitiua p̄ calidā et sicā p̄ncipali
 op̄at attractiua v̄tus p̄ calidā et sicā op̄at
 vt; in dip̄tano serapino et stercore colūbino
 et om̄ilib; lapatiā h; operari p̄ eas dē v̄tu
 tes h; vehemēt. V̄n q̄ vehemētē attrahūt
 lapatiā sūt vt scamōia et op̄at etiā p̄ frigi
 gidā op̄mēdo et p̄ hūida lenificādo et lubri
 ficādo vt; in prinellis thamaridis et pu
 trefactiua q̄n; p̄ calidā et hūidā op̄at et q̄n;
 vero p̄tes hęc matuatiua p̄ calidā et sicā sic
 et attractiua vt; in c̄tharidib; et flāmula
 et hūisimodi vehemētē calidis q̄ pustulas
 gñant et carnē v̄leāt valde cito. De alijs
 at̄ v̄tutib; et om̄ilib; dictū ē sup̄ li. iij. de
 appetatib; ele. n̄tariū q̄litate. in li. viij. in
 tractatu de em̄edijs m̄oib;

De putredine

Putredo ē substācialis humiditatis
 corruptio pueniēs ex indigēcia et
 lotis naturalis sup̄habūdāte et
 lotē alieno. Calor enim innaturalis agens
 in humidum qd non regit a naturali causa
 est inductiua putrefactionis vt dicit super
 li. m̄ethoz. omne autē terree frigidū diffi
 cilius putrefit q̄ calidū vt dicit arī. simili
 coagulatiōne frigidū tardius putrefit

vt est videt̄ in glacie et in cristallo et omne
 em̄ feruidū p̄ vt calido tardius putrefit vt
 dicit arī. nam intencio caloris inducentis
 feruorem fortior est calore aeris siue aliūde
 venientis et ideo non p̄mittit se v̄m̄i nisi
 aliq̄ contra rem feruentem p̄mittit fieri in
 mutacionē. omne em̄ motū tardū putrefit
 q̄ non motū vt dicit arī. nā motus inducit
 calorem obseruans et calore ex̄citatur naturalē
 Insuper omne fluens tardius putrefit q̄
 non fluens vt dicit idem. nam calor accit̄
 ex accē otenente infirmior est et debilio q̄
 calor naturaliter generatus ex motu siue ex
 fluxu. et ideo ex facili se v̄m̄i non p̄mittit
 Omne autē corpus multum et multe mag
 nitudinis tardius et min⁹ putrefit q̄ corp⁹
 paucū vt dicit idem. nā si corpus est aliū
 plus hab; caloris natural̄ resistētis cuius
 putrefactionis. Similiter si est frigidū sua
 naturalis frigiditas melius resistit calori
 accidentali inducenti putredinē in magno
 corpe q̄ in puo corpe et hoc patet in mari
 vt dicit arī. nam mare diuisū cito putrefit
 v̄m̄i etū aut nūq̄. Similiter est videt̄ in
 aquis alijs magnis quarum p̄tes diuise a
 totali flūte cito putrefiant. et ideo in p̄tib;
 sic diuisis vermes gñant p̄ putrefactionē
 cuius ratio ē qz calor naturalis disgregās in
 in eis facit subtile diuidi a grosso et terree
 ab aqueo et aereo ex substancia aut subtili
 aquea et aerea a grossiore parte p̄ calorem
 sequestra idem calor disgregans facit ge
 neri vermes et alia animalia. et hoc q̄ dicit
 arī. quia calor naturalis disgregans ostar
 facit disgregata cōuertit in naturam aialis
 et hoc p̄ putrefactionē. vi caloris extranei
 introducta vt dicit om̄. putrida ergo sūt
 gustū horribilia et ab horribilia stomacho
 et nauseam prouocant. Sunt et gñans
 odoris et mali saporis et de formi caloris
 manus inficiencia otingētis. cōtraria sunt
 humane complexionē et subitam indocencia
 sanis corrupcionē serpentib; tū et vermib;
 p̄tencia cibum et refectionem. que aut sunt
 disposita ad putrefactionē p̄t associacionē
 ad putridū celerius corrupcionem membra
 putrida corrupūt sana et cū sint nō spiritui
 puia priuant spiritu membra que ergo sunt
 magis vicina non potest sanari membrū q̄
 incipit esse putridū nisi aputredine p̄mit
 sepeatur. Vnde que putrida sunt non v̄tilia
 nisi solū ad hoc vt p̄scindant eiciantur aut
 abūant. Sūt et alie v̄tutes q̄bo mediātib;
 op̄at natura vt v̄tus nutritiua seu pascitiua
 in vegetabilib; et in aialib; ē v̄tus gñatiua

tam in bipedibus q̄ in quadrupedibus id ē vtiū
 ouatiua tā in reptilibus q̄ in volatilibus
 libo sed de gñatiua et nutritiua et alijs sibi
 subministrātibz sufficiēter supius dictū est
 li. iij. de gñatiōe hominis in li. viij. de ge-
 neratiōe animalū gñali. et ideo de eis ē supse-
 dendū Virtus autē p̄creandi oua ē in ani-
 malio anulōsi corporis vt in h̄p̄tibz aane-
 is sc̄e pionibz et similibz et in natātibz vt
 in cāctis sepijs et alijs infimtis et volatilibz
 et in oibz bipedibus quia vt dicit aris. li. v.
Bipedia inquit nō gñant animalia p̄tere
 hominem.

Primo igitur de p̄dictis animātibz
 semē decū in q̄dā corpuscula pua
 mollia humida et s̄ba albida coa-
 gulat et t̄sformat ex quibz p̄ op̄tōne di-
 uia animācia p̄ceant et talia corpuscula
 oua sūt dicta eo q̄ sūt mūda id ē eo q̄ in
 t̄sformatiōe hūmōre sūt plena vt dicit ph. li.
 iij. Nam humidū ē q̄d exteriū hūmōre h̄z
 humidū q̄d interiū. quidā tamē vt dicit idē
 putat ouū ḡcā h̄bē originē Illi em̄ dicit
 oua litera allata oua autē q̄dam in ouū v̄-
 to cōp̄iūt h̄ nō sūt ḡtīlia nisi que fuerit
 masculino cōbitu cōcepta et femināli sp̄ritu
 p̄nctata vt dicit idē Duo autē tā v̄ m
 diūt esse vt lignū eis p̄sū nō ardeat nec
 v̄stis quidē aduat vt dicit idē Admixta
 quidē calce glutinate fetūre inter fr̄ḡta
 vt dicit idē Qua igit̄ p̄mo ḡgnūt de m̄
 calce mat̄ri corporis formātur et aiant
 vt dicit ph. Secūdo autē aris. li. iij. et v.
 Quāt volucres et pisces et h̄p̄tes h̄ multam
 differēt in bonitate et malicia et ḡtitate s̄ba
 et in ḡtitate et in forma oua tā volūtū q̄
 p̄ficiū et h̄p̄tū. Quāt autē ḡnāliter aues in
 fine veris et in p̄ncipio estatis vt dicit aris.
 li. v. p̄ter q̄ auis marina q̄ dicit aliqd q̄m
 illa auis ponit oua in p̄ncipio hiemis et au-
 bat. iij. diebz aūq̄ pulli cōleāt. vij. diebz
 in aū p̄ncipio hiemis. vij. post sic dicit simoia de s̄
 bo li. iij. et dicit ph. de hac aue li. iij. in lico
 oceani alceō in hieme midū fac. vij. diebz
 et ouat et exuat sup oua q̄ exuatē septē
 diebz quiescit in aē silētibus ventis cōtinua q̄
 septē diebz ex t̄squilitate m̄tēscit p̄lagua
 nulla rerū eius fetibz educendis exhibent
 obsequiū. ideo dicit ph. et basil. in exā m̄
 et amb. Alie t̄n aues ouāt bis in āno vel
 pluries vt p̄ridines h̄ p̄ma oua corrupunt
 p̄ter hiemē oua vero posteriora cōplentur
 Aues vero domesticę vt ibidem dicit aris.
 ouāt tota estate sic galline et colibe et p̄ci-
 pue q̄ b̄n pascunt et cibz earum ē calidus

Itē dicit aris. li. v. quēdā aues ouāt toto
 anno p̄ter q̄ duobz mētibz tropicorū sc̄z in
 iulio et in decēbre vt galline quaz q̄dam
 ouāt bis q̄libet die et q̄ multū ouāt cito mo-
 riū colūba autē q̄nq; de cetero ouat in āno h̄
 pauca p̄t oua et q̄ multū ouant siluaticę
 vt colūbe aut multa vt gallina et aues cir-
 uorū vnguiū sūt paucorū ouorū et q̄dā ouāt
 in m̄dis et q̄dā in aētibz cōuis et q̄dā
 in forātibz terre et cāinis et q̄dā in auijs
 et in rupibz et q̄dā in harenis vt serucio q̄
 nō fouet oua sua nec cubat sup ea h̄ calore
 solis cōplēt et aiant in harenis et q̄dā oua
 fouent in m̄dis factis in arborū ramis et
 q̄dā in p̄ctis altissimis. et q̄dam in aridi-
 netis sicut oua auiū aq̄tīliū dicit ecā aris.
 li. vi. oua auiū sūt dura exterijs et q̄dā sūt
 duorū colorū q̄ ceterina m̄terius et alba exte-
 rius. oua auiū alba h̄mūalū diūficantur
 ab ouis aliaz auiū q̄ in secco nutrit̄. quia
 ceterinū est in istis magis q̄ in duplū ab ci-
 t̄rinū auiū q̄ nutrit̄ p̄te ripas. varianē
 etiā in colore. nā columbarū sūt alba sicut
 gallinarū et auiū palustrinū sūt glauca
 et quēdam sūt h̄rut p̄ca vt oua nisi diūfi-
 cant oua in figura quoniam quēdam sūt
 arua et quēdam lata prius vero ep̄it latum
 poste a acutum. oua vero lōga capitis acuti
 produant mas. habentia vero loco acutis
 rotundum produant feminas. Inalidis
 autem regionibus ponūt in simo ad solem
 et complēt vt in egypto et in quibusdam
 locis in plumis calefactis sicut in quadam
 ciuitate quidā potator composuit oua sub
 puluinarū et dixit q̄ continū ant postū quibz
 et illis ouis pulli ex̄t̄ebant. Aliquando
 etiā ponūt oua in vasis calidis et ex̄t̄
 hūnt ab illis pulli vt idem ibidem. recepto
 tamen semine maris in matrice simul cum
 semine femine commisceet. in p̄ncipio ap-
 paret album deinde fit tubum in modum
 sanguinis post totaliter fit ceterinum deinde
 paulatim operante natura remanet ceterinū
 in medio et album in extremo et cum com-
 plebitur ex̄bit et tunc mutatur a mollitie
 in duriciem quia in ex̄itu coagulatur et p̄-
 fecit. sic induatur. Unde oua q̄ diu sūt
 in ventre sūt ceterina quēdam pellicula albi-
 da in vlua. Sed quando sūt formata et
 completa induantur et illa duricies testa
 nuncupatur et est idem testa in coagulo cui
 q̄d ē embrio vel folliculus in corpe pueri iā
 cōcepti. h̄ p̄t fortitudinē vel m̄t̄ionē caloz
 ris i corpe auis d̄nantis p̄m̄uat et h̄ sūt
 necesse p̄t m̄t̄ionis h̄p̄ditatis cōseruatiōe

Lib 10

Quāt at multe aues oua venti fiat faciūt
galline et anseres vt dic arif. ibide li. ij. et
hoc accidit ex supfluitate humoris seialis
in corpore femine suphabū dātis. et sūt oua
venti pua et infipida humidiora alijs et sūt
dua testa. et posita sub gallina nō alterant
hēmanz albu albu et citrinū citrinū. Talia
oua inueniūtur in gallinis et anseribus pa
uonibus et colūbis. f. maē pullus in ouo et
opleatur aciū in esta et in hieme. quia oua
galline fundatē i. xvij. diebus i estate et in
hieme i. xxx. et qū tonitrua veniūt in hora
cubaōnis oua corrupūt. similiter qū frē
quiter nuda manu tangūt. Gallie etiā ve
teres ouāt i pncipio veris. et oua gallie iu
uenis sūt minoris corporis et vniuersaliter si
gallie nō cubauerit sup oua sua infirmabūt
et corrupūt. et ouū gallie oplet post coitū
in. p. die. Et qd am aues in coitu nō seruat
sepū h saltat femina sup femia. et mascul
sup mare vt pdices colūbe. et tal coitus facit
odore fetidū et oua nō pullificatiua. h sunt
sterilia que admodū oua venti vt dic arif.
In ouis atō galline post tres dies cubaōnis
apparet signa pulli. et tūc ascendit citrinū
versus auitū ad illū locū a q incepte scissū
et apparet qū gutta sanguinis in albumine
ouū et ē pncipiū seu materia iph cordis vt
dicē sup in tractatu de auitō de generaōne
pulli qre ibi. Itē oua in qō sūt duo vitella
faciūt gemellos pullos et pua et subtili tela
diuidunt ab inuicē hec vitella vt ibide dic
arif. et aues q comedūt carnes si ouāt nisi
sep in āno pter itūdines q bis ouāt. aq
em ouat tria oua et terciū ciat a mdo et at
bat sup oua. xxx. dies. Ducit arif. li. vi.
Item idē li. xvij. auitū gūa ouāt opleta due
teste nisi accidat octalio p infirmitatē. Itē
aues multe gūaōnis faciūt sepe oua venti
qō nō oūgit auitō boni volat. neq aruoz
vnguiū. qm aues multoz ouoz sūt multe
supfluitatis. supfluitas autē auitū vncorū
vnguiū tūhit in plumas et in vngues et m
alas. et ideo earū corpus est parū durū et
acuū et macilentū. et ppter h nō sūt tales
aues multoz ouoz neq mlti auitus. Aues
em corpulente ppter corpulentiā et calorem
ventris ouāt multociēs. similiter aues pu
corporis sūt mlti coitus et mltoz ouoz sic pz
in qbusdā gallis q qto sūt mag pue tato
eēt pluriū ouoz qz ab talū tūhit i coaco
ouoz. Itē oua vēti nō eēt i auitō boni volat
quia supfluitas eaz est pauca et ideo ouāt
oua pauca. oua venti sūt plura ouis ouent
gūtibz generaōni pulloz. et sūt in modis

quāritatis qmā nō sunt completa vel ppter
multitudinem suam minoris delectationis
quando comedunt qmā in omni re delecta
bilis ē q ē digestū et dulci q migestū
et quedā aues qū olfaciūt mares et audiūt
voces suas implent ouis qz sunt multi cibi
et multe supfluitatis et caloris. et ideo non
sunt forciōris appetitus et ideo spermatisāt
et cito ouant quia supfluitas illa transe in
ouorū naturam vi caloris. Item generaō
auiū ex ouis eēt quādo femina sederit sup
oua et calefecerit ea et qā pullus in ouo nō
potest opleri sine nutrimento. et ideo natūa
posuit cibum suū mterius in ouo et indigent
oua ppter debilitatē suā calefactione et ideo
oua cito cōplent in diebus calidis. quomā
tēpus calidū inuat digestiōne creaōnis.
Est autem albumen materia et sustentatio
pulli vitellū autē cibus pulli et nutrimentum
eius et ppter hoc album et citrinū disūcta
sunt quadā tela ppter nature diuersitatem
et natura albuminis est quasi detritia nature
vitelli vel citrini et ppter hoc eogelat citrinū
tempe frigoris et postq fuerit calefactum
fiat humidū albu aut nō ogelat ex frigore
sed fit magis humidū et quādo assatū fuerit
erit durū. et apud gūaōne pulli inspissat
quomā sustentatio pulli est ex eo q vmbi
liū accipit pullus abū ex citrino et citrinū
in tempore illo ē multū. quomā erit hūidū
et defacti ouertibilis in cibum. hucusq az
li. pvi. De ouis autē dicit psa. in die. oua
aut mēt que generant ex animalibus sanis
et tēperatis sūt nutrimentū laudabilioris
que vero ex crassis sūt maioris nutrimentū
et lapidioris. Similiter de coeuntibus cum
masculis cum cal rē maiorē habent coeūcia
q non coeūcia. similit gūa ta de iunioribus
quia in eis habet plus caloris. Nature autē
ouoz generali ter sūt tempate et mediocres
et hūane conplexiōni plurimū vicinantes
albumines tamē sūt frigidiores ad vitelloz
opacionē qz testaz aqā saporo sitas. et ideo
in odore sūt vitellis grauiores et sūt etiam
indigestibiliores. maxime de vetricibus vla
tilibus aut dum cum masculis nō coeuntibus
vitella sūt tempata calori vicina. et ideo
ad digerendū sūt meliora et facilia. et for
tanda membra et ab eis tardius dissoluēda
Variat autē ouorū nutrimentū secundum
diuersitatem animalū ex quibus generant
qz gūata et subtili aiali et tyata vt ex pdice
vel gallina ad nutriendū sūt laudabiliora
et sūt facile digestibilia. et a mēbris facilius
dissoluē. Vñ ad ēgnū sanitatis meliora sūt

quod ad membra confortanda. Que autem gignunt de
grossis animalibus ad digerendum dura sunt et nu-
trimenti illa dabilis sic oua struonnis anseris
et pauonis que sunt multi nutrimenti et dura ad
digerendum et grauis odoris maxime de vete-
ribus vel de canibus masculis et que digeruntur
a membris tardius dissoluntur et ideo plus
valent ad membra confortanda quam ad regimen
sanitatis. Generata autem de animalibus minoribus
sunt leuiora de veteribus quoniam de mediocri-
bus expectantur quod calor sit perfectior et mi-
noris humiditatis et ideo valent ad regenda
sanitas et ad membra confortanda. Dua autem
quod sunt refectioni tanto sunt meliora et quod pro
magis vetera tanto minus. Variatur etiam per
acciditum quadrupliciter. Aut enim sunt assata aut
elixa in iure cocta aut frigida. Assata sunt elixis
grossiora et ad digerendum duriora et quod fouis
eorum humiditate subtilis consumit et desiccatur.
Assata sub cineribus calidis periora sunt quam que
super carbones sunt desiccata quod cum calore ignis
in cineribus ea emittat humorem siccitatem eorum super
flua etaponare non permittit super carbones vo-
pota humilitate resudando emittit et munda
sunt. Elixa autem in aqua meliora sunt quam assata
quia aqua humiditas calorem ignis in desiccanda
sua humiditate substantiali expugnat et ideo
minus sunt desiccata et caloris naturalis refrigerantia.
Elixa autem cum corticibus sunt periora quia
grossiora et humilitate expugnat cortices ex-
terius et non permittit superflua exalare et ideo
gignunt virtutem in lassum et grauitatem sto-
machi et ventris. In aqua vero fracta cal-
ore aque temperate penetrat et grossiora sua
subtilizat et aufert eis grauitatem odoris. Vnde
et ceteris sunt laudabiliora sed tamen sola
vitella plus sunt desiccata et minus solida-
tiora. Indurata vero et desiccata et stochy-
dus est sic vnaqueque tarde penetrant bene
tamen digesta multum confortant sed si rem-
neunt indigesta stomachum grauant et in-
testina mollia tamen et parum coagulata
minus sunt desiccata et magis digesti-
bilia et cito venas penetrant et pectus hu-
mectant tamen parum sunt membrorum
confortantia. Inter dura autem et mollia in
suis actionibus et passionibus sunt medi-
ocria. Frigida autem oua ceteris sunt periora
quia in stomacho morantur in humilitate
et corruptione sunt magis mutabilia quequid
ibi ciborum inuenerit corruptione grauitatem in sto-
macho grauant et fastidia periora facientia quam
alia oua maxime si sunt frigida in vitello aut in
assata et aqua fracta sunt mediocria hucusque placet.
Dua etiam non solum sunt vitella ad cibum

ymmo sunt necessaria in multiplici medicina
Sunt enim humectantia mitigantia pectoris et
gutturis lenientia membrorum confortantia resolu-
tiora et perditio restantia virtutis iuuantia
generantia combustionis et artus sanantia.
Nam ex vitellis ouorum assatis fit oleum
optimi obusturis. Sunt ouorum vitella an-
ticipis et venenosi apostematis curantia. Nam
vitellus crudus cum sale mixtus sanat antea-
cem ut dicitur ostendit autem alba sunt caloris
mitigantia tumoris resolutio flumina huius-
modi restricta calide arterice et podagre iu-
uantia que autem putrida et corrupta sunt maxime
sunt vitella huiusmodi corrupta et suo fetore nau-
see vomitus puocant et defacili sunt motus
ilatiua.

De ouis aspidum

Oua aspidum sunt pua et rotunda. Li-
uida crocea limosa viscosa interius
feta ac summe venenosa quibus dicitur
humilis piter globata quorum venenum summe
est in vitellum etia quod remedium non inuenitur
ut dicitur vbi. Conuenit autem ut dicitur ideo ouis
aspidum aliquando ab alio venenoso ut a rubeta in-
uenitur et ab eo foueri et ex tali somno vime
pericari que visu et flatu punit more b asidum
huc reguli omne vitellum malicia vmis totaliter
perit at primo sentit vmis qui cum fouet
nam primo eius ore quando se fouentem aspiciat
patet se generantem interimit et occidit ut
dicitur idem et hanc appetat videat tagere pla-
cip vbi dicitur quod ouis comedit oua aspi-
dum morietur et quod defectus est ex ouis et nu-
trium eius in regulum ut dicitur glo. ex ouis
aspidis gignit regulus et ex iudeis venenosis
nascitur anti cistis.

De ouis ananee

Oua ananee sunt multa et modica. Liui-
da pua maculis aspersa diuisa et
ab melle separata venenosa mollia et
viscosa que si ne casu aliquo fuerit perita an-
neae prius querit ea et suis additamentis
interioribus et rostro exporat ipsa. Et primo autem
ouo melle et in numerabiles ananee gignuntur
ita puule quod vix videntur et tamen statim quando
ouis exiit velas terere inapiunt ita si b aliter
quod natum in geofitas pua et vitellus possunt meito
in tam puo opusculo ad mirari que super de ana-
nea li. p. viij.

De ouis aquile

Oua aquile sic et accipitris sunt pauca
quod nisi raro reuocantur numerum non ex-
cedunt et sepe aquila elicit tercia de mudo
quod difficulte cubat super oua ut dicitur ap. li. xv.
in mudo autem suo collocat quod dicitur gemam cum ouis
suis quod putat magis valeat contra tonitruum et
ideo dicitur aquilam ponere lapide cum ouis ne
a tonitruo corrumpanet ut dicitur plin.

Lib 19

Escrina oua magna sunt et dusa ad digerendu et difficili cubant et tardu replent q oua gallinarum

Escrina oua ouis gallinaris sut ma iora q no sunt ita sapida nec ita bene nutritibilia sicut oua gallinaru

Oua at alaude sut modica colore vaia cubant sup gleba et ibi deuorant se pius a reptilibus et mustelis

Oua bubonis sunt pua et maculosa fragilis teste insipida multu habencia de albumine et min? de vitello Venatur at de die monedule oua bubois comedut ipsa et ipse de nocte comedit oua monedule et ido crume pignat inuice p ouis suis vt dicit aris libro viij

Oua corui vt dicit aris li vi sunt mltia et cubant solu a femina et masculus interu defert ei cubu et eicit aliq ppter mltitudinem Quat at coru et pullificat in mchijis et us feruicibus oia natura aliaz auu Unde petrom? Coru? maturis frugibus oua defert et

Oua cigu? sut multa et magna obloga dure teste no multu gti saporis et guis odoris sut due digestiois magis q oua aseris

Oua cocodrilli sunt maiora ouis aseris et fouent in terra uicissim nuc a masculo nuc a feia vt dicit pli li viij Snt at eua illa venenosa et interu qn? saniosa olfactui et gustui horribilia et ad comedendum mortifera

Oua colube sunt minora q galline alba rotunda aliq? tulu obloga sapida et lidia et bn nutritibilia Snt at oua colube ij et ex vno gnat masculus et ex alio femina et masculus cubat sup ea de nocte et femina de die vt dicit aris li viij Quisq? at ouat in ano qa decies et maxime in calidis egionibus vt in egipto qre sup libro viij

Oua colubri sut mltia sic et alioz spentu valde rotunda subalbida phuida molli saniosa diuicta et mortifera et venenosa

Oua draconis sut maxima maiora longitudine q oua cocodrilli vel strudois vt dicit pli Est at animal ouas interu sed no exteri? h intus replent et formant se? Vn draconu oua sut pauora q aliozu reptiliu sed sut maiora saniosiora et saniosa viciu lenta mortifera et venenosa

Oua herodij sunt pua vaia obloga sic oua accipitris sive nisi? q sut pauca q omnis auis cuius vnquus e fortis volatus et pauca humiditatis et supfluitatis et ideo paucoz ouoz vt dicit aris li viij

Oua formicarum sunt valde puula albida et rotunda q e corpus paulatim recipit in locis calidis musticis incrementu dulaq plenarie coplant que si aliquo casu mota fuerint de suo nido vel dispersa a formicis recolligunt et ad suos nidos referunt odori? feia sunt et medicinalia vt dicit pli Unde et nisi sibi medent comestis ouis formicarum vt dicit pli

Oua grauis inediocriis sut magna palidida dura et in sipida grauis odoris et in grati saporis dure digestiois

Oua guffis ouis aquile sut maiora duriora sapore et odore grauiora qualitate sut calidiora et siciora et eia numero pauciora qa vltra duo nuq parit qa valde est difficilis cubacionis vt dicit aris

Oua gallinaru sunt ceteris tempaciora nutrimento hominis quoniam vt supra dictu est oua tame vana sut in sipida et illauidabil a nutrimento de hoc queresup e et libro viij

Oua hyrundinu sunt plumna vt dicit aris aues aut pui corporis multe sut ouacionis vt dicit aris nulla autem auis artem comedens ouat bis in anno pter hyrdinam q ouat bis et aliq?do bis pullificat oua autem prima aliq?do corrupunt ppter hyemem posteriora vero replent vt dicit aris

Oua cancro tu pmo gnant inter cortice et ventre inter auda et do su intise? deinde emittunt exteri? et sub auda recolligunt et ibi turgescunt et rotundantur et crescant donec replent peunt autem quado femine masculi no pfundat vt dicit aris

Oua locustarum intus generant et sut plura et minutissima q etula sup frondes et gramina in aere corrupto calido et humido in finitum aliquando multiplicant

Oua lacertarum sunt familia ouis serpentu Sed sunt minora viscosiora et sut venenosa sed minus q serpentu vt dicit pli

Oua milui sunt pauca parua crocea et maculis respersa ouis ceteris auum filuestriu magis terrestria atq? sicca sapore insipidissima in odore grauiora

Oua merguli sunt parua multa calida varia tame et alba par? diferencia ab ouis anatu stagnorum et fluuiotum

Oua nisi sut puula varia calida et sicca et qnq? parit misus oua venti quando nimis impinguntur

Oua coturnicis sunt familia ouis corui et dicitur quod valent epilepticis et caducis vt dicit pli

Oua onaciati sunt similia ouis anseris h̄ minora sunt et in sibi oia et in odore grauiora et in colore nimis alba et ad digerendum duriora

Oua pauonis sunt grossa et dure teste et xxx diebus cubat super oua sua et tunc scindunt et ponit xxx oua et par minus et abscondit oua sua femina propter masculum quod si inuenerit ea frangit ut dicit aristoteles .x.

Oua pociis sunt similia ouis colute in temperamento et in complexionem et in magnitudine et simatur altera alteri oua sua h̄ hec fraus fructus non habet quia cum pulli uideantur propter genitricis matrem quod eos foueat delinquit et ad eam quod eos genuit reuertuntur ut dicit philosophus .x.

Oua passis sunt valde pua et minuta et bis in anno ouat et pullificat pua pua quoniam prima oua corruptum vel alio modo amittuntur sunt autem calidissima et non inflatiua et libidinis excitatiua sicut et eorum cerebella ut dicit ostentus .x.

Oua quisquile sunt pua et rotunda minora quam pociis et maiora quam alauda et est quisquile auis modica a solo no uicis sic dicta carnosissima minoris uolatus quam alauda et nidificat sub gleba sicut alauda et eius ouis insidiat mustela et ideo ponit oua in diuersis locis et quodam cubat masculus et super quodam femina sed post educationem pullos de eis parum sollicitatur

Oua riuatix .i. auis dicitur h̄p̄tis ueneno si aq̄s insidiat sicut sicut oua colubis h̄ minora et in maculis expectant et sunt vituliciora et uicioriora riuatix autem foues oua iuxta aquam sicut ueneno eas insidiat et corripit de quibus riuatix uicioriora aqua tunc est .x. .x. .x.

Oua strucos sunt maxima rotunda valde alba dure teste insipidi saporis et guis odoris quoniam autem uis horum ut oua piat ad stellas plades oculos leuat non ei oua ponit nisi in ortu illius stellacosis Un̄ uisa stella cetera in semel iulij harenam fodit ubi ponit oua sua sabulo teges ea et cum ea eliquit statim obliuiscit ubi ea posuit nec ad ea redit vltima h̄ calor solis in harenam illa excoquit et ex eis pulli oculos percat et producit h̄ tunc fracta testa pullus educit sicut mater ipsam recognoscit et quoniam in ouo cetera egressu colligit atque nutrit

Oua strucos in eorum suspensum ad ornatum propter eorum magnitudinem et raritatem .x.

Oua tyretis h̄lia sunt ouis colubax sed alio modo tunc minora et ouat in vico duo oua et non plures ouat nisi oua prima corruptantur

ut dicit aristoteles .x. .x. .x. et cubat super dura ligna ut coluba et potest cubare et ouare v̄h̄ ad .x. annos ut dicit aristoteles .x.

Oua v̄p̄tis sunt sicut oua pociis .x. .x. .x. minora et duriora et aspectu de formiora et gustu insipidiora et odore sicut quoniam inter stercorea et in munda fouent et cubantur et hec oua magis et malefica ut dicitur sunt vtilia ad sua malefica expectanda ut dicit philosophus .x. .x. .x.

Oua vulturis sunt magna sicut aquila et pauca quod difficilius cubat super oua sua .x. .x. .x. sunt autem subnigra maculis resperata dure teste mali odoris et in quibus saporis et aliquid ei est aliquid de ouis suis sicut aquila quoniam non defacili potest nutrire pullos suos ut dicit aristoteles .x. .x. .x. et de modo ouationis et eorum quantitate et differenciis dicitur iam sufficienter

Hec dicitur propter res in seitas vltimo vilius est in vtilitate inferre quod pauca et leuia de p̄tibus et differenciis numerorum non est oportuna In multis enim sacre scripture elucet quoniam misterium optinet tunc numerorum non enim frustra dictum est omnia fecisti in numero potere et mensura sicut dicit sapiens c. xi. nam senarius qui ex suis partibus est perfectus mundi perfectionem designat et sic de alijs numeris est intelligendum Nichil enim scire possumus nisi numeri disciplina quoniam per eas homines temporum discernimus quoniam mensuram circulo disputamus dum spacium anni redeuntis agnoscimus per numerum sicut de instrumentis ne in operis ostendamus tolle magis numerum in rebus et oia per se ut adime oportet et totum ignominia complecti nec differunt homines a ceteris animalibus quoniam ratione calidi et computationis adhuc ignorant ut dicit philosophus .x. .x. .x. item etiam de principio arismetice quia nunquam scietur quod sit triangelus sine ternario nec quod sit quadrangulus sine quaternario et sic de alijs Unde notum est quod sine cognitione numeri nullius scientia metaphisica possidet ut ibidem dicitur Numerus autem ut dicitur idem est multitudo exymita tibus aggregata nam unitas radix est et semel numeri hinc mater non plures hinc numerus quia unitas in genua est non habens numerum a quo exeat h̄ omnium numerorum est origo a quo omnis numerus effluit et emanat nam vnus est radix multitudinis et multiplicationis et est simplicius et sublimius et virtuosius omnium sub eo contentorum ut dicit aristoteles et auicenna .x. .x. .x. nam cum vnus sit radix et origo multitudinis omnia sub se continent et omnia sunt in eo ut in suscipiente ut dicitur idem .x. .x. .x.

26 19

Nam unitatis proprietates e multitudine effi-
 cere et illa retinere et ei e dare ac in omnibus
 eius partibus existere et continere simpliciter ut
 dicitur libro .iiij. c. .iiij. Item autem omnium res unita-
 tas sit origo quod plures appropinquant unitati
 tanto plus appropinquant unitati ut dicitur
 idem c. .iiij. Nam unitas se habet ad modum forme du-
 alitas autem per modum materie Et ideo quod plures
 res accedit ad unitatem tanto plus recedat a
 duplicitate et appropinquant ad simplicitatem
 et quod plus accedit ad simplicitatem et unita-
 tatem tanto plus ad esse quod esse non est prius unita-
 tate ut dicitur libro .iiij. c. .iiij. nec diuersificat
 unitas nisi propter materiam cum sit sustentatrix
 omnium et reseruat ut dicitur li. .v. ca. .xxxi. tanta
 enim laus unitatis apud sapientes quod a multis
 anima dicebat esse unitas in numeris pro-
 dens ab unitate et dicebant quod unitas est
 principium cuiuslibet continuu et discreti ut dicitur
 autem li. .iiij. c. .iiij. Est unitas itaque incommensurabilis
 quia a nullo numerabili oritur sed a se ipsa princi-
 patur a qua omnis numerus oritur ad quam
 omnis numerositas tanquam ad radicem propriam
 et originem reuertitur ut dicitur idem Item ratione
 simplicitatis quia unitas est quod non diuiditur ut dicitur
 idem ca. .iiij. Verissime inquit unitas est quod nec actu
 diuiditur nec intellectu et talis unitas est princi-
 pium numeri ut dicitur idem ibidem Item dicitur
 idem unitas est in qua non est multitudo quod utique
 intelligitur de unitate prima et simplici ad quam
 omnia quodcumque disparia reduantur Nam
 unitas multipliciter dicitur ut post patebit Item
 ratione perfectibilitatis nam peritiosa quod quilibet
 in se perfecta sunt quam ad unitatem sunt redacta
 Nam totalitas et perfectio debet unitati ut dicitur
 arist. .v. phi. ca. .iiij. quod perfectum sufficit ad esse
 unitas ut dicitur in li. de celo et mundo ca. .iiij. Item
 ratione singularis dignitatis. Unitas enim per se est
 aliquid existens solitariu ut dicitur in li. meth. ca. .vi. et ideo algazel dicitur sup. .iiij. meth. ca. .v. quod est causa unitatis est unitas essentialiter
 et primo et magis dignu. Est autem unitas siue
 unitas multiplex ut dicitur alg. est unitas simplex
 et unitas est secundum quod unitas simplex dicitur
 unum in quo non cadit multitudo nec actu
 nec potentia. Est unitas simplex in qua non est multi-
 tudo quous sit potentia ut lectus et membrum
 in qua non est multitudo actu. Unitas autem secundum quod
 dicitur multipliciter scilicet unitas generis ut homo et bos
 unitas speciei ut socrates et plato unitas accidentis ut
 nix et cerusa unitas proportionis ut aulga et nauis
 et unitas in subiecto ut dulce et album in aliquo
 substantia una. Arist. autem in principio phi. ca. .v. dicitur quod unitas accidentis ut duo accidentia in uno
 subiecto et est unitas per se multipliciter ut unitas in

continuatione quod terminus unitas et unitas speciei vel forma
 ut socrates et plato in homine unum genere ut
 homo et bos in animali et unum in diffinitione
 ut illa quorum una est diffinitio et unum in
 diuisibilitate ut punctus et unum numero ut
 singulare et unum simplicitate ut essentia et
 unum totalitate siue perfectione ut circulus et
 unum materia ut omnia corporabilia bene
 autem distinguitur in modis unitatis ad eugene-
 ubi est enim unitas naturalis gratuita et est
 super utique constituta unitas naturalis autem
 est in quadruplici differentia quedam enim per
 aggregationem res differentium et distinctarum
 unitas collectiua ut multi lapides faciunt
 unum aceruum quod quidam est per colligationem partium
 formaliter differentium siue partium eutroge-
 nearum et sic est unitas constituta ut multa
 membra unum corpus et quedam per diuisionem
 differentium sepe in generatione prolis et sic
 est unitas coniugata quanto sepe vir et mul-
 lier sunt duo in carne una et quedam est per
 unionem naturarum differentium conuenientium
 in unitatem personalem et hec est unitas natura
 qua anima et caro sunt homo unus unitas
 autem gratuita. Similiter .iiij. habet differentias
 quarum prima est potestatiua quod homo status
 stabilis in se et inuenitur anima inuisibilis
 Secunda est consentanea per caritatem multorum
 in domino est anima una et corpus unum tertia
 est nociua quando anima cum deo habet per
 omnia conformitatem et unitas eius ad heres
 unus spiritus est tamen eorum .iiij. dignatiua quod
 limus noster dei uerbo est assumptus ad personam
 diuine unitatis unitas super naturalis et gratuita
 constituta est unitas trinitatis quod quedam unita-
 tate oportet esse solam et singularem ut in ea sit
 scilicet et quies omnium unitatum. Ex predictis patet
 quod totalitas et perfectio debet unitati ut uult
 arist. .v. phi. ca. .iiij. quod enim totum est perfectum non
 est non dicitur unum unitate ut dicitur idem
 Sunt autem unitas numero quorum materia est
 una sed forma sunt unitas quantum ueliam perfectio
 est una et totalis unum genere quorum forma
 predicamentum una unitas autem que est principium
 numerorum non est una materia sed numero
 ut dicitur arist. sup. idem et est res simplicissima
 que primo subsistit et per illam omnes alie
 in omnibus generibus unum principium quod est in
 illis peritiose ut in coloribus est albedo et in
 neumatibus tonus siue sonus etc. ut dicitur .v. phi.
 li. meth. ca. .iiij. et ideo unitas numeralis in
 qua oritur et ad quam resoluuntur omnis numerus
 diuine unitatis est expressiua similitudo et
 figura nam ut dicitur .iiij. meth. ca. .iiij. primum in
 genere substantie et in diuisibile est motus

primus eternus sc; de absolutus. et omni in
 teria qui non solum est principium primum tam motus
 si tam forma et finis et actus ultimus et non
 admittit potentiam omnino etc. Unde ab ipso
 deo uno procedit in substantia omnis creatura
 effectiue et efficiet. sicut ab unitate procedit
 omnis numerus originaliter et ad ipsum re-
 lut ad finem omnia referuntur sicut aliquid ad unita-
 tem primum omnes numeri resoluntur ut idem
 sit finis omnium qui est principium deus qui
 benedictus in secula seculorum.

Ad unitatem autem additi unitas
 dualitas preterit que post unitatem
 omnium numerorum numerum et princi-
 pium secundarium tenet locum secundum philosophum. et hic
 numerus qui binarius dicitur ab aliquibus
 infamis dicitur quia ab unitate per binarium se-
 paramur. Unde nota dicitur esse diuisionis. sicut
 ut dicit augustinus in vi. musicae. Si vituperabilis
 est quia ab unitate primo recedit. laudabilis
 est quia ab unitate exiens ternario approp-
 imat et accedit.

Ternarius est numerus ex unitatis
 additione ad binarium generatus. et
 est ternarius inter numero s. sacra-
 tissimus. quia in ipso totius trinitatis vesti-
 gium inuenitur. quia sicut prima unitas primum
 principium representat unitatem sic ternarius
 personarum in deo exprimit unitatem filii scilicet a
 patre generationem et spiritus sancti a pa-
 tre per filium processionem. In ternario
 siquidem adhibuit aures. magnifica et deum
 sublimem et gloriosum ut dicitur in li. de celo et
 mundo. c. ij. nam beata trinitas clamat et pro-
 cat quilibet creatura que facta a deo trino et uno
 in numero potest et mensura ut dicitur li. sap. xi.

Ad additionem unitatis ad ternarium
 quaternarius surgit. et quia si gum quod
 ta nomen suscipit ut dicit philosophus. forma
 autem quod trigula marie stabilis est atque firma. et
 ideo maxime stabilitatem signat. unitas et
 celestis et firmitatem fidelium anime tam in virtute quam in
 scientia et doctrina que operatur in omnibus scientiis
 que sunt longitudo latitudo et sublimitas et profunditas.

Quaternarius autem unitatis ad quaternarium
 quaternarius surgit. sicut numerus impar scilicet quina-
 rius qui inter ipse in binario distans a ter-
 nario est. et illos ideo sepe designat quoniam ad ter-
 narium fidelium doctrinam et scientiam superaddunt. et
 tamen quous instructi sunt per fidem per legem in christo
 hominum. v. iuga totum omnibus. v. carnalium
 sensuum pluralibus ad hec detinentur.

Ad additionem quaternarii unitatis ad quaternarium
 crescit senarius qui primum numerus est perfectus qui
 est partibus suis aliquando sicut aggregatus

reddat eandem summam quam in monadibus
 numeris non inuenitur nisi in senario nec in
 decodibus nisi in sexagesimo. et ideo dicitur beatus
 li. c. xvij. quod senarius est numerus emu-
 lator virtutis quia nec superflue progreddit
 nec diminute remittit. Sed inter equales
 partes tenet medium non habens superfluum
 neque diminutum. nam senarius continet in
 se partem sui mediam scilicet ternarium et
 tertiam scilicet binarium et sextam scilicet unitatem
 sex autem unitates faciunt senarium et duo
 ternaria senarium et tres binarii eundem
 reddunt numerum. et ideo iste numerus per
 sectionem gratie et virtutum signat in scriptura

Septenarius quidem qui ex additione
 unitatis ad senarium et inter impa-
 res est tertius super excessum gratie
 designat septiformis que semper crescit et
 proficit in virtutibus fidem beatissime trinitatis

Octonarius autem qui crescit per ad-
 ditionem unitatis ad septenarium et
 opponitur ex duabus partibus equa-
 libus scilicet ex duabus quaternariis vel ex du-
 obus imparibus in equalibus scilicet ex qui-
 nario et ternario signat super additionem
 beatitudinis et glorie in patria que succedit
 illis qui habuerunt septiformem gratiam
 hec in via ubi paritatem meritorum respondet
 paritas primorum et impiritas tormentorum et
 afflictionum impitias gaudiorum et peculiarium
 consolationum. nam gaudium martiris aliis partibus
 excedit gaudium otiosorum et virginum coniugatorum
 ut stella differt a stella in claritate. v. cori-
 xv. et ideo propter merita merita et gaudia
 diuersa et dispares dicuntur in domo patris
 luminum mansiones. Jo. xv.

Decenarius autem qui crescit per additionem
 unitatis ad octonarium et opponitur ex
 triplici ternario et in mediis scilicet huius autem
 denario solum in unitate differens ab eo status et
 gloria representat triplicem ierarchie angelorum quoniam
 quilibet conscientiam huius et conformitatem cum substantia
 trinitatis et in mediocritate se habent ad deum
 ceteris creaturis

Decenarius autem qui preexcessum
 unitatis excedit nouenarium et est limes
 et omnium simplicium numerorum primum autem
 omnium oppositorum representat merito ipsi primum deum
 qui est alpha et omega scilicet principium non solum cre-
 aturam principium simplicium unius felicitatis et
 beatitudinis est hominum et angelorum. Decenarius itaque
 numerus est primus et limes numerorum finalium sine cuius addi-
 tione vel replicatione ulterius numerus non ascendit qui
 decies in se ductus numerum reddat perfectum scilicet ce-
 senarium qui de leua transit in dexteram ut dicitur

numerus qui h; in se minores numeros bis at
ter aut quater aut multo liciter. aut enim duo
ad unum dum operati fuerit duplicat. et tres ad
unum triplicat quatuor quadruplicat et sic de alijs.
Contra submultiplex numerus est qui intra mul-
tiplicat numerum multiplicat continet ut a duobus
bis continet a tribus ter a quatuor quater a quin-
quies et sic de alijs. **S**ubparticularis numerus est
dum fortior continet in se inferiorum numerum ad quem
operati. sicut ad unam partem eius ut ubi gratia
ternarij ad binarium operatus continet in se duo et
aliud unum quod media pars duorum similiter quatuor
ad tres operati continet in se tres et aliud unum
quod est tertia pars trium. sic quatuor ad quatuor continet
quaternarium et aliud unum quod est quarta pars quater-
narij et sic de alijs. **S**ubpartes numerus est qui infe-
riorum numerum totum continet et super hoc alterius eius
partes duas aut tres aut quatuor aut quinque aut
alias ubi gratia quinque operati ad tria h; quina-
rii ternarij et super hoc duas partes eius scilicet duo.
Sex ad quatuor operati h; in se. iij. et alias par-
tes eius scilicet. iij. **S**imiliter. iij. ad quinque operati h;
in se quatuor et alias eius partes scilicet. iij. **S**ubsuper-
partes numerus est qui continet sub nullo superpartem
entis cuius aliquibus partibus suis duabus aut tribus aut
pluribus suis duabus ut ubi gratia tria continet
necesse a quinque aut alijs duabus partibus suis et quin-
que a iij. aut alijs partibus suis et sic de alijs. **S**ub-
superparticularis numerus est qui continet in inferiori
nullo aut aliquo parte sua ut media aut tertia aut
quarta ubi gratia duo ad tria tria ad quatuor
et quatuor ad quinque et sic de alijs. **M**ultiplex
subparticularis numerus est qui operatus ad inferi-
orem numerum continet in se totum inferiorum numerum
multiplicat aut aliquo parte eius ubi gratia quatuor
ternarij operatus ad binarium in se continet bis
binos id est quatuor et unam partem eius. et iij.
operati ad quatuor continet in se duos quaternarios
et unitatem que non venarij est pars una.
Multiplex superparticularis numerus est qui
operatus ad inferiorem sibi numerum continet
eum multiplicat aut alijs partibus eius ut
octonarius operatus ad ternarium continet in
se bis ternarium aut alijs partibus eius. **S**imiliter
ter. xliij. ad. xliij. operati continet in se bis
senos scilicet. xliij. aut alijs partibus eius. sic. xvij.
ad. vij. sic. xxij. ad. iij. continent in se bis
nouem aut alijs tribus partibus suis. **S**ubmulti-
pliciter superpartiens numerus est qui ad for-
tiorum sibi operatus continet ab eo multiplicat aut
aliquibus partibus suis ut tria computata ad
octo continet bis cum duabus partibus suis.
Similiter quatuor ad undecim comparati
continentur bis cum tribus partibus suis ut
dicit philosophus

Et ideo modo diuiditur numeri secundum
philosophum aut sunt discreti aut continentes
discretus numerus est qui discretis
monadibus continet ut ubi gratia. iij. iij. v. vij.
et continens vero numerus est qui coniunctis
monadibus continet ut ternarij numerus in mag-
nitudine intelligat et diuiditur hic numerus in
linealem et in superficialem et in solidum. Est autem
linealis qui incipiens a monade linealiter
scribitur vel quod ad infinitum. Unde alpha descri-
bitur per designationem linearum. et quia hec littera
unitatem signat apud grecos. **S**uperficialis
numerus est ita qui non solum in longitudine
sed in latitudine continet ut trigonus tetra-
gonus seu quadrangulus pentagonus vel tetra-
gonus et ceteri qui semper in plano pedentur in
superficie continet. et ideo figure sunt hic ponende
per exemplo. nam trigonus numerus taliter
ordinatur. **Q**uia dicitur vero numerus est ita et tetra-
gonus dicitur pentagonus siue quadrangulus
est ita circularis numerus est ita. specius
vero numerus est et circularis quando circulo non
a se multiplicato surgit et in se continet ubi gra-
ta quinque qui quinque hic circularis dum in se ip-
sum multiplicatus fuerit in se ipsum circulariter
redit et speram facit. quia quinque. xxx. faciunt
gratiam. c. xxx. **S**olidus vero numerus est qui longitu-
dine. altitudine. latitudine continet. nam naturalis
et minorum multiplicat diuisione simplicibus pro-
prietate simplicitate inuenta per vt per in vobis beatus
philosophus. cuius per omnia sunt secutus. et quibus
per manifeste quod sub minorum diuisione diuisione
de latet misteria diuisione intelligenciarum in ca-
none scripture diuinitus aspirare et ideo vt
dicit beatus hi. i. c. i. scilicet a minorum maria est
inter mathematicas sciencias a sapientibus at-
tendenda. quia de omnibus nature existentiis de
quibus h; diuisione philosophia pualet per omnibus
arithmeticis disciplinis. et sine nullo nec littera
littere coniungit. nec syllaba syllaba recto ordine
copulat. **S**ic nec subiectum a per diuisione diu-
cens nec a conclusionem filogisticis mit per ma-
et vltima non distinguunt ubi per sebi et vltima siue
ter. non habet. et ideo vt dicit beatus. omnis sci-
encias precedit sciencia numeral quia sine ter-
nario non subsistit triangulus nec sine quater-
nario tetragonus siue quadrangulus. et sic
de ceteris. **S**ic etiam in musicis est videre quia
musica est modulatio minorum. non solum adiecta
ut dicitur de beatus. vt patet in dyatessero et i
dyapente et dyapason et in alijs consonancijs
musicis que sine numero procedere non de-
nominantur sicut nec astrocum cursus. nec
ortus syderum vel occasus vero temporum
nobis patet varietas vel successus si non

216 19

si nō numerali adiutorio tēgemur omnia
 etiā creata ratiōne numerali sūt formata vt
 dicit idem et etiā ratiōnis numeralis fuit
 exemplaritas in animo aditoris. Vnde sub
 certitudine numeri creati sunt et distincti
 tres trini ordines āgelorū sub septenario
 et ternario distinguunt virtutes et potēcie
 omniū numerābilium et spiritaliū animorū
 virtutē et sciēcia numerali colligunt elemēta
 et vt ita dicā numeroū diuisione figunt
 vniūsa tā spiritalia q̄ corpalia tā celestia
 q̄ terrena nec habent numeri opificōz mē
 se et p̄pōsiōnē ex alijs q̄ ex se ipsis vt dicit
 bohecā. Nā in substantia numeroū inue
 niuntur par et impar ex quibus constat omnis
 numerus qui diuina q̄dam potēcia cū dis
 paria sint contraria tā ex vna genitura scz ex
 monade cūllē et in vna opificōnē et in p̄po
 siciōnis similitudinē sine medio diuidentur
 Vnde pz q̄ omnis numerus in pari vel sub
 pari op̄hendit Est at̄ par numer⁹ q̄ potest
 in duo eq̄lia diuidi vnitatē nō int̄ueniētē
 Imp̄ vero ē q̄ nō potest diuidi i duo eq̄lia
 vnitatē int̄cedētē. Vt fm pictagore dicitur
 plmā. Par numer⁹ ē q̄ potest sub eadē di
 uisione diuidi i minima et in maxima minima
 q̄dē p̄tate id ē diuisione maxima at̄ sp̄a
 cio et magnitudine vt si diuidas. C. in. l. q̄
 l. maximū spaciū ē. l. minima vero p̄tatas
 id est diuīsiō nō em̄ diuisū ē nisi sel et illa
 potest fieri minor diuīsiō q̄ in. ij. p̄tes. Nā
 q̄to aliqs par numer⁹ in plures p̄tes di
 uiditur tanto magnitudo plus minuit̄ vt
 in arborē secta in plures p̄tes h̄ numer⁹ di
 uīsiōnis siue p̄tatas multitudis pl⁹ auget̄
 Cuius ratiō ē vt dicit idē q̄ magnitudo po
 test minui et diuidi in infinitū sed numerus
 crescit et p̄gred̄it̄ in infinitū Et ideo paris
 numeri diuīsiō ē fm magnitudine maximā
 sed fm p̄tate discretā minima. impar vō
 numerus ē cuius numeralis diuīsiō ē in. ij.
 p̄tes vel p̄ticias et equales. par at̄ numer⁹
 rus q̄nq; diuidit̄ in duas p̄tes equales et
 q̄nq; ineq̄les. q̄nq; vero in p̄tes diuiditur
 equales st; vna ps diuīsiōnis ē par et reliq̄
 erit p̄ vt q̄ octo diuiditur in quatuor et quatuor
 et. vij. in. vij. et. vij. et sic de alijs. Di vero
 vna ps diuīsiōnis eq̄lis fuit impar et reliq̄
 necessario erit impar vt q̄ sex diuidit̄ in
 iij. et in. iij. et. x. in. v. et. v. et. xiiij. in. viij.
 et. viij. Vn̄ in equali diuīsiōe nec p̄tas nec
 ip̄tati nec p̄tati imp̄tas admiscet̄ p̄ter q̄
 solū in binario q̄ p̄nceps paritatis ē et uō
 rāpit̄ meqlē diuīsiōnē. q̄ constat ex duplici
 vnitatē et ex p̄ma duoz paucitate. q̄n̄ vero

q̄n̄ vero par numer⁹ diuidit̄ in p̄tes i eq̄les
 scz vna ps diuīsiōnis ē par et reliq̄ erit par
 vt si diuidat̄ denarius in. viij. et in. v. vel i
 vi. et in. iij. et sic q̄nto. vi. diuidit̄ in. viij.
 et in. v. et. viij. in. vi. et in. v. et. et si vna ps
 diuīsiōnis fuit in p̄ alia ps necessario erit imp̄
 vt si diuidat̄ denarius in. iij. et. vij. et. viij.
 in. iij. et in. v. et sic de alijs neq; vnq̄ fieri
 potest vt si vna par ps diuīsiōnis par fuit
 alia par valeat inueniri. aut cum vna sit
 impar alia par possit intelligi. Inpar autē
 numerus semp diuidit̄ p̄ p̄tes in eq̄les et
 semp vna ps diuīsiōnis p̄tati altera imp̄tati
 deputat̄. vt. vij. si diuidas in. iij. et. viij. al
 tera porcio par. altera impar inuenitur et hoc
 generalit̄ in omnib⁹ imp̄ibus inuenit̄. ē autē
 vnitatis genitrix omnis pl̄militatis et causa
 imparitatis. nā si impari addideris vnitatē
 necessario parē numerū generabit. et si de
 paritate vnitatē dempseris mor̄ in parē
 numerū p̄creabis. omniū etiā numeroꝝ
 crea se positū et naturali dispositione sibi
 inuicē cōiunctoz medietas ē vnitatis vbi ḡa
 si dicat. i. v. iij. vnitatis addita binario facit
 binariū inter. i. et. iij. esse mediū. Item si
 dicat. i. iij. iij. vnitatis addita binario facit
 ternariū esse mediū inter binariū et q̄ter
 nariū. Similit̄ si dicat. i. iij. iij. v. vnitatis
 addita ternario facit q̄ternariū inter. iij. et
 v. esse mediū et sic de alijs. ascendendo
 p̄cedendū est de p̄tibus autē et speciebus
 numeri paris p̄ter et imparis sup̄ dictū est
 Vitorū autē numeroꝝ singulas p̄creaciōes
 p̄pōsiciones oueniencias et differencias p̄
 sequi esset longū. ideo de numeroꝝ p̄p̄
 tatiōibus hec sufficiāt hoc solum autē sciam⁹
 q̄ mediū inueniri in numeri s̄ difficile ē vt
 dicit yf. q̄ numeros esse infinitos certis
 simū est quia q̄ntūq; aliquē p̄tatis et
 finē faciendū putaueris p̄ additiōis vnitatis
 totum numerū parē vel imparē p̄longabis.
 ratiōnē autē et p̄p̄tatem mediū numeralis
 sic ad vterq; poteris. p̄mo diuige extrema et
 diuide et inuenies mediū vbi ḡa. pone p̄
 extremis. vi. et. xi. simul iunge. xvij. p̄tate
 equālicet et erunt. ix. et est analogiam in
 arismetria vt mediū numer⁹ q̄t mona
 dibus sup̄at p̄mū totidē sup̄at ab exte
 mo. sup̄at em̄. ix. vi. in. iij. et totidē a. xij.
 nouenarius sup̄at vt dicit yf. li. iij. vnde
 sup̄tius posita sunt excerpta

II Ensur et postea sepissime loaim
 optinent in scripturis quoz ratiōes
 et p̄p̄tates oram habent a geo
 metrica disciplina. nam vt dicit yf. li. iij.

Geometria est mensurandi scientia que continet in se
 lineamenta et spacia siue interualla figuras et
 magnitudines et in figuris numeros ac di
 mensiones ut; in casibus triangulorum quadrangulorum
 pentagonis et alijs infinitis de quibus omni
 modo est presentis negocij multa diffinitio hanc pauca
 tangere propter simplices de quibus facit ysi
 mionem dicit sic. **G**eometrie que dicitur est
 dimensio in planum in magnitudine numeri
 bilis in magnitudine rationalis et in solidas
 figuras. **P**lane figure sunt que longitudine et
 latitudine continent que sunt uelut platonis nu
 mero quinque. **N**umerabilis magnitudo que diuisi
 bi potest secundum numeros que in arithmetica edo
 cent. **M**agnitudines rationales sunt que me
 sura scire possunt per iudicium rationis sic ita
 rationabiles que mensure quantitas cognita non ha
 bet figure autem solide sunt que longitudine lati
 tudine et altitudine continentur ut est cubus. **S**unt
 autem plane figure plures species ut dicit idem
 quia prima plano pede est circulus qui uocatur
 circumducta in cuius medio punctus est quo
 circa uoluit et punctum illud geometria ce
 tra uoluit plano pede ita. **Q**uadrilatera fi
 gura est in plano quodammodo que sub quatuor rectis line
 is iacet ita. **T**riangulum grammaton figura est
 plana ita. **T**erogonum id est recti anguli fi
 gura plana est id est triangulus et hanc angulum
 rectum ita. **P**entagonum figura est plana et
 est sub sex in solidum constituta ita. **S**pe
 ra est figura in uolubili formata que in actis
 partibus in solidum est et est ita. **C**ubo est figura
 propria solida que in longitudine latitudine et al
 titudine continentur in solidum. **C**ylindrus
 est figura quadrata habens superius semicir
 culum ita. **C**onon est figura que ab amplo
 in angustum finit ita. **P**iramis est figu
 ra que ad modum ignis ab amplo in acutum
 confurgit ita. **C**eterum autem hec discipli
 na primo puncto cuius pars nulla est in
 ter omnia que mensurari possunt est mini
 mum dimensionis et tamen maximum potes
 tatiue quia omnium linearum est princi
 pium a quo omnes incipiunt et progredi
 untur et in quo omnia finiuntur. **S**econdo
 utitur linea que est et est a longitudine siue lati
 tudine eque ex equo iacet in suis punctis
 quia a puncto incipit et in puncto finitur.
Superficies uero est longitudine aut latitudine
Spissitudo autem habet trinam dimensi
 onem scilicet latum longum et profundum siue
 altum. **E**x istis tribus dimensionibus consistit
 omne corpus scilicet ex longo lato et profun
 do et ex hijs tribus contingit omnem corpulen
 tiam substantiam habere prout numerus et mensura

potest autem secundum artem numerandi mediū geo
 metria inueniri nam eius extrema multipli
 cata tantum faciunt quantum et media duplicata ubi
 gratia .vij. et .i. et .v. multiplicata faciunt sep
 tuagesies dispartitus media uero sex .vij. et
 .iij. multiplicata tantum faciunt ut dicit ysi
 .xij. circulus itaque est linea in puncto uelque ad
 punctum et centum in equis spacijs circumducta
Que autem sunt in figura simplicissima capa
 cissima ab omni angulo sitate remotissima
 exterius eueria interius conera motui aptis
 sima et uolucioni congrua cuius circūferencia
 a suo punctali centro est remotissima. int omnes
 figuras perfectissima. **O**mnes figuras et figu
 rabilia abiens omnia potestatis inter se continens
 et a nullo extra preterquam a se est contenta ut per
 in circulo celi qui ambit omnia et non ambie
 continet omnia et non ab alio effectus continet
 ut dicit ysi. sicut infra .x. est omnis numerus
 ita infra circulum omnium figurarum clauditur am
 bitus ita et ut breuiter dicam circuli per
 fectione et ratione circulare quodam naturali
 emulacione omnia mirabiliter imitant nam
 circulare formam celum sibi uendicat et motum
 sic planetarum orbem in se circulatim reflex
 untur sicut syderum cursus annorum et me
 sum et diuersorum temporum anfractus in se in
 cipe et in se redire continue uolunt. **S**ic ele
 menta inuicem agunt et paciuntur et que per conuersione
 desinere uolunt per gratiam inter uolunt. **S**ic
 et omnia maria in fluxus et refluxus fluunt
 et refluent et cum deherint iterum oriuntur
 sic herbe et arbuta fructus et semina uice
 recipiunt a se exeunt et in se conuertuntur sic
 celestes spiritus a deo exeunt per creatione
 et in deum mouentur per affectionem et a deo
 emittuntur per actionem et ad deum reuertuntur
 per gratiam actionem. **S**ic et anima ratio
 nalis ab aris comparatur circulo ratione sue
 perfectionis et capacitatis omnium enim figu
 rarum proportionem in equales ambitus ha
 bendum maximus est circulus et ideo totus
 mundus species habet formam qui ad hoc
 creatus est ut eum capiat anima per intellectum
 unum et si atis et non dicitur est deus in circulo de
 signatur nam ut dicit tremegist. monas
 monadem genuit et in se suum reflectit ar
 dorem in amorem nam pater generat et ge
 nuit ab eterno filium et per filium spirat spiritum
 sanctum que est ardor in amore ueriusque atque uerus
 nam deus pater ab eterno se intelligit perfecte
 et intelligendo perfecte se diligit que dilectio uel
 tra se ad aliud non extendit. **S**ed potius ad in
 telligentem et intellectum in patre et filium a quo
 procedit ipsa dilectio ad modum oculi se reflectit

1619

Unde idē est de in essentia pater intelligēs et intelligendo filiū gignēs et filius a patre genitus et intellectus et amor a patre p filiū pcedēs et in vtzq; se reflectēs scz spiritus sanctus. Et q; patre potest q; pfectio est in diuinis q; ea psonalitas trinitatis numerū nō excedit ideo etiā scād? phus in tēro? gatus qd est deus sic respōdit deus inquit est intellectualis circulus cuius cēt? vbiq; ē circūferentia at nūl qd. Et quo patet q; mōdū creatū voluet in q;libet creatura

Triangulus est figura habens tres angulos eqles duobz tētis qd at sit triangulus tētus alias detmiat. Copatē at anima vegetabilis q; hab; tres potēcias in se scz gñatiuā nutritiuā et aug? mētatiuā triangulo qui p m? omniū figurā geometricā q; vegetabilis est p tē omniū animarū habens in se ternariū potēciarū. Est autē triāgulus inter figuras angulāes p m? q; solidū habens lōgitudinē altitudinē et latitudinē et ideo omnis figurā habens plures angulos vt tetragon? id est qd rāngulus pētagonus qd tot in se cludit triāgulos qd linee ab āgulo in āgulo ptra hūnt vt p; in qd rāngulo qui duos cōtinet triāgulos et si ab vno angulo ad aliū angulū opositū linea ad obuacat vt hic et si ab alio angulo linea ad opositū ptra hāf. p. āgulos cōtinebit vt hic et sic in omniū figuris alijs tot eadē diuidunt trianguli qd ipsam figurā triāgulos habē cōtigit vt qd rāngulus p. de ductis lineis triā angulos quoz cōtinebit et pētagon? p. et epagon? vi. et epagon? viij. et sic de alijs vt dicit bohe. li. ij. ar. mētiorū ca. vi. De vō triāgula figura sic p angulos diuā i alias figuras nō resoluit nisi in se ipsam in tres em triāgulos diuidūt vt p; hic. Adeo em est hec figura latitudinis princeps vt cetē superficies i hanc resoluantur ipsa vero qmiam nullis est pncipijs obnoia neq; ab alia latitudie lūpfit mētū i se ipsam soluat vt dicit ibidē idem. Nulla potest excogitari figura angularis q; nō habet cōtū et pncipiū a triangulo nam triāgulus omniū aliarū formarū et figurā est p mū elemētū. et hoc patet i numeris. Nam qternari? nascit ex ternario qui triāgulus est huc trigon? et ex vno qui potestate trigon? est gñat. Nā hanc dignitatem hab; vnitās q; mater est omniū numeroz vt in se vim optineat nō actu s; potestate oim numoz q; ab ipa gñant vt dicit idē boe. li. ij. c. xvij. sic et pētagon? ex qternario sic seposito et vnitāte q; vicem

supplet triāguli generalē et sic de omnibz alijs numerabilibz figura potest ostendi q; semp ex figura triangula quilibet numer? generalē fiat ibi in terminē boe. determinat manifeste ponens exemplum in tetragonis pentagonis epagonis eptagonis et in alijs mltis habet et aliud singularis p prietatis figura triangularis q; omis alia figura potest esse basis et ex base supposita potest surgere figura triangularis q; omis alia figura pyramidalis que habens in se formā triangularē tot in se cōtinet triangulos qd cōtingit angulos in se ipsa basis vbi gracia si pnat quadāgula p base potest sup surgere figura pyramidal tot in se cōtinet triā angulos qd in se tetragonus. qd rāngulus dimoscit in se cōtinere vt pat; in hac figurā. Similit h basis fuerit pētagona pyramis surgens triangularis. v. triangulos reprē sentatē poterit sup basim vt patet in figura pyramidal i posita sup basim pētagonalem. Sic etiā sup basim epagonā potest surgere pyramidalis figura sep cōtinens triāgulos in unisite et sic de alijs ipsa etiā figura triā anguli poterit pyramidis esse basis vt dicit idē et in ipso triāngulo pyramidal i triplex triangul? fm tres angulos poterit inueniri vt p; hic. Qm itaq; videt dīna disp oīcō in omibz. S; potissime in numeris et figuris tā numerabilibz q; geometricis mō v; deū sup sedēdū ppter difficultatē et mīnitā figurā diuerfitatē q; singularē cōfide rācōm maximā cōfert vtilitatē theologice disciplie vt patet in qd rāngulo qui est inter figuras et numero s solidissim? equis lateribz distinctus et euangelicam reprēsentans doctinā que per p partes cōbis immobilem optinet veritatem atq; firmam vt dicit boe. sup pē genim. angulus aut multarū figurarū est cōmune subiectum q; omnes p dīcte figure sub diueritate anguloz termināt. est aut angulus duaz lineaz alterius cōtactus. fm modū aut cōtingendi se variat angulus q; nūc rectus nūc obliquus vel reflexus nunc acutus nunc obtusus. Maxima autē virtus cōsistit in angulo recto q; in ipso tota virtus que cōsistit in lineis a basi confluentibz ad angulū fortificat ppter lineaz cōtactū piter et cōtactū vt pat; in oculo q; omia cōphendit sub angulo nam radij qui linealiter veniūt a re visa faciunt vnā pyramidem cuius cōd est in pupilla et basis i re visa et hij radij in angulanē in centro pupille et per angulum illum pyramidalē formatur visus vt dicit auto; p pectiue. que s li. ij. de materia visus

et in li. v. de materia oculorum. **P**artes itaq;
opposite inter se et ab invice separe in an-
gulis conveniunt et pariter in unum finiuntur.
Natura itaq; de natura figurarum et angulorum
excoli gratia sunt h. dicta ut sciamus quod illorum
ratio est necessaria ad diversa misteria divine
pagine cognoscenda que sub numerorum et figurarum
metaphoris multiformiter sunt velata. **N**am
sicut calculus signat animam rationalem et triangulus
animam vegetabilem sic quadrangulus animam
sensibilem. **N**am sic quadrangulus linea ducta ab
angulo versus ad angulum oppositum duos terminos; tri-
angulos sic anima sensibilis dupliciter in se habet; tri-
angulum potentiarum seu virtutum; nam anima sensibilis
per tres potentias vegetabilis habet virtutem appetitum
hominem et vegetabilem et insensibilem; quia anima sensi-
bilis est vegetabilis et non ensitio et sic de alijs fi-
guris diverse rationes mystice et spirituales
eliciuntur et spiritualia corporalibus adaptantur.
Sub istis autem figuris comprehenduntur mensurae
et ponderationes. **E**st autem mensura ut dicitur philo-
sophus in primo libro metaphysice ens aliquid modo suo tempore et
circumscriptum. **E**t hec est aut corporis aut temporis
aut spatii localis. **C**orporis mensura est ut hominum
seu linguarum aliarumque; res corporaliu brevitas
vel longitudo. **D**ivine et corporis dimensionem habet
appetitum et mensuram appetitus aut mensura est virtus eo quod
fruges et liquores ceteraque; sicca et humida me-
diuntur ut modius vena aphonia et septarius.
Mensuram autem minima pars est coclearium quod est
dimidia pars dragme pro xias silicis; ipsa qui
tripliciter causam facit. **N**am causa dragma vena
et dimidia adimplet. **C**iatas autem pondus con-
tinuum; dragmarum quibus si v. addideris di-
catur coxialis. **A**ccetabulus quare pars est emine-
ntissima dragmas continens. **C**otula est emina continens
ciatas; v. quod idem cotula dicitur; quia cotis greco
similem in dicitur et emina septarij in duo
et quia inciditur et cotula nota est. **S**emina autem
appetitum libram vnam que geminata septarij facit.
Est autem septarij mensura duarum librarum quibus
assumptis; bi libris nominatur; assumptus autem
greco sermone fit cent; qui quies autem septis-
catus quinque hinc greco facit vel addite
septem viginti reddit. **N**am cognatus septem
titur septarij a quo septarius nomen sumptum
fit. **C**ongium a conglendo id est per aug-
mentum crescendo vocatur. **V**nde et prima
gratia beneficij data conglarium est vocata.
Unusquisque enim imperator favorem populi
licet trans adiebat ad mensuram ut in do-
nis largior videretur. **C**ongiarium autem est
specialiter mensuram liquidorum cuius est et
nomen hinc a romans impositum invenimus. **M**etas-
ta liquorum est mensura a metron greco sic vocata

et est commune nomen ad omnes mensuras liquidarum
continentes. **M**odius est dicitur eo quod ex suo mo-
do perfectus. **E**st enim mensura librarum; xliij. i.
septariorum; xliij. et ideo operationum perfectarum
dicitur typus est et figuram; xliij. opera facit deus
opera; vij. dierum; nam primo die fecit deus; vij.
se; materia informem angelos lucem sive ignem
celos superiores aquam in terram et aerem; secunda
firmamentum solis; tertia; iij. maria femina
et plantaria; quarta die fecit tria se; sole lunam
et stellas; v. die tria se; pisces reptilia et vo-
lucres; vij. die fecit; iij. bestias iumenta repti-
lia terre; et hominem et facta sunt viginti
duo rerum genera in diebus septem et viginti
due generationes sunt ab adam usque; ad ia-
cob; ex cuius femine nascitur omnis gens
israhel; et xliij. sunt libri veteris testamenti
et xliij. littere elementa quibus tota tabula divine
legis disciplina. **H**is igitur exemplis modius
mensuram; xliij. septariorum continet secundum moysi tra-
ditionem et est modius a modo dicitur quasi mensura
moderata ut dicitur philosophus. **S**accu genus est mensura
iuxta morem provincie palestine unum et dimidium
modium vel capitulum continens autem yomen est ex ebria
pro superum. **S**accu enim apud eos supercio sive
leuaco nota est eo quod metis eadem mensura sui-
mat atque leuet. **S**accu tamen aliqui ponunt pro
modio; xliij. septariorum ut dicitur idem. **B**atus est
mensura capitulum septaria; l. et est batus in liquo-
ris sic in ficcis choros et ephi. **A**nphora
ab anhis est vocata quibus hinc inde leuat et re-
cipit frumentum vel vinum modios ytalicos tres.
Cabus est aphora continens tres venas. **V**ena
autem est mensura que quidam vocant quare
tarium et est proprie dicta vena que pro co-
dendis defunctorum cineribus adhiberi solet
de quo poeta celo regitur qui non habet venam.
Artaba mensura est apud egyptios; l. xliij.
septariorum composita sic dicta ex numero
propter; l. xliij. linguas gentium que orbem
impleverunt. **S**omoz est mensura; xl. modiorum
ut dicitur philosophus; vel dicitur mensura; iij. modiorum
ut dicitur glossa super exod. c. xvi. **C**horos est
mensura; xxx. modiorum et est sic dicitur a co-
aceruacione; coaceruati enim modij; xxx.
instar collis videntur et bonus camelis effi-
ciuntur; hucusque; ysis; l. xvi. sunt et multa
alia mensurarum genera quorum nomina
non sine grandi misteria sacre scripture sunt
inserta serie; nam quilibet vasculum rerum
mensurabilium continendum sub mensura
nominis continetur ut patet in diversis ex-
emplis. **A**ccetabulum enim dicitur vasculum
in quo vinum deo offerendum in sacrificio
probatum debuit an esset purum vel corruptum

216/19

Vas at ubi pbabaf a acceptabaf accep-
 tabulū dicebat. Vasculū in q̄ acetosū a cor-
 ruptū acceptabulū vō ac vt dicit yfīd. li-
 p. Ampulla est modica liq̄ris mēsurā quasi
 āpla bulla. similes ē in rotunditate bullis
 q̄ ex spumis aq̄rū sunt et ex ventū subtra-
 ctione excedunt subtilitate nō modica a in-
 flaf. Alabastrū est vas vnguentariū a suo
 ḡne sic vōrū q̄a ex sua p̄p̄tate oīa vngūta
 intus posita cōseruat durissime incorrupta
 vt patet sup̄ in tractatu de lapidibz Archa
 vas est repositoriū et mēsuratiū i quo res
 reposita a visu arcentur ne passim ab om-
 nibz videant. Inde etiā dicit archanū id
 est secretū q̄s a cōgnitione multitudinis ex
 induiticia est arcanū Amphora est deterru-
 nata mēsurā ab anhis siue aubz nominata
 vtz sup̄. Vatus est mēsurā rebz liq̄dis mē-
 surandis fm̄ legis cōtinēciā deputata. Vas-
 chia est mēsurā bachi. vmi v̄bz ḡalit
 deputata. Calix deterrinata est potus poro
 et mēsurā a cala q̄s est lignū dicta. q̄ talia
 vasa p̄t̄ de viminibz lignicis p̄ponebant
 si ut et calash. Cathinū ē vas fictile abis
 vel potibz deputatū. et dicit meli⁹ neutra
 licet q̄ masculina fiat et salinū id est sal
 vasculū fiat ibidem dicit yfīd. Cacao est
 vas cōgnatiū diuersis v̄bz a decoquēdis
 arenibz deputatū. idē et vascula noīatur
 Cadus idē ē q̄s dolū puū cōtinēs modios
 tres vt dicit sup̄. Calathus at est vasculū
 viminū v̄bz a fibz de fecēdis appropi-
 adum. Cui v̄bz est vasculū rotundū multis
 foraminibz oculatū sic dicitur ceteris eo q̄
 in eo cōtinet triticiū seu frumētū. Nā in cū-
 bro cōtinet triticiū vt a lapillis et paleis
 separēt. Nā ḡana q̄ sūt pua trāseūt p̄ for-
 amina paleis in cūbro emanētibz ac las-
 pillis. Cista archa ē modica. Vā diminutiue
 dicitur cistila et cistella a costis cānel vi-
 minis q̄bz tēre nominata. Cophin⁹ ē vas
 cilū ex v̄gulis cōp̄tū ad d̄ferendū stercōā
 deputatū hanc dicit m̄ ps. manus eius in
 cophino hūerūt. Celata sūt vasa aurea vel
 argētea signis euidētibz intus vel extra
 expressa. a celo dicta q̄s est gen⁹ feramētū
 q̄s vulgo cōtinēt vōrū vt dicit yfīd. Cambia
 sunt pauloz ḡna in extremitatibz oblonga
 et in medio lata ad modum cimbe nauis.
 Coclear ē instrumentū modicū mēsure oris
 p̄p̄tionatū q̄ varia aboz generā et maxie
 liquidā a ozi manus officō deferūt. hinc est
 illud dictum antiquoz. Sine cocleis abis
 et nec minus vtilis ouis. nūq̄t scis p̄cius
 que cocleas dicit yfīd. Discus idem est q̄

scutella lata et rotunda ab isto. i. scuto sic
 vocata dicitur aut discus quasi dans escas
 id est appositiones a quo discubentes dicti
 sunt. Dolū est vas cōcauū a dolando sic vōrū
 q̄ pluribz aut sit asseribz artificiose p̄ter
 colligatū. Emicadū ē vas oleatum cōtinēs
 dimidiū adum. Cnophoz ē vasculū cōtinēs
 vinū. eno em̄ vinū dicit. de q̄ dicit. Verticē
 enofori fundus sentētia nobis vt dicit yfīd.
 Emissis est species potuli siue vasculum q̄
 ebibitur vno spiritū. i. haustu vt dicit yfīd.
 Fiala est dicta a vitro. nā silim grece vitū
 dicitur. et est vase. lū inferius latum habens
 collum stictū in q̄ vinū d̄scernit potissime
 per colorem. Philactriū est puū vas vitreū
 vel cristallinū in q̄ sanctoz reliquie cōseruāt
 philacterium autē aliud ē sc; menbrana vel
 breuitellus in quo iudei scribebant legē vt
 religiosi viderent iuxta illud. dilatan em̄
 philacteri a sc; zō. fiscus sacē ē publicus q̄z
 habent exactores a in eo immittunt publicā
 debiti q̄ reddiē regibz iuxta illud q̄ non
 accipit cristē capis. fiscus. fiscella ē vasculū
 modicū ad modū alucoli ex viminibz cōp̄tū
 et bitumine vel pice cōtūmētū fiat siue
 vas in quo reponēbat moy. q̄s fluminē ex-
 ponebat. Ganata est scutella maria cōcaua
 et p̄funda sic dicta quasi caua a ḡ. pro. c.
 littea posita vt dicit yfīd. Gazophilacium
 est vas repositoriū archa sc; vbi colligunt
 ea q̄ ad indigenā aut aram i templo offerūt
 et est archa illa sic dicta q̄s gazatū id est
 diuiciatū custodia. nā philare grece custō-
 dire dicit latine vt dicit yfī. vñ gazophi-
 lacia sūt archa vel dom⁹ reseruans om̄ies
 oblationes omnium sicut musac regum a
 corban sacerdotū vt dicit glo. sup̄. iij. li. reg.
 ydria vocat vasculū aque v̄bz deputatū
 ydri em̄ in greco aqua dicit in latino. Ca-
 mistū est vasculū ex viminibz siue canis
 arūdmis cōp̄tū fructibz deferendis depu-
 tatum. Caraculū est cōsimile vasculū ex v̄gis
 albis et flexis artificialiter p̄p̄antū. Lampas
 est vas vitreū tenue subtile fragile planū
 p̄spiciū. dyaphonū superius patul⁹ rotundū
 inferius autē strictum et oblongū igni nu-
 trando deputatū. et dicit a lambz lambis
 eo q̄ ad nutriendū flāme oleum lambete
 videat. vñ omne vasculū in summitate lucēs
 lampas dicit potest vt dicit hug. q̄r sup̄ in
 li. xv. de metallis a in ca. de vitro. Latrena
 dicit eo q̄ fit in ea interius lux inclusa. sic
 em̄ ex vitro vel ex cornu lucido siue q̄siq̄z
 p̄spicio recluso intus lumine vt v̄tī flatus
 adire nō possit et ad lumē v̄ndiq̄z p̄tendū

facile vbiq; ac uferat vt di at pñ. cerna
a licino ē dicta Vñ breuis ē sillaba lupina
Vnde pñ? Diſpoſite pingue nebula vniuē
lucerne Si em lucerna aluce dicitur falſus
eſt vſus vt dicit yſid. licini? aut qui e luci
nus ē dicit? can dela ē lucerne vt dicit iōem
Lagena ē vaſculū vniuerſū a lagenis gre e
ſic vñ vt dicit yſid. lagena aut vulgare
vñ berillū ſive coſtrillū. cui? diminiutim di
cit lagū a quā nos dicim? barifellū. ſm
autē natura lagene l' barifelli mutat ſapor
et vñ iſi? vñ Vñ ſi lagen a ſuit corrup
ta vñ ſit corruptū. Optie aut lagene ſunt
de thamarico a q̄ vñ ſit oſtātie ſaporē e vñ
ē opilaōes ſplenis diſoluēdi vt dicit oſt.
Lauatoriū ſive labrū dicit vas plūbū ſive
ereū aq̄ū ad abluōnē manū ſicut e oduc
tibo receptū. et dicit latrū nō ſolū q̄ ad
lauādū ē factū. verum etiā a labio labrū di
cit q̄ eſt oſificiū repāſū ſol; fieri ad mod la
bi e eſſepū. Lauatoria etiā talia lūtēs di
cunt in iij. l. c. vj. in quib; ſacrificia
tēpli a laurotib; lauabāt. Lētiāla ē vas
oleatiū ex ce l' ar gēto factū a lētiō dicitū
Vle? em ſacro in talib; vaſculis reſeruatō
reges e ſacerdotes luebant vt dicit yſid.
Lebes eſt vas eneū ad vſū coquēdi carnes
paratū. Vnde ex fre. j. vſt. ne mgedmē
oſtāhit e immūbiā et mōig; f. aq̄nī oſtā
cōe e eſterſione. ex vido aut metalli lebe
tes ſic e caldaria inſicut abaria diu in eis
reposita nō ab eis cōt. eſt hanc. Tocuſus eſt
vas repositoriū in q̄ pecunia q̄ ſi in puato lo
co eſeruat. et ē idē q̄ burūla l' marſupium
vt dicit yſid. Marſupium ē vaſculū eſpositoriū
ſc; ſacculus nūmōrū. et ē a marſupa m gre
co in latinū deriuatū. Vulgariū ē vas in q̄
pecor lac mulget vt dicit yſid. Mōela eſt
ſcutella maxima p̄funda a rotunditate ſic
p̄mitus nomina. Nam omnia rotunda di
cunt mala apud grecos. Nola modiā cō
panella dicit a nola ciuitate campanie ſic
dicta vbi p̄mitus eſt inuēta. et eſt modū
vaſculū hōy dicitū ſit nabulū ſicut id q̄
ſepius collis canū e p̄biō auiū eſt ſup̄eū
vt dicit hū. Vlla eſt dicta eo q̄ ebulliat in
ea aq̄ igni ſubiecta vt vapor alci? emitatur.
Vnde e bulla dicitur q̄ d̄ intus q̄ m aq̄ ventū
ſpiritu eleuat e ſup aq̄ ſup ſidē diſtendēta
vento p̄ moia aliq̄ ſuſtentat. Dampſis eſt
q̄ d̄ agulū vas e q̄ d̄ rilatū. d̄ ē patib; ab
hōis. Patena eſt q̄ d̄ ſit diſperſis e patib;
landis oris vt dicit yſid. Patena gen?
eſt ſiale ſic dicta eo q̄ ea potare ſolemus.
Vl quia ſit pagina diſperſis labijs vt di

at yſid. p̄culū a p̄culando eſt noiaſū. Eſt
em omē vas in q̄ e bibēdi oſuetud. patella
em dicit q̄ ſi patula olla os enim h; magis
pa es q̄ olla. nā oriſciū ſm latitudinē ſibi
h; latū e e vaſculū eneū vel ferreū mltis vſi
bo ē neceſſi. ri. i. Peluis ē dicta eo q̄ pellis
man? vel p̄bis in p̄ lu abui? ſueūt. Dix
p̄pis ē vaſculū a buo. vñ factū p̄pis ē w
cū. nā q̄ nos buo? greci p̄xi vñ. ſit autē
p̄pis nūc de meta'lis. nūc de ebore. nunc de
lignis et ē vaſculū varijs vſib; deputatū e
maxime literis deſeruidis oſeruadisq; elec
tuarijs odorib; liquib; puluerib; et vng
uētis. Quilulariū ē vaſculū vel q̄ d̄ q; re
ceptaculū vbi q̄ ſq̄ liei. ſumētōy purgamē
ta reſeruat vt dicit pli. Parago a ſtreptu
ſoni ē vocata q̄ in eo ardet oleū. e em gen?
patelle in q̄ d̄ pinguedie butiro vel oleo ſit
firma. Siphō vas ē appellatū eo q̄ ſuf
flando aq̄ ſūdāt. nam tal bo vaſis ſigūē
oriētales. Curruat em cum ſiphonibus ple
nis aque quando ſenciunt domū ardere et
extinguunt incedētia. cum eiſdem etiā mū
bant ams aquis eſperſis ad ſuperiora vt
dicit yſid. ſi apatorium eſt vaſculum in quo
rapule ſive rapē terra e ſoſſe e apium? aſto
dunt vel etiā n decoquūt vt dicit idem.
Ciphus eſt vaſculum ligneum vel ar gētū
ſive vitreum in quo bibimus vel de q̄ ma
nus lauamus vt dicit yſid. Sūtila a ſiti ē
dicta eo q̄ apta ſit ſicientibus ad bibendū
vel quia aquas ſitit. dunt eas nunc r apit
nunc eſfundit. dum enim vna ſiſula eſfun
dit alia ad impletur. Sithachia buſa eſt
vel ſacculus eſt itineraū in quo ſolent
de ferre panē et reponere ea que ad viatū
neceſſaria ſunt in via. Spota eſt dicta in
quo portantur panes et alia que domū ſit
neceſſaria. vel ſic dicitur quia ſpoto fieri cō
ſueūt. Sordia eſt vas oleatum ſic dicitū
eo q̄ de corio ſit factum vt dicit yſid. Sū
tella a ſcutō per diminutionem eſt dicta. nā
ſcutō paruulo et rotundo ſimilis eſt vt dicit
yſid. Scrinium eſt parua ſiſtula corio et
clauibus circumtecta in qua pecunia e alia
familiaria reſeruantur. Palmum ē ſcutica
ideſt vas aptum ſali quaſi ſalatha v dicit
yſid. Triſilis ē q̄ d̄ libet vas quod ex trib;
ſuſtentatur vt dicit yſid. nam q̄ quatuor p̄
dibus ſiſtatur abſue triſilis nūcupatur.
Thuribulū ē vaſculū eneū vel argētū ſi re
aureū duplicatū inferi? clauſū ſup̄? vno m̄l
tiplicit p̄ ſoſtū cōmāti thuri et thurificādi
officō deputatū pan? ſoſtātia ſup̄? ſim? thu
ris ignis incendio reſolūt? in aere euapōat

Partes aut eius die trito catenulis piter
 continetur Ventilabz est vasculū huc mētū
 mentū q̄ palea a tritico in vento ab iuicem
 sepant. et habz ventilabū istud p̄riū q̄
 illud q̄ est leuū q̄ vilius p̄riū eicit et q̄ ē
 grauius intrisecis occultat. **Vter** ē vas vi
 nariū ex coriis animalū p̄artificū p̄paratū
 et ideo vter ab vtero est vōtus vt dicit ois.
Vena est aphora de q̄ sup̄ eode. **Vtre** ois ab
 vena diminutū est dicitur et ē vasculū sic
 vms nūc aquis effundēdis omunit assign
 natū. p̄rie tamē solet vocari vasculū in quo
 panē aq̄ ad limphādū vinū i mēsis q̄ cuius
 uis dominoz. a quo et orion dicit fm faz
 bulas. quia deoz manibz infundit aquas
 in nupcijs philolagie vt dicit in mac. q̄ in
 mac. **Sunt** et multa alia vasoz ḡna q̄ fm
 diuersas mēsurandi capacitates in diuuis
 scip̄uris p̄ter allegoricas significacōnes
 sepius sūt inbra. h̄ p̄p̄osita exēpli ḡra
 tantūmō sūt exp̄ssa. **Sunt** insup̄ alie mēsurē
 spacij localis de quibz in p̄s. narratur in
 hunc modum.

Censura iquit est q̄cquid p̄dere ai
 pacitate lōgitudine altitudine lati
 tudine animoq; finē. **Unde** et ma
 iores nostri totū orbem mēsurauerūt in p̄tes
 et p̄tes in puincias et puincias in regiōes
 quas in loca que loca in territoria et illa in
 agros q̄ illos in tētorias q̄s in iugera q̄ illa
 in climata et illa in actus q̄ p̄tias in pass
 ḡdus cubitos pedes palmos vncias q̄ digi
 tos diuiserūt ita q̄ eoz solertia a maximo
 p̄s ad minimū nichil immensitatū penitus
 reliquerūt. **Vocat** autem digitus ps minima
 agrestiu mēsuratū. **Vncia** est habens iij. di
 gitos. ps. xv. passus pedes. v. p̄tia passus
 xj. pedes. xx. **Dicit** autē p̄tia q̄si portia a
 portado. q̄ oēs p̄cedētes mensurē in corpōe
 sūt sicut palmi ps passus xē. sola vō p̄tia
 portat est. p̄. pedū ad istar calamū. **Eccl̄iel**
 tēplū mēsuratū de q̄ habent. xl. act
 vō mēsurā latitudie pedū iij. et lōgitudie
 C. xx. **Elma** est spaciu q̄dilatatiū habens i
 omnī latere pedes. xl. Act. q̄d ratus vndiq;
 finē pedibus. C. xx. ita act. duplicatus iugē
 facit. et ab eo q̄ ē iūctū nom̄ accepit. **Iuger**
 autē actū cōstat longitudine pedū. C. xl. et
 latitudine. C. xx. **Sunt** et multa alia mē
 suratū ḡna de quibz nil ad p̄sens vt dicit idē
 Sed h̄ attendēdū ē q̄ stadiā ager habz
 passus. C. xx. id ē pedes septētos. xxv. aut
 mēsurā octies op̄tata millenariū facit qui
 cōstat ex pedibus. xx. millibus vt dicit p̄s. i. b. i. d.
Centuria autē est ager ducentoz iugē qui

sic vocabat. a. d. iugeribus ab antiquis sed
 postea duplicata nomen retinuit semp̄ p̄mū
 vt dicit p̄s. l. xv. in. c. penultio de mēsuris
 mensure autē viarū diuersimode noiantur
 a diuersis. nā latini vocant miliaria. greci
 stadia. galli leucas. egipci signes. p̄se pa
 saugas nec mirū q̄ a singula spacia p̄rijs
 continēt terminis et mensuris vt dicit idē.
 nam miliarium mille passibus terminatur.
 quia mille passus cōtinet et p̄dum. v. milia
 leuca finē passibus mille quingentis. stadiū
 octava ps miliarij est cōstans ex passibus
 c. xxv. hunc p̄mū herculē statuisse dicit eo
 q̄ ipse tantū spacium sub vno sp̄ritu curare
 tisse. et ideo qui a post tanti itinēris spaciu
 stetit ipsū narrant. c. xxv. p̄dum spacium
 stadiū appellasse vt dicit p̄s. i. b. i. d. m. via
 est spacium quo potest ire vehiculū sic est
 dicta ab maersu et occursu vehiculoz. nam
 duos actus capit p̄ter eunciu et veniēciū
 vehiculoz occursū mutuū et cōuersū. omnis
 autē via aut ē publica aut priuata. publica
 est quā in solo publico ē que sūt actus. p̄prio
 p̄. hoc aut ad mare aliud ad opida ducit.
 q̄ etiā via strata ē dicta quasi vulgi p̄dibus
 de trita viar. Ipsa debet esse mūdā. solida
 trita vō leuca. **Strata** q̄ iam vulgi p̄dibus
 lapidibus strata. recta pacifica omibz omnis
 libera sine obstaculo et offensa vt dicit idē
 lucceius. puata ē via quo vicino municipio
 data. hec solet esse cōp̄ndiosa graciosa. q̄
 p̄dibus itinēnciū minus trita ex vtiq;
 p̄te vie actoribz cōstita. agger ē media strata
 emnencia coaggēgatis lapidibus ab aggerē
 i. a. coacervatione q̄ hystorici viam mili
 tarem dicunt de qua dicit qualis sepe vie
 de p̄sens in agere serpens. **Iter**. r̄is. ē via
 qua ab homine quocūq; iri potest. differēt
 autē iter et itiner. **Iter** em̄ est locus t̄nsitu
 facilis et ideo appellamus iter. **Itiner** autē
 est iter longe vie et ipse labor ambulandi
 vt q̄ velis puenias. **Semita** autē est mediū
 itinēris a semitu dicta. semita autē hominū
 talis vero p̄dū vel feraz. callis em̄ ē p̄cus
 inter montes augustū et tritiū a collo p̄cus
 tritiū et p̄dum. et ideo a collo est vocatum
 trinites sunt in anguis transversa itinēra.
 sic dicta eo q̄ ad rectam viam transmittāt
Diuersū siue diuersoriū est fluxus viar. via
 scz tendens in diuersa. diuersaliū autē est
 directio aliter vie publice vel priuata.
 biniū est duarū viarū p̄ncipiū quarū vna
 tendit ad dextera alia ad sinistra et ē loc
 vt sepius periculosus et suspectus. nam in
 binijs insidiant fures et raptores. in binijs

etiam expectat vel omnium metrice. Est
 etiam locus ambiguus: quod via sit tenenda se-
 pius dubitatur. et ideo ponitur in diuisis
 ymagines siue cruce ut sciat qua parte vie
 tenere debeat trahentes et ueniunt sic trine
 et quod uide et locus piculosus et dubius sic
 biuis. Ambitus est inter uicinos loca et edi-
 ficia locus duorum pedum et dimidij ad circueundi
 facilitate dicitur et ab abiendo id est cauendo
 siue ab ambulando sic est dicitur. Debita est
 vestigiū rote facti sic dicitur ab orbiculari si-
 guā rote quod uiam opmendo auat et p̄libat
 Actus dicitur locus quod peius agi solet et tunc
 cluosi et flupulosi. vestigiū pedis signum plā-
 te in terra uel in puluere impressū sic uōi. et
 p̄ vestigiū uie p̄dicam instigatur et impmū-
 tur. Relinquit autem pedes animalium in suis vesti-
 gijs quod dā op̄ris indicium quod a campo ueniat
 et ab alijs foris sep̄ deprehendunt. quod
 factis leō dicit sua uestigia cauda sua ne ab
 infestantibus agnoscat. Hec de insuay p̄p̄-
 tatiō et differētijs dicitur sufficiat. et quod sup̄-
 dicta sūt de p̄sidijs p̄c̄ vltio

De ponderibus

Ponderū etiā ut dicitur p̄sidijs et insuay
 exp̄dit scire modū. Cūctis enim corp̄-
 ribus rebus nature potētia pondus debet
 suū quod regit oīa pondus. et ideo pondus a po-
 nendo est dictū. Omnia enim ponit pondus et
 collocat in suo loco. et nichil aliud est pondus
 nisi in peius rei tendens ad locū suū. Dux
 p̄p̄t̄ est pondus dicitur et factū est. leuitas et
 grauitas. pondus leuitas in simplicia materia
 et subtili mouet sursum nec quiescit donec u-
 niat ad locum suum. et ideo ignis sub pon-
 dere mouetur sursum nec quiescit donec ue-
 niat ad speciem suam. Contrario grauitas
 dominans in materia corpulenta et terref-
 tra mouet deorsum nec quiescit donec cen-
 trum inueniat ad quod tendit. et ideo om-
 nia grauiā suo pondere centrum petunt. vñ
 omnis materia raris et subtilis duplitem
 habet causam leuitatis. Nam talis materie
 partes autem sunt subtiles mouentur a cen-
 tro ad circumferēciam nec quiescunt quā-
 tangunt eam. Talis etiam materia p̄p̄-
 ter partium rarefactiōnem plurimum est po-
 rosa. et eius partes subintrat vñ ignea
 que partes terrefiores dissoluit et con-
 sumit. et sic totum corpus leuigat et sur-
 sum ducit. Unde calce maxima est causa po-
 tissima leuitatis sicut frigiditas cuius ma-
 xima est a circumferēcia vsque ad centrum
 causa est contractionis partium et coadun-
 nationis et per consequens grauitatis. Vñ

omne corpus quanto est solidius et compactius
 tanto grauius et quanto rariū tanto leuius inuenit
 et cū pondus respiciat tā leue quod graue ratione
 inclinacionis vtriusque ad locū suū sibi a na-
 tura naturaliter deputati nomē tū pondus
 sibi vulgariū uendicat nō grauitatis. nam quod
 descendit p̄pter suā grauitatē dicitur pondus.
 quod uero ascendit sursum leuia dicitur et p̄pter
 oīa potētia potērosa uisualit̄ diuidit̄ et id
 dicitur p̄sidijs. li. v. quod pondus dicitur est pensū eo
 quod in statem p̄deat tā libram. Hec autē
 ista modū summi uisualit̄ fortis nomē pondus
 alij in res in qua sit pondemō. alij res pon-
 demō. alij in massa circa quod res p̄deat indi-
 canda p̄deat. Instrumētū itaq; in quod p̄de-
 mō fieri consueuit diuisimō de nauat. di-
 cū trutina quod hinc p̄sidijs est geia p̄derū lang
 eqli exāmie p̄des facta p̄pter maiora p̄de-
 mō a ut sūt ceteraria et calca sic moneta
 nea p̄ p̄a modica; p̄cia app̄deba st a
 tena a itando est dicta eo quod duabo lancibz
 in vno in medio stilo librata eqliat stet.
 Tarees dicitur autē caphiēni duo tenuissimi
 in quoz vno ponit pondus p̄sidijs et alia
 res pondemō. est itaq; iustū pondus quod am-
 be lances am suū pondere equaliter sibi
 inuicē correspondent stilus autē sine lingua
 sequens lance magis ponderatē monētam
 stare nō minas uacue filum mediū quod o-
 trutine stare regit et lances ad equantur
 exāme ut dicit idem. vñ aniq; autē pondere
 certus est modus noībz p̄p̄is designat ut
 dicit p̄sidijs. Calculus enim dicitur minima pars
 pondemō et est. iij. p̄ soboli stans ex pondere
 duoz granoz lentis et uacat calculus. p̄p̄-
 puia est. quod calculus est ita modicus ut sine
 molestia calcet. Siliqua. p̄. ps. est solidus
 arboris nomē afractu natura sup̄sit obolus
 siliquis tribus appen dicitur. fiebat enim olim
 ex ere ad modum sagitte. Unde et non acce-
 pit sagitta enim obulus a grecis dicitur ut
 dicit idem. P̄cupulus. vñ. siliquatam pon-
 dere constat et apud grecos dragma uacat
 et est dictus sic diminutiue a lapillo breui
 quod scripus uacat. Dragma est. viij. pars
 vñcie et denarij pondus argenti tribus co-
 stat scripulus id est de decem octo siliquis. de
 narij autem est dictus quod si p̄o. vñ. mini-
 mis reputatur ut dicit idem. Solidus est
 uacatus quia nō est ille esse uidetur. nam
 vñcie integrum solidum dicebant atque to-
 tum. Nummisima idem est quod denarius no-
 mine et est figie principis insignitus. nam
 ab mico nummisima minimus argenteus
 est ut dicit p̄sidijs in libro etymolog.

Lib. 19

Septula idē est q̄ solidus sic dictus eo q̄
 bis sex vncijs opleat. Hanc vulgus aureū
 solidū vocat. alius tertia p̄tē tremisse vōt
 eo q̄ solidū fiat tremissis. Septula bis al
 supra duellā facit. ter posita staterē reddit
 vt dicē ibi de p̄s. Stater ē medietas vncie
 appendēs aureas tres. vñ et vocat̄ ē stater
 q̄h tribo solidis stet. hic et semun cia quia
 semis h; de vncia. hic et semissis q̄ p̄deris
 semis ē q̄i semis assis vt dicē id. Est at̄ ass
 minimū in ponderib; sic vncitas in numeris
 vt dicē glo. ibi. **N**ōne duo passeris asse
 veniūt. Quadrās q̄rā p̄tē vncie ponderat et
 p̄deris dicit in ebraico. ciclus i latino fiet a
 dicit in ebreo habēs apud eos vncie p̄d.
Apuđ grecos vero quē admodū apud latin
 nos ciclus q̄rā ps vncie est et stateris me
 dietas dragma appendēs duas. vñ ciclus i
 literis diuinis vncia ē h; apud gētilēs q̄rā
 ps vncie ē dicta. eo q̄ vniūstātē nūmorū
 ponderū sua vncitate vinciat sicut vnciat et
 oplectat. **C**onstat at̄ ex dragma. viij. id ē
 scrupul. xliij. q̄s p̄ legitimo pondē habēt
 quia numerus scrupulorū eius horas diei
 et noctis metiūt vel q̄ libā efficit. xij. opu
 tata. li. na. xij. vncijs p̄ficiūt. et ideo genus
 p̄fecti p̄deris reputat. q̄ tot vncijs ostet
 q̄t mēsb; annus. Est at̄ libra dicta q̄i libra
 quia cūcta intra se pondera p̄dicta cōinet et
 cōcludit vt dicē p̄s. ibi de. **B**ilibris duas
 cōtin; libras. Est em̄ bilibris duplicata p̄ma
C. dragma appendit et est nomē gēralm
Taliū sūmū pondus s esse dicit apud gre
 cos. nā nichil calulo min⁹ sū asse. q̄s ei fa
 cit vncitas in numeris hoc facit ass. hūe cal
 culus in ponderib; talēto vero nichil ē mai⁹
 sed hoc pondus variat̄ vncie gētes. nā apud
 romanus talēto ē. lxxij. librarū sic plautus
 ostendit quū dicit duo talēta esse. **C**. xliij.
 librarū. Est autē talēto triplex minimū me
 diū et sūmū. min⁹ ē. l. librarū mediū. lxxij.
 librarū ostet et illud talentū fuit talentum
 sanctuarij. Centenariū numeri nomē est eo
 q̄. **C**. librarū pondus cōtineat q̄s pondus
 apter p̄fectionē numeri centenarij imitariēt
 romani. **D**ucul; p̄s. libro. xv. m. ca. de p̄
 derib; et mensuris

Sicut autē subseruit theoloice disti
 pline ars numerandi et mensurandi sic
 eidem famulat̄ sciēcia modulandi
Nā musica q̄ modulacōis in sono et in cōtū
 ē p̄ua sacre scripturē misterijs valde ē nōta
Nam ipse mundus quadam armoniaca p
 porione ferē esse cōponitur vt dicē p̄s.
 li. iij. et celū ipsū sub cōsonancie modulacōe

dicit cōtāgi et reuolui. nam mūsicā mouet
 affectus in diuersos hūis sensus. In p̄lijs
 q̄; tūc cōtāgi pugnātes attendit ac q̄nto
 vehementior fuerit clangor tāto fit animus
 ad certamē forciōe liquide et remiges tātus
 horat̄ ab tolleādos quoslib; labores. aigi
 em̄ mulcet et singulorū operum fatigaciones
 vocis modulacio consolatur exercitatos q̄;
 animos sedat musica. sicut legē de dauid
 q̄ a spiritu in mundo saulē arte modulacōis
 liberauit ipsa q̄; testias nec non et serpētes
 volucres atq; de lphmes mūsicā puocat ad
 auditū. **S**ic vncie sic nerui corpis et eorum
 pulsas sic omēs corpis artus vñtē armo
 nica p̄tē sociāt vt dicē p̄s. **M**usice aut. iij.
 sūt partes scz. armonica. rithmica. metrica
Armonica vero est que disc. vncie in sonis a
 canē et graue fm arhim et thesim scz eleua
 cionē et de p̄ssionem et p̄porcionalē som et
 vocis mutacionē et est armonica dulcis ca
 tuū cōsonācia pueniens ex p̄porcione debita
 in diuersis vocib; flatib; pulsib; siue somis
 nā vt dicē p̄s. aut voce edic sonus sicut
 per fauces aut flatu sicut p̄ fistulā atq; tubā
 aut pulsu vt p̄ simbalū aut citharā et hui⁹
 mōi que passā sunt canora et dicit armonia
 ab ad et monos. i. vñ q̄ ad vñā cōcordiā
 tendūt in cōtib; omēs voces vt dicē hug⁹
 nam in omni melodia epigūt plures voces
 siue somi et hii cōcordes. quia vbi est vox vna
 tantū aures nō placit. sicut ē vox aui. siue
 cantus. vbi autē pluriū puta diuersitas nō
 delectāt q̄ talis diuersitas cōtra discordiā
 nō tantū sed vlulatum p̄creat. Sed vbi ē
 vñ plurimay et diuersay concors vñio ibi
 armonica p̄porcio est et modulacio siue
 dulcis symphonia vnde p̄s. **S**ymphonia
 in q̄t est modulacionis tēmpamentū cōcor
 dans somis in grauib; et acutis. et per hanc
 armoniā voces acutiores et grauiorē ouenūt
 et cōcordant vt ita si quis ab eo disc. tonuerit
 sensum auditus offendat et talis concordia
 vocum dicitur eufonia que ē vocis suauitas
 que a suauitate et melle dicit melodia cui
 cōtraria est dyaphonia. i. vox dissonās siue
 discēpans et deformis ad melodiā aut ar
 moniam faciendam requirunt. **D**yaescema
 dyesis tonus p̄plobius p̄deri. achis. testis
 et suauis vox siue sonus temp. **D**yaescema
 itaq; dicit vocis spacium ex duob; vel plu
 ribus somis aptatū. dyesis dicit spacium et
 deductio modulandi de vno in altero sono
Tonus ē accuta enūctiacō vocis. est ei ar
 monie differēcia et q̄titas q̄ in vocis accētū
 vel tenore consistit cuius genera in xv. p̄tib;

musici diuiserunt. ex quibus dicitur yplubus non
ui Tim? se; acutissim? pondori? aut omnium
est grauiissimus vt dicitur yph. Aethis est uocis
elevator et fit in cū cantus. Thebis est positi-
o et h est finis vt dicitur yph. Vñ cū est
uocis inflectio. Nam sonus dicitur ē vt di-
citur idē et sonus pcedit cantū. Omnis ei uox
est sonus h nō econuiso. Nam sonus ē ob-
iectū auditū. quin quicquid auditu percipit
sonus dicitur vt frigus arborū et collisio lapidū
strepitus fluctuū et uocū garritus auiū
mugitus animalū uocis et clāgōus homi-
nū et passiones organoꝝ. Vox autē proprie di-
citur sonus ab ore am n i. platus. Ex aere
autē passio et ad suph cū duri corporis al-
liso gūat sonū auiū s allisiois passio cū
et facilius visu percipit q̄ eius sonus audi-
atur et i deo cū vide ē pcedēs coruscacō q̄
tonitruo auiū hominis p fundant. Vox ac
est tenuissim? aer plectro lingue formatus
Et est q̄dam uox signatiua naturaliter vt
garritus auiū et gemitus infirmoꝝ et alia
signatiua ad placū vt uox hominis acti-
culata et ad aliq̄ uerbu pferendū uocis
imperio lingue organo informata. Vox em̄
uerbi uerbiuū est. nec potest acceptū uerbum
in mēte exterius exprimi nisi uocis adimmi-
culo mediāte pferat. Vnde intellectus p̄m o
uocū in mēte gūgnit q̄d p uocem postea ore
pmit. Vnde uerbu a mēte gemitū et acceptū
p uocē q̄ p organū se exteri? ostēdit. Vox
autē disposita ad cantū et ad melodiā habet
duas proprietates vt dicitur yph. suauis inq̄
uocis sūt subtiles et spisse et clare aere et
p̄spicue. Subtiles sūt in quibus spiritus nō
est fortis q̄lis est in infanti bō et in mulieris
bō et in alijs nō habentibus uocis grossos et
fortes et spissos. Nam subtiles corde emit-
tūt uocis siue tonos tenues et subtiles. sig-
nes uocis et spisse sūt q̄do spiritus multus
egredietur vt ē uox uiroꝝ. Clare q̄ bene can-
nule et sono? omni rau q̄d ne impingit. Au-
te sūt ualde alte. Perpicue uocis sūt q̄
sōzū p̄tahunt ita q̄ nō in cōtinuo im-
pleant omnem locū sicut clangor tubarū.
Quia uox est rauca et quando vehementer
emittit sonū suū sicut tonitruum et sonū
inardis quādo percutitur ferrū durū. Aspera
uox est rauca et que dispergitur per mīnutos
et diffimiles pulsus. Cetera uox est que aua-
mor emissa fuerit conticessit atq; suffocata
ueq̄quā longius pducit vt patet in fictili-
bō. Vniuolenta est uox mollis et uox flexi-
bilis atq; leuis. Et hec est dicta uinuolē-
ta a uino hoc est a uicino molliter flexa

perfecta autē uox ē alta suauis fortis et clam-
alta vt i sublimi sufficiat. clara vt aures im-
pleat. fortis ne trepidet. deficiat. suauis si-
ue dulcis vt auditū nō de terreat. S; potē
vt aures demulceat et audiendū et amicos
blandiendo ad se alliciat et confortat. Si ex
hys aliq̄d defuerit uox perfecta nequaquā erit
vt dicitur yph. est p̄ma armonia organica q̄
ex flatu cōstat. q̄n sc; aliqua instrumenta ar-
tificialiter p̄parata flatu debito p̄sufflantur
ex cuius flatu q̄titate et organi varia q̄li-
tate diuersū sonū artificialit̄ p̄ceant vt p̄
in organo tubis fistulis et cōsimilibo q̄ oia
varios sonos p̄mūt. Organū est generale
nomē ualoz omnium musicorū specialiter t̄
appriatum est instrumento ex multis op̄posito
fistulis an folles adhibent. hoc solo musi-
co instrumento utitur iam ecclesia in profis
in sequentijs et ymnis p̄pter ab usum hystri-
onum electis alijs uox instrumentis

Uox a turenis p̄mitus est inuenta de
quibus vgilii? turenisq; tube mugire p
ethera clangor. Utebant autē antiq̄ tubis
in p̄lijs ad hostiū terreficacōm ad omilita-
cionū aiaconē. ad equoꝝ bellicoꝝ pugna
puocacionem ad bellorū in eundem ogol
fione ad signandā incertamie cū victoria
ueneracionē ad fugiendū siue fugitiuorū
reuocacionem. Item utebant tubis in festis
et in cōmunijs propter puocacionem propter
exercitacionem ad dei laudem et propter
leticie et gaudij p̄comizationem et mūta-
cionem preceptum enim fuit iudeis vt in bel-
lis tubis sacris clangerent et etiā in inici o-
noue lune buccinarent et vt annum iubeleū
quī annus erat remissionis tubarum sonitu
p̄nunciarent et gaudium ac quietem oibo
promulgarent. Est autem proprie tuba vt
dicitur yph. li. xvij. instrumentū bellias cer-
tamimbus ad hibitū ad denuncianda sig-
na bellorū et ibi exaudiri p̄eco non poterat
p̄e tumultu sonitus tube clangentis attinge-
ret et dicitur quasi uona. i. caua interius cō-
caua et ualde propter ampliorē flatu re-
ceptionem. exterius autem est rotunda ca-
abantis orificium ualde stricta. Sed i pre-
teriori multum ampla manu clangentis
ad os ponit uziē erigit deprimē et teneē
cuius sonus varius est vt dicitur yph. nam
interdum canit vt bella omittant. interdū
vt eos qui fugiūt msequant interdū vt ex-
eratus intra se recipiantur

Ancina di? q̄si uocua pu a se; tuba cor-
nea vel lmgnea sū enea q̄ fig^m babaf
antiq̄tis atq; hostes nā vt dicitur yph. li. xvij.

242

2. 10

Magam agrestes ab omnē vsū piter sono
buccine uocabantur. Unde pprie buccina
agrestibus signū fuit. de q̄ p̄perat. Buccina
cogebat p̄scos ad arma quiritēs. Diuus
elāgē buccinū dicit vt dicit idē buccinis
autē corneis vtebant hebrei p̄cipue in kal
lendis in memoriā liberacōis plaac. p̄ eo
comuto arietē in sacrificio immolato vt dicit
glo. super genē.

De tibia:

Tibia dicit esse dicta eo q̄ de cer
uicis tibijs et hinnuloy crediē p̄
mitus fuisse facta. Vnde tibiā dicit
tibiariū cūsus. Vt f̄m hug. tibia dicit a tibi
q̄s est corpus vel calam. quia a quibusdā
calamis tale instrumentū atq̄tus fiebat. et
hinc dicit hic tibiā huius mis. ille q̄ tibia
canit. Et fuit quōdā instrumentū lugubre q̄
vtebant homines in funeribz mortuorū vt
dicit glo. sup math. iij. cū auq̄ss̄ tibiānes
eē id est carne lugubre canētijs.

De alamo:

Alamus a calando est dicit. i. a sū
dendo voces. et est ḡniale nomē fil
tularū. Nam fistula est dicta eo q̄
vōcē emittat. nā fos grece vox latine. sto
lia vero emissā. vñ fistula q̄si emittēs sonū
sue vōcē. Hac vtiūtur venatores. q̄ ei sonū
ceruū libenter audiūt. h̄ dū vniū venatois
fistulacione ceruū ad audiū allidit. mox de
alio de q̄nō p̄cauet sagittat. Voz at fistule
decipit volucres dū canēdo earū simulat et
singit voces. Unde dicit. fistula dulce canit
volucē dū decipit aucep̄s. fistula in sup de
lectat oues. Et ideo fistulis vtiūtur p̄to
dū vigilat sup grege sūū. Vñ et quidā noie
pan dicebat esse deus pastoral qui p̄mus
dipaēs calamos ad cantū ab aptauit et stu
diosa arte opusit de q̄ p̄g. dicit. Pan p̄mos
calamos cem diuigeat plures. Instituit pan
citat oues oūūq; magistros. et inde quia
instrumentū fistularū ab eo iuentū pandorū
est vōcū vt dicit p̄s. Adhuc fistul se exci
tant vigiles vt earū melodie suauitate ad
do zmiendū cū q̄ suauit p̄uocant in lectul
quiescente s.

De sambuca

Sambuca est genū ligni fragilis cui
rami sūt caui et vacui at; plami vñ
tibiē cōponunt et q̄dam spēs sim
phonie vt dicit p̄s. **De simphonia**
Simphonia est instrumentū musici
q̄s fit ex ligno cauo pelle cōta in
vtraq; pte sua quā musici hic inde
sgulis feriūt fitq; in ea ex cordia gūis et
autē suauissimus cantus vt dicit p̄s dorus

simphonia tñ dicit collaō et cordia q̄tū
cūq; signoz fiat chor dicit occis vnitas
diuersay vnam vt dicit glo. sup lu. i. p̄.

Arimoica rithmica ē canora melodia
ex pulsu et passione neruoꝝ et tūtu
metalloꝝ generata. et hinc armonie
diuersa subiecerunt instrumenta vt tym
panū. cymbalū. lira. cithara. psalteriū atq;
fistulam.

De tympano

Tympanū est pellis huc coriū ligno
ex vna pte extenū ē em ps media
simphonie in similitudinē cribri et
virgula partē q̄z admod p̄tē simpho
nia vt dicit p̄s. cū si iūcta fuerit fistula dul
corē reddit melodiā.

De cithara

De cythara

Cythara ab apolline est repta secū
grecorū opinione. est autē cythara
humilis pectori humano eo q̄ fiat
vz ex pectorē ita ex cythara cantus p̄cedit.
et ideo sic est appellata. nam pectus torica
citharā appellat. paulatim autem plures
eius species exstiterunt vt psalteria lira et
huiusmodi et alique habent formam q̄dā
alique trionalem. cordarū etiam numerus
multiplicatus est et cōmutatū genus. vterq;
autē vocauerūt citharam fidiclam vel fid. cē
quā bene conueniunt inter se corde eius q̄
bene ouenit inter quos fides sunt. habebat
autem cithara. vij. cordas vnde virgil. vij.
sunt soni. vij. discrimina vnam. discrimina
aut sunt dicta ideo quia vñ a corda vicine
corde simile sonū reddit. ideo autē sūt. vij.
corde vel quia totā vōcē implent. vel q̄ vij.
motibus sonat celū. corda autē est dicta a
corde q̄ fiat pulsus cordis est in pectorē ita
pulsus cordaz ē in cithara. has p̄mo met
curius excogitauit idemq; p̄ior in neruos
sonū strupit vt dicit p̄s. Corde autē quāto
magis sunt fidee et etiam magis tense tāto
amplius sunt sonore. plectrū autem dicitur
instrumentū quo tympanē corde et tendit.

De psalterio

Psalterii a psallendo. i. a cānando ē
nominatū eoq; ad eius vōcē chor
cōsonando respondeat. Est autē si
militudo cithare barbarice in modum delē
litere. Sed psalterij et cithare hec est dif
ferētia q̄ in psalterio lignū habet condauū
Vnde sonus reddiē superius et deorsū ferūē
corde et desup sonāt. cithara vero cāuitate
ligni inferius habet psalterium. hebrei hnt
deacorde id est. p̄. cordarū f̄m numerū. p̄.
preceptorū. sunt autē optime eius corbule
de aurialco et etiam de argento

De liā.

Lia a varietate uā ē dicta eo q̄
diūfos sonos efficiat vt dicit ysid.
Lia p̄mo a mercurio fuisse inuentā
dicit hoc modo Cū ēgredies milue in suos
meatus varia in capis animalia reliq̄ssē /
licta est eā & testudo q̄ cū putrefacta esset
nū eius remāssissent exēti infra ochā per
cussa amario sonū dedit et ad eius spēz liā
fā fecit & tradidit ophēo quī huiusmodi ei
maxie fuerat studioſus Vnde dicebat eadē
arte nō solū feras h̄ eā sapa & siluas cātus
modulacōe applicuisse. Hanc sc̄z liā p̄ter
studij amorē & carminis laudē Inter fideles
locatā esse musici fabulā vt dicit ysid.

De cimballa

Cimballa sūt q̄dam musici instrumēta
que paissa inuicē se tāgunt et sonum
faciunt et tūm.

De sistro

Sistro ē in strumētū musici sic ab in
uentrice nominatū Nā ysis ēgina
egyptioz sistro inuenisse p̄bat Vñ
iuuenal. ysis & iato feiat mea limina sistro
Ideo mulieres hoc vtuntur instrumētū quia
eius inuētrix fuit mulier Vñ & ap̄ amazo
nes sistro ad bellū feiaz eperat aduocāt

De tūnabulo

Tūnabulū a tūnando ē dictū Et
est pua nola vel cāpanella. q̄re sup̄
de vāb in littera. y. Dabet autē cāpa
na hoc p̄pū q̄ dū resonādo alijs p̄ficiat ex
frejntū ictu se cōsumit Nec et mīta alia de
seuātē musice discipline cui⁹ sc̄ētia tractat
wāb et sonis Considerāt autē nichilomin⁹
reū naturalū dispositōes & nioz p̄portōes
hic exemplificat to eū de nūo duodenario
opato ad sep̄ et alios nūos intermedios di
ces sic Inuenim⁹ h̄ omnes musicas cōnā
ciāz Nam octo ad sep̄ et .ix. ad .xij. opati
selq̄terciā p̄portōnē reddūt et simul faciūt
dyatessero cōnāciā Sep̄ vō ad .ix. et vij.
ad .xij. opati reddūt selq̄ ultra p̄portōnē et
dyapēte efficiūt simphoniā. duodecā vō ad
vij. cōsiderati duplicē q̄dē reddūt p̄portōnē
h̄ diapason simphoniā citāt Octo igit̄ ad
ix. ip̄s cōtia se mediij cōsiderati epogdonū iū
gunt qui musica modulacōne ton⁹ vōtur q̄
omniū musicoz sonoz mīsa ē cōmūis. om
nium eū sonoz est puīssim⁹ Vnde notandū
est q̄ inter dyatessero et dyapēte cōnāciā
arū sonus differētia totus est sicut inter
selq̄terciā et selq̄alterā p̄portōnē sola est
epogdol differētia Ducus to e. m. ij. arismet
m. vltio. Dicit eadē in p̄logo p̄mi h̄ sic

Musica inq̄t vel q̄ quā p̄portō sit nūoz vis
et hoc p̄bati potest q̄ p̄ora sunt illa natu
raliter q̄ p̄portōstant. nā que ad aliq̄d refe
runt q̄ ipsa musica modulacō numeroz
noībo aduocāt vt p̄ dyatesseron em̄ & dya
pente et dyapason ab antecedentis numeri
noībo nūcipat. ipsoz q̄; sonorū adūsum se
p̄portō solū et nō alijs numeris inueniuntur
nam qui sonus in dyapason simphonia ē
idē duplicis numeri p̄portōne colligitur q̄
dyatesseron est modulacō epytrica. collatio
ne. i. selq̄tercio colligit̄ vel opomē q̄ dyapē
te simphoniā wāt. hemioliam mediāte
diūgit̄ q̄ in numeris epogdonus. i. sup̄. vij.
dicit̄ et est ton⁹ in musica vt dicit̄ idē ibidē
selq̄tercia p̄portō in arismetria dicit̄ dya
tessero in musica & q̄ hemiolia. i. selq̄altera
p̄portō in arismetria. dyapēte in musica. est
autē dyapēte & dyapason cōsonāciā q̄ ma
ior w̄z habet. minorem notulam duplo & ei⁹
minoris. Si vero habuerit. iij. selq̄quater
medietatem. Selq̄tercius numerus ē nu
merus nūo cōpatus habens terciā partem
et h̄. v. selq̄quintus & sic vltimus. Vñ selq̄
tercius qui minori cōpatus habet eum
semel & eius terciā partē vbi gracia h̄. iij.
opares tribus habebit in se quaternarius
totum ternariū in et ternarij terciā partem
sc̄z. i. et h̄. vij. ad. vj. octonarius habebit
totum senariū et terciā partem eius sc̄z
binariū in & h̄. xij. nouenariū duodenarius
cōtinebit totum nouenariū & eius terciā
partem sc̄z ternariū. Sic h̄. xij. oparieris
ad. xx. et. xx. ad. xv. et. xij. ad. xv. vij. et
ita de alijs sic semper inuenies. Numerus
vero selq̄ualter est quādo numerus maior
cōpatus minori cōtinet totalem nūm minorē
& eius medietatē vbi gracia ternarius opa
tus binario h̄z in se duo et eoz medietatem
sc̄z. vnitatē sic. vj. cōtinet in se. iij. et eoz
medietatē sc̄z. duo sic. ix. senariū in se clau
dūt et eoz mediā partē sc̄z. iij. sic. xij. ad. vij.
et. xv. ad. x. et sic de alijs. Nec siquidem
verba in se sunt p̄funda plurimū & obscura
nū h̄is qui in arismetria instructi sunt. &
etiam in musica disciplina. Nam arismetri
cis geometricis et musicis sunt voce plura
ma clariora. que minus exercitatis in hui⁹
modi p̄ntus sunt obscura et ideo qui p̄o
dictorum verborum et p̄portōnum tam
numeroz q̄ uocū et sonoz habere noticiā
desiderat arismeticoz & geometroꝝ & musici
industriā cōsulete nō cōtēpnat. tanta em̄ vt
dicit ysid. in li. ij. ē v̄tus in terminis figuris &
musicis symphonicis q̄ ip̄e hō sū eis nō cōstat

Quia musica perfecta omnia comprehendit. Res collige itaq; ex predictis q; ars musica siue armonia otaria & disparata conciliat. gratia a acutis & acuta grauius modifia t & adaptat affectiones otarias et aduersas reconciliat maliciosos animi motus reprimat & refrenat sensus debilitatos repat & confortat. vnitatem exemplaris diuini in opib; otarijs & diuersis maxie pcomizat. terrenis celestia et celestia bo terrena posse vni in cordia maifestat. letos animos magis letificat & tristes magis tristificat. quia vt dicit aug⁹. ex qdam ocella anime et armonie o simili pprietate melodia animi affectionib; se confortat. et inde est q; dicunt auctores q; instrumenta musica letu edducunt leticioe et triste tristioe efficiunt sic iduas armonie appetates que sup in eodẽ vbi ista & alia verba p̄f̄to r̄i recitant

Ista autẽ q breuiter de rez natura lū accideñi b; iterserujm̄ vtputa de colorib; liq̄rib; p̄ d̄erib; m̄iuis sonis et vabo iã dicta sufficiat. q; vt estio rudib; & puulis in p̄p̄ michi similib; q; de pprietatib; rerũ naturalũ in xp̄i. p̄t̄ulas sũt digeste. sufficere debent ad aliquã inueñendi similitudinaã m̄onẽ. qua de causa diuina scripturã rerũ naturalũ & earũ pprietatũ tã exquisitis simbolis vtitur et figuris. Pro testor at in fine huius opusculi queadã modũ in p̄ncipio q; in omnib; q; fm diũsas materias in hoc tractatulo continentur parũ vel nichil de meo app̄osui. s; simpliciter scõp̄ p̄ba et p̄hoy dicta p̄ter & omenta v̄itate. p̄ua sũ seautus vt simplices & puuli q; pp̄t libroy infinitatẽ singularay rerũ appetates de q; b; tractat scripturã inuestigãẽ nõ possũt in p̄mptu inueire valeãt salã superficialiter qd̄ intendũt. Simplicia siquidẽ sũt & rudia q; expepi. v̄alia tã michi rudia & mei o simili b; eadẽ iudiciũ. Et ideo suadeo simplicib; vt hec simplicia nõ d̄c̄pnãt s; cũ hec pleniũ intellexerũt ad subtilioã itelligẽda & inuestigãda ad maiory et doctoy industriã eareere nõ differãt nec omitãt q; prudẽcie & arbitrio hec relinq; vt minũ sufficere dicta vel excerpta corrigãt. et si aliq; sup addẽ iudicãueãt fm gratiã eis datã de sup sup addãt vt illud qd̄ p me paupẽ rudiẽ & simpliciã aliq̄liter fuit ichoatũ pducãt eoy solercia ad perfectũ. ad ip̄sũ honore & gloriã q; e alpha & o. p̄ncipium & finis oim bonoy q; e de sublis et gloiosus viuẽs & egnãs in sclã seloy Amẽ.

Explicit tractatũ de pp̄t̄atib; rez edic̄ a fã bartolomeo aglico ord̄is frat̄ minorũ.

Auctores de quũ scriptis hic tractat sũt isti

Augustinus	Donatus gmatialis
Adamancius	Enclitus
Ambrosius	Epitimus
Haymo	Enclides
Alquimus	Egobius medicus
Anselmus	Philologus
Basilus	Galienus medicus
Beda	Jorat caldeus
Bernardus	ppartus
Cyprianus	Juuenalis
Ethicus	Johannicus
Eusebius	halit grec siue a
Crisostomus	Teulipp̄ thej
Damasceus	Macobius
Damasceus cris̄	Mercurius
Dyonisius	Miselat astrolog
Elpicus	Ninus delphicus
Fulgencius	Quidius
Gregorius	Orbasius medicus
Gilbertus	Papias. Plato
Jerom̄. yfidorus	Platereus medicus
Innocencius	Plautus
Ieo papa	Persius
Michael scitus	Plinius iunior
Nazãenus	Petrianus
Origenes	Pictagoras
Orosius	Sanus plotinus
Petrus. Seneca	halis
Panphilus	kufus medicus
Patricius	Salustius
Rabanus	Salermitan̄ poster
Robertus lingonẽs	Scãb̄ phus
Richard de la. vic.	Solinus
Symon corũ	Symonides
Stephan̄ strabus	Trimegistus
Jat phos at hij sũt	Theophrastus
Arist. auctores	Titus li-toe
Aucẽna. Auertois	Tullius
Algasel	Triophil̄ de yrimis
Appollonius	Tholomeus
Alfredus aglicus	Varro
Wali medicus	Virgilius
Asclepides magn̄	Viguicio Pisan̄
Boet̄. Cicero Cato	Wilhelmus
Dapio africanus	Conthes. ypcmas
Constantin̄ medicus	Isaac. zeno
Demostenes	Joroastes magnus
Diasco. Democrit̄	

istorũ et multorum aliorum in istis libellis verba in diuersis locis summam et breuiter recitantur vt patere potest diligẽtius intuenti